

БОРИС АПРИЛОВ

ДЕЛИКАТНО НАСТРОЕНИЕ
(разкази и новели)

Библиотека “Факел”, “Профиздат”, 1986
(Редактор: Кирил Гончев
Рецензент: Здравко Чолаков)

ДОКОСВАНЕ

В големия сух студ ти се струва, че градчето, лодките и морето са направени от желязо. По улчиците няма никой, сякаш е настъпил ледников период. Вятърът бяга по паважа, блъска старите къщи, мъчи се да изкърти стрехите. Зъзнат камъните, зъзнат лозниците, зъзнат и музейните паметници, изпълнени с неразбираеми древни надписи. Развълнуваното море гневно съска по североизточната страна на полуострова.

Но новопостроеният хотел е топъл. Топлината му може да се усети дори отвън, ако се погледне през голямата витрина на хола. Там седят две жени по блузки и се смеят. Топло е и в коридора към ресторанта, където изведнъж става просторно и чисто: бели покривки, кристални чаши. Двете сервитьорки са облечени в лъскав черен сатен. Лицата им са бели, устните едри и червени.

Малко са заетите маси – рибари и няколко командировани от близкия окръжен град техници и служители. Фигурите на рибарите са наедрели с дебели пуловери и полушуби, а лицата им изглеждат смалени и уплашени. Приютени в тази крепост на топлината, те съзнават, че тук са получили временна защита, че съвсем друга е топлината на слънцето, което сега се е превърнало в абстракция – я го е имало, я не. Корабите и лодките в пристанището просто са забравени и ако някой случайно хвърли поглед към тях, отчаянието му нараства. Хората не могат да повярват, че същите тези кораби са ги возили, че в тях е туптяло вярно моторно сърце. Още побезнадеждно е състоянието на чуждестранния екипаж, намерил подслон в залива. Тези рибари не само че не са у дома си, но са далеч от родината и ако поискат да бъдат около близките си, на всяка цена трябва да преодолеят зловещия морски простор. А сега-засега такава възможност няма. Има коняк. И други напитки се намират, но конякът е най-подходящ за такова време.

Край масата на чуждестранните рибари минава висока сервитьорка. Тя се носи като сияние. От нея се отделя сладникав аромат на евтин парфюм, но кой ти гледа сега дали парфюмът е скъп... Под сатенената престилка живеят свой, отделен живот гърдите ѝ. Над тях грее бяла нежна кожа, опъната от ключиците чак до черния ореол на косата ѝ – кожа, изпълнена с безброй овални места и капризни гънки, всичко създадено за ласки и целувки. Сервитьорката пристъпва внимателно и хем гледа да се покаже, хем се старее да запази достойнство, навярно да заяви, че тези красоти принадлежат на определен мъж, който може и да не е тук, но я очаква, така че погледите са си погледи... На страничната маса в ъгъла седят

оркестрантите, които ще засвирят от седем. Тук те се чувствуват на заточение, броят дните и с нетърпение чакат да станат четирийсет и пет, да се махнат, да кажат: изпълнихме си задължението, сега пратете други!...

Така идват и отминават хората в градчето. Само местните жители са винаги тук, корави като древните камъни.

В групата на оркестрантите има една пианистка. Току-що станала от следобеден сън, леко замаяна, тя слиза в ресторанта. За редовната вечерна програма е рано, сега е едва четири, но къде другаде може да се отиде? Какво може да се прави? Пианистката е суха и мургава, кожата ѝ е пъпчива, а гърдите ѝ са плоски, но лицето ѝ издава лека интелектуалност. Тя полага нотната тетрадка върху пулта на пианото, визира се известно време в нея и поглежда струящата от прозореца светлина. Никой не може да каже достатъчна ли е тази светлина. Засвирва спокойно, отначало тихо, както изисква изпълнението на сонатите. Тази соната няма нищо общо с репертоара на оркестъра – може би пианистката е влюбена в автора или пък поддържа амбициите си за голямото изкуство. Тоновите – ту леки и нежни, ту плътни и тежки – летят и запълват ресторанта, чужди за обстановката, за чашите и покривките, за греховните лица на сервитьорките и съвсем далечни за омърлушените брадясали рибари. Недотам сърчните ръце на пианистката изграждат пиесата плахо и въпреки това, личи си, че зад нея стои Бетховен.

Мъжете се мръщят. Това за тях е нищо – шум. Не е шлагер, не е циганска песен. Но може ли да се предотврати? Сега е време за почивка на оркестъра, който винаги е свирил за душата, пък изпълнява и някои желания. Най-добре е да не се обръща внимание на пианистката. Само от време на време някой се извъръща към нея, за да я съжали. Мъжете шумят и разговарят за обикновени, прости неща... Времето тече. Пианото вече не ги дразни, те навикват с какофонията, възприемат я като нещо, което в края на краищата не може да попречи на разговорите. Сладко се разговаря в приятно затоплено помещение, докато вън е зима. Вън са безлюдните улички, сивите къщички, а в къщичките край икономично поддържаните печки се таи ежедневието: жените, децата, бабите и дядовците, братята и сестрите... Свири си, момиче, твоите глупости! Ние няма да те слушаме!

Но мъжете не знаят и не могат да си обяснят защо са млъкнали. Разговорите са утихнали, в ресторанта господствуват звуците на пианото. Да, те чисто и просто слушат музика. Каква е тази музика? Защо си свири? На кого е нужна? Не могат да си отговорят. Някои хващат чашите, но не ги вдигат, остават в тази поза, обзети от непознатите тонове, а други все по-често се обръщат към пианото – да видят изпълнителката. Играта на нейните пръсти ги забавлява. Ръцете тичат по бялото поле на клавиатурата, покачват се по черните клавиши, препускат, подскачат, чоплят – събуждат спящите в инструмента тонове. Властта на музиката нараства и докато усетят, и рибарите, и техниците, и командированите служители от близкия окръжен град се унасят. Едни мислят за пронизани от слънце води с бавно поклащани водорасли, между които се промъква рибно ято, други си спомнят за светлите петна на младостта – за дюни, за ветрове или за парещи пясъци, по които тичат боси детски крака. Техниците дочуват равномерна музика от мотори без дисонанс, вдъхват мирис на нафта, а тя ухае на роза. Или пък чувствуват тъга – тъгата е жива и сладка, тя не потиска, а възбужда дишането. Бедността и черните

моменти се стопяват, изгарят в пламъка на домашното огнище, което мирише на риба...

Укротени са и чуждестранните рибари. Още малко им трябва да се натръскат с коняк, но сега са тихи и хрисими като деца. Обикновено музиката ги е подвеждала да се напиват, но тази ги кара само да стискат чашите и да слушат. Някои поглеждат пианистката със скрита надежда, че преди малко са се излъгали, че не е грозна. Но действителността е жестока, момичето наистина си е същото, нищо не го е разкрасило: същото сухо лице и плоски гърди. По-важното е, че и сервитьорката е изгубила магията си над тях, станала е незначителна, ненужна, не разбират защо е трябвало да я следят с погледи и сякаш не е толкова важно вече ще подаде ли или не.

Рибарите в дебели полушубки и ушанки с умалени лица вече не гледат уплашено. Очите им са замислени и обърнати към странния свят на музиката. Те не знаят да мразят ли човека, който е създал тези тонове, или да го обичат, и мъка ли е това, което чувствуват, или радост...

Момичето нанася последните удари, затваря капака на пианото, прибира тетрадката. В тишината хората се чувствуват като изхвърлени на далечен бряг.

Първа се окопитва сервитьорката, прибира няколко бутилки и тръгва към бюфета, но в походката ѝ липсва предишната самонадеяност.

ДВУБОЙ В НЕДЕЛЯ СУТРИН

Камионът стоварва лед на плочника и се отправя към хотелите. От него се изцежда вода, която потича върху затопления асфалт. Барманът, едро момче с моряшка блуза, застава до блоковете, наблюдава двете жени, които отиват към плажа, и по загара на телата им се мъчи да разбере от колко дни са на море. Чувствува желание да им подвикне, но се отказва и се навежда. Спокойно пренася блоковете в бюфета, нарежда ги под тезгяха и ги покрива с брезент, после начупва два от тях и ги хвърля в качето, където киснат напитките. Рано е, ала е горещо и студената преди малко влага, потекла по асфалта, сега се изпарява. На нейното място остава белезникаво петно. Барманът пращи от сила. Кожата му е бронзова и гладка. Той не е на мястото си тук, сред етикетите за бира, ракия, коняк, мастика и плодови сокове. На него по му подхожда да се излежава на пясъка, до бедрата на жените.

Под навеса седят двама чужденци – дебел мъж и дебела жена. Те са ярко бели и горещата светлина, която пада все още полегато върху морето, ги плаши. Един от спасителите на курортния комплекс, изпечен плещест лъохман, е пуснал стотинки в музикбокса и се наслаждава на блуса. Лицето му е замечтано и глупаво. В разгара на сезона то е най-глупаво. Чужденецът става, обляга се на тезгяха и поръчва смес от ягодов сироп с минерална вода за двама.

– Две дебели лилии! – провиква се спасителят и барманът се усмихва.

Чужденецът летува години наред в България и разбира подигравката, но няма желание да вдига скандал. За нето спасителят си е спасител, който някой ден може

наистина да го измъкне от морето. Освен това изпитва известно чувство на малоченност пред кафявия исполин.

Барманът поднася високите чаши, добавя лед и сламки. Дебелият чужденец плаща и отнася аквариумчетата с плаващите айсберги при жена си. Двата не бързат да пият, любуват се на леда, вдъхват прохладата му.

– Днес ще бъде един ден!...

Това го казва рибарят. Той прилича на чироз. Лицето му е брадясало, неизмито и сънливо.

– Отрано напече – обляга се на тезгяха той. – Днес какво е, събота?

– Неделя – отвърща барманът.

– Олелей!... Бягай, спасявай се!... Пак ще имаме околийски събор.

– Вече мина първият камион.

– Ще се нагледаме на бели гащи и черни сукмани – обажда се спасителят.

Дебелият чужденец се вслушва внимателно в разговора.

Рибарят е оперетен, не излиза много за риба – предпочита да пие. Той е нещо като “екземпляр”. Чужденците си правят снимки с него, често го прегръщат да запечатат този миг за вечен спомен и когато слагат ръце върху рамото му, долавят ракиения му дъх. Той и местната камила служат само за снимки.

Рибарят отнася ракията си при масата на спасителя и вади цигара. Течността е скъпоценна, трябва да се погълне постепенно. Никой не го е виждал да се храни. Тези, които го познават, все повече се убеждават, че спиртът и алкохолът са храна, която може да осигури живот на организма, стига човек да не ляга до жени и да не върши физически труд. Рибарят олицетворява пълното равнодушие към света, а спасителят – тъпото щастие.

Дебелият чужденец смуче сиропата през сламката. Минало е времето, когато и той като останалите летовници е смятал, че двамата мъже са романтика. Сега му е известно, че седи срещу два къпа, и се срамува за миналото си, когато също се е снимал с тях и е показвал снимки на приятели в родината.

Най-после рибарят близва ракията и сякаш поема глътка живот.

– Снощи не те видях.

– Не съществуваше възможност – усмихва се загадъчно спасителят. – Бях на затворено място.

– С мадама?

Кафявият полубог не отговаря, но продължава да се усмихва, а това е повече от отговор.

– Пак с оная?

– Първо с оная, после с друга.

Рибарят не се интересува от жени, но със спасителя може да се разговаря само така.

– Днеска ще бъде горещо – това е друга тема на разговор. – Следобед може и да завали. Много рано припича.

– Плажът се напълни отсега.

По главната алея на групи минават летовници. На пясъчния бряг се опъват чадъри. Те са разноцветни, наистина приличат на гъби, и зад тях ярко блестят искрите на морето. Профучават коли. Гумите им съскат върху асфалта, който се топи, и миризмата му убива мириса на морето и пясъка.

- Камионите! – провиква се барманът.
- Панаирът започва! – провиква се и спасителят. – Идат!...
- Защо не им забранят? – пита рибарят. – Маскарият плажа.
- Няма да им забранят – провлечено подвиква барманът. – Нарочно ги пращат...

Камиони им дават... Ехаа!...

Той сочи на юг. Там, на пясъчната ивица, се е появила група селяни и селянки. Тъмното петно на групата контрастира с всички весели цветове наоколо.

- Кога са станали, кога са тръгнали! – чуди се рибарят.
- Те стават рано – забелязва спасителят. – Лягат и стават с кокошките.
- Ти от осем ли си на работа?
- Да... Днес няма да има алъш-вериш.
- Оня ден колко извади?
- Четирима.
- Че то нямаше вълнение!
- Нямаше, ама започнаха да им се схващат краката.
- Какво рече и днеска да им се схващат?
- Не знам – замисли се спасителят, – някой ден като тръгне – върви. Някой ден краката им се схващат много. Не мога да разбера защо. Чудно, как им се вдървяват краката?

- Какво се чудиш? Не ти ли се е случвало?
 - Никога.
 - На мен ми се е случвало – признава рибарят.
 - Ти, както пиеш, можеш да се вдървиш целият.
 - Може, ама на суша.
 - Някой ден да вземеш да се окъпеш, разбра ли?
 - Нямам време.
 - А, време! – смее се спасителят. – Не можеш да плуваш!
 - Ухаа!... – обижда се рибарят. – Аз съм се хвърлял на йордановден за кръста.
- Сега прихва барманът.

Рибарят е много беден. Закърпеният панталон виси окаяно около слабите му крака, които завършват с кокалести пръсти. Моряшката му блуза, като тази на бармана, е мръсна, а широкото ѝ деколте разкрива чак изпъкналите му ключици. Те напомнят за хронически глад и бедняшко епикурейство. Но шапката му е капитанска, винаги чиста, облечена с бял чохъл. Над козирката блестят златната “жаба” и жълтият шнур, които привличат туристите и обективите на камерите. Лицето му е спокойно и честно, няма следа от гузността върху лицето на бармана, който краде от напитките.

Музикбоксът млъква. Спасителят става, приближава се до автомата и пуца последната си монета. Този път затрещява фокстрот, който сякаш се превръща в марш, специално за посрещането на новите посетители. Те се появяват изведнъж и може да се каже, че поразяват.

Барманът, спасителят и рибарят ококорват очи, не са в състояние да продумат, нито да се засмеят. Те никога не са допуснали такова нахалство. Най-напред се окопитва спасителят, слага ръка на лицето си – знак на изненада; през отворените пръсти очите му се смеят. След него идва на себе си барманът. Той полага лакти

върху тезгяха, поставя брадичката си върху разтворената като саксия длан и се вглежда в новодошлите.

– Как си ти? – измучава той.

– Село Долна Гнойница ни е на гости! – отвръща спасителят. – Зоопаркът е отворен!...

Мъжът и жената гледат плахо и се стараят да разберат къде са попаднали. Комплексът изобилствува с чудеса, но това какво ли е? Мъжът пристъпя пръв и така трябва да бъде, ако е истински мъж. Той разглежда учудено хубавия навес, наредените маси с плексигласова повърхност, плетените столове, от които лъха лекомислие, дебели бели чужденци, кафявия спасител шушумигавия рибар. После се обръща и погледът му потъва в хладния хангар на бара. Стотиците бутилки вътре навярно му приличат на бомби, барът на погреб, а барманът му напомня някой разпасан часови, който всеки момент може да му извика: “Стой! Кой там?” Новодошлият почти се е приготвил да извика: “Свой!”, но се чувства чужд в обстановката, едва ли би посмял да изрече малката думичка. В дясната ръка носи пазарска мрежа, натъпкана с нещо за ядене. Белее се хляб с отчупен краешник. Палтото му е окъсяло, но доченият му панталон е нов, широк, синее се с пресен фабричен цвят и леко мирише на склад. Обущата му са груби. Нито нови, нито стари, те гледат света с тъпите си муцуни и приличат на сиви булдогчета. Лицето на новодошлия е кораво като засъхнала глина. Сламената шапка на главата му е разпрана на две места, потъмняла е от слънцето и времето.

Както се е облегал, барманът го фиксира с мързеливия си поглед и това наистина поражда смут у човека със сламената шапка. Той се обръща и изчаква жената. Двата чувствуват необходимост да бъдат един до друг. Това сякаш усилва сигурността им. Жената едва не хваща ръката му, нещо, което не е правила от години.

– Косваш ли пуловерчето? – пита барманът, без да сваля поглед от лицето на мъжа.

– Какво?

– Не ти ли е топло, казвам... Палто, пуловерче, туй-онуй...

– Шноркели продават по-долу – намесва се и рибарят.

Мъжът се изчервява и се усмихва, но усмивката му е лишена от пластичност – къде ще ти се раздвижи това кораво лице...

– Направо от етнографския музей! – хили се спасителят и бегло посочва с глава жената.

Тя е облечена официално, в народна носия, която не блести особено и даже никак, но черните тъкани са чисти, чисти са и белите ръкави. Жената стиска в ръката си кърпичка. Не е млада и все пак не може да се каже, че е стара, в нея все още има хляб, ако става дума за копане или друга кърска работа. Лицето ѝ е сухо, но очите са големи и жизнени. Косата ѝ е прибрана под сива забрадка, която убива и последната свежест на лицето.

– Ако търсите да си купите гумени шапки за плаж, магазинът е по-долу.

Спасителят често подхвърля тези фрази на подобни хора, но сега не се чува добре – финалът на фокстрота е динамичен. Във внезапно настъпилата тишина новодошлите изглеждат още по-безпомощни. Мъжът усеща, че е попаднал на

чуждо място, и все пак не мисли да се предаде току-тъй. Той сяда на един от столовете. Жената остава права до него. Вниманието ѝ е насочено към музикбокса.

– Седни малко – казва мъжът. – Да починем и да продължим надолу.

– Нека тръгнем!

– Седни, седни!

Тя присяда плахо, изпълнена с напрежение.

– Да пием по една лимонада.

– По-добре да вървим.

Барманът предвкусва забавление, хвърля погледи на спасителя, дори му смига.

– Ела тук – подканва той. – Ние сме на самообслужване.

Мъжът оставя мрежата на стола и тръгва към тезгяха. Всичко се развива като в напрегната пиеса, сякаш ей сега ще последва отравянето на героите и финалът. Мъжът със сламената шапка сигурно се е облягал стотици пъти върху тезгяха на селската кръчма, но тук не смее да стори това. Стои прав, съсредоточил вниманието си в движенията на бармана. Она поема две високи чаши, поставя ги пред клиента, връща се, измъква от леда бутилка ягодов сироп, отлива от нея в чашите, връща бутилката на мястото ѝ, отново бръква в ледената каша, този път измъква две бутилки с газирана вода, пълни чашите, донася бучки лед, пуца ги шипящата вода и накрая залепва по една сламка върху чашите. Жената със забрадката е примряла пред неизвестното, което може да се случи.

– Четирийсет стотинки! – изговаря небрежно барманът.

Мъжът си отдъхва: “Не било толкова страшно.” Плаща, понася чашите към масата. Когато се обръща, съглежда чужденците. Лицата им са топли, очите искат да му разкажат някои неща, съзаклятничат с неговите очи, едва забележимо сочат своите чаши на масата, напълнени със същата течност. Чужденката демонстративно отвива хартийката, докато мъжът с гола сламка в ръка бърка сиропата, налапва края ѝ, смуче.

Умът на селянина работи бързо. И все пак той не разбира защо трябва да се пие с пръчки и защо са необходими тези “гяволии”.

Поставя чашата на масата и се обляга на стола. Едва сега усеща колко е удобен този стол и започва да се убеждава, че всичко, което го заобикаля тук, не е измислено току-тъй – сянката, масите, плетените столове, бучките лед в сиропата и може би... пръчките. Дебелите му пръсти непохватно започват да разгъват хартийката. Обикновена сламка от ръжен клас. Изненадан е и допуска, че са му направили шега, но пак извърща глава, поглежда сламките на чужденците и се успокоява. Чужденците успяват да му кимнат още веднъж.

Търпението на сеирджиите се изчерпва.

– Да не започнеш да правиш сапунени мехури! – казва спасителят и под масата сритва крака на рибаря. – Не се духа, а се смуче!

Жената седи като гипсирана, но мъжът отвива и втората сламка. Двамата започват да бъркат сиропата. Ледените късчета чаткат по стените на чашите – пеят.

Спасителят и барманът са разочаровани. Нищо не излиза. Никакъв спектакъл.

– На плаж ли сте тръгнали? – пита барманът.

– А, не – да поразгледаме.

– Какво да поразгледате? – пита спасителят.

– Ами всички тия работи. Чували сме, та да ги видим. Хубаво!... Да ви се нарадваме.

– Защо, забранено ли е?

– Не бе, не е забранено. Гледайте! Сега му е времето. Паднало ви – гледайте!... Зяпайте! А работата кой ще върши? Баш сега – в сезона... На народа му трябва хляб, ей!

– Ние си свършихме работата. Прибрахме хляба. Сега чакаме гроздето.

– Вестниците по цял ден пишат за вас – намесва се барманът. – Не проявявате съзнание.

– Така ли пишат вестниците? – смига рибарят.

Сега той е по-добър. В дъното на чашата са останали последните капки.

– И много малко поливате – продължава да иронизира спасителят. – На колко си години?

– Петдесет.

– Тъкмо за работа – той става и се приближава до него. – Да видим прасенцата.

– Какви прасенца?

– Мускулите, викам, как са...

Спасителят опипва ръката над лакътя му.

– Има, има прасенце. Добре си, ама виж тук какво става! – той свива ръка и показва топчестия си мускул, а след това го раздвижва. – Подай ми ръката!...

– Защо?

– Все едно че правим здрасти.

Мъжът със сламената шапка се усмихва, изчервява се и макар че очаква някоя шмекерия, приема подадената му ръка. Спасителят я обхваща като за ръкуване.

– Охо-хоо, виж ти!... Да бяхме направили един мач, а?

– Какво?

– Да ти демонстрирам нещо, викам... Да отнесеш нещо интересно на село. Като те питат, да кажеш, че си го купил от Бако.

– Какъв бако?

– Аз съм Бако. Тъй ми викат.

Спасителят избутва чашите и се намества на стола срещу селянина.

– Сложи ръката!... Като мен.

– Остави сега...

– Не бой се бе, ей така я сложи.

– Остави, другарю! Какво ще правим?

– Да видим колко ще ми издържиш – той взима ръката му и я поставя на масата.

– Не си трениран, но ще се опиташ да издържиш няколко секунди. Подгъни я! А така! Да стиснем китките! Двете ръце да образуват прав ъгъл... Ти натискаш наляво и аз наляво. Да видим кой ще победи.

Лицето на селянката е преbledняло. Барманът отдавна е излязъл от бюфета и е застанал до тях. Рибарят е взел чашата си в ръка и също се е приближил. Дебелите чужденци изглеждат равнодушни към цялата работа, но са се понавели напред и са доволни, че могат да виждат добре.

– Намислил е някоя весела работа – казва селянинът, а лицето му е зачервено и съзнанието му е нащрек. – Какво искаш?

– Натискай!... Като мен, като мен натискай!... Точно тъй! Добре. Внимавай сега!... Охоо, виж ти!

Вече не може да се шегува. Всеки опит да се засмее води до отпусчане, до риск. Лицето и торсът му се овлажняват, сега атлетът наистина е като изкован от метал. Той наблюдава черната окосмена ръка, която стиска неговата, и се чуди откъде блика стоманената ѝ устойчивост, спокойствието ѝ. Всичко в тази ръка е толкова скромно: окъселият ръкав, грубият пигмент, малката драскотина, пресичаща напрегнатите жили... Жилите!... Изглежда, че вършат главната работа – кабели, изпълнени до спукване от здравите сокове на чернозема.

Минават много секунди и започва да се върти дългата втора минута. Влагата по тялото на атлета спасител набъбва и потича по кожата. Лицето на мъжа със сламената шапка е учудено и наивно, по него е изписано нещо като извинение, готовност да се предаде. Като се съпротивлява с ръката си, той оглежда лицата на наблюдателите и не може да разбере какво толкова е приковало вниманието им, какво интересно има в това стоене и държане на ръцете. Не прави опит да мине в нападение. Увлечен от играта, той вече се старее да не отстъпи и смешното е, че му се отдава – ръката и тялото се съпротивляват спокойно, това е като да придържаш натоварена кола, докато сменят счупеното колело. Ако е въпрос до мъка, тя се чувства повече в ръката на това младоче, което, кой знае по какви причини, държи да победи. Разглежда го и се пита има ли, или няма двайсет и пет години. Никога не е успявал да налучка годините на гражданите. Те са готови винаги да те изненадат.

– Три минути! – осведомява ги барманът, който от време на време поглежда часовника. – Бако, ще видиш зор!

Бако не може да говори, не може да приложи и тактика. Няколко пъти се опита да отпусне и подлъже, да даде привиден аванс, нещо, за което веднага биха се хванали други, но този дори и не мисли да мине в настъпление. Само стиска.

С особено внимание следи състезанието дебелият бял чужденец. Той знае, че ще победи младият, това е обяснимо и теоретически, възрастта може да окаже съпротива до известно време, а след това се намесва умората, похабеният от годините мотор отказва да работи прецизно, младостта надделява. Той е учуден, че мъжът със сламената шапка продължава да се държи. Това го радва и чувствава, че дебелият бяла жена до него също ликува и че ако случайно настъпи обрат в полза на селянина, двамата ще бъдат извънредно доволни. Наблюдава двете ръце. От погледа му не избягва примирението на едната и хитростта на тренираната ръка, която дебне добре; секунда ѝ е достатъчна, леко отпусчане, разсейване и – край!

– Браво, чичко! – извиква барманът. – Издържа му четири минути!

– Бива го, а! – чуди се рибарят. – Издържа му.

– Издържа! – съгласява се неочаквано спасителят и се изправя пред учудените погледи на всички. – Издържа ми!

– Прекъсваш! – чуди се рибарят.

– Защо се отказваш? – нодоумява барманът.

– Започва работното ми време.

– А! – кипи барманът. – Защо не го катурна?

– Няма значение. Искях да проверя дали ще ми издържи – той раздвижи пръсти.

– Експеримент бе, не разбираш ли?

– Разбирам – отвърща барманът и поглежда към селянина. – Как е, чичко? Бакото е здравеняк, нали?

– Здраво момче! – искрено се възхищава селянинът. – Здраво пипа. Якичък!... Браво!

Спасителят се затичва към плажа, сякаш ей сега някой ще отмъкне книгата за разписване и ще го уволни за закъснението. Барманът влиза в своя арсенал от стъкла, течности и етикети. Рибарят брои стотинките си и се кани да поръча още една. Дебелият чужденец смига на дебелията чужденка, продумва нещо, но не може да се разбере какво.

Селянинът поема високата чаша с ледения сироп.

– Да пием, че да вървим.

– Да търсим нашите – отвърща селянката.

Двамата пият направо от чашите, както са пили цял живот.

След това се изправят, сбогуват се и поемат по асфалта. Кой знае защо, жената този път не иска да изостава, избързва до него – може би изпитва гордост да върви до такъв мъж.

РИБАРСКА ЧОРБА

Мнозина от вас са чували, че рибарската чорба е нещо прелестно. Някои от вас може би са яли. Аз съм ял много пъти рибарска чорба, но така се е случвало, че никога не бях присъствувал на нейното приготвяне.

Най-после щастието ми се усмихна, че успях да видя и този спектакъл.

Случи се през време на пролетния риболов. Още в пет часа заранта се качих на гемията, която потегли към даляна на Змийския остров да прибере улова, да занесе вода и да вземе един отпускар. На острова ни чакаше пълна мауна с цаца. Далинджиите започнаха да я товарят на гемията. Аз свалих багажа си и тръгнах към рибарската хижа.

Времето беше тихо, но небето бе покрито с висока сива мъглявина, та изгревът не можа да свърши както трябва работата си и наоколо беше още сумрачно. Върху гладкото, прилично на балатум море лъкатушеха лилави и резедави линии – хаос от цветове и нюанси. Ако можеш да ги нарисуваш, ще те помислят за смахнат. А природата хич не се интересува от това и цапа ли, цапа.

До огнището пред хижата беше клекнала барба Георги и духаше пирамидката от съчки. Брадясалите му спечени бузи се издуваха като ковашки мях. Димът се издигаше спокойно нагоре, право към небето, където си му е мястото. Край огнището върху грубо измайсторената полица бяха наредени алуминиеви и поцинковани съдове, евтини лъжици, сол и пипер, олио и оцет, един гердан люти чушки, джоджен и какви ли не щеш треви за подправки.

Щом пламна огънят, барба Георги седна до мен на пейката и бръкна в цигарите ми:

– Ха добре дошъл! – той погледна цигарата, сякаш да види по-добре как изглежда “Арда” първо качество. – Вярвам, че няма да се откажеш от една рибарска чорба.

– Няма – рекох аз.

– Докато се разходиш малко из острова, чорбата ще бъде готова – каза той.
– Какво ще му гледам на острова – опънах се аз. – Предпочитам да си побъбрем, докато тайфата натовари цацата.

– Разходи се! – настоя той. – Имам си работа.

– Няма да мръдна оттук! – отвърнах категорично.

Рибарят ме погледна изненадано и недоволно. След туй повдигна рамене и грабна казана. Понечи да го напълни с вода, но като се сети, че го наблюдавам, понесе го към морето. Потеглих след него. Седнах на един камък и започнах да гледам как го мие.

– Знаеш, че тук няма вода – каза той. – Всичко ми ем в морето.

– Знам...

– Снощи съм го мил. Сега го плакна.

Не му отвърнах и той продължи:

– Тези няколко песъчинки – като залепнат!... Е, най-после се махнаха.

Изкачихме се обратно по пътеката. Барба Георги напълни казана със сладка вода и го постави на огъня. Рибарят беше силен, кожата му – изгоряла за цял живот, сякаш е бил печен в пещ за керамични изделия. Тъмносинята му фланела бе опъната върху плешките, а обутите му в гумени ботуши нозе тежаха здраво върху земята.

Чаках го на пейката. Той махна брезента, с който бе покрит касонът, и загреба цацата, с която напълни легена. Погледна ме бегло и понесе легена към морето. Отново тръгна след него. Седнах пак на камъка и погледнах към отсрещния бряг, но с крайчеца на окото си продължавах да го следя. Отсреща зад провлака и дюните гората се пълнеше с млади зелени сокове – милиони листенца, малки и крехки, почти прозрачни – светлозелени облаци. Най-после слънцето успя да разтопи мъглявите парцали и ги превърна в пара. Тя се понесе безпомощно по всички посоки на света. Морето побеля и сякаш спря да диша.

Барба Георги допълни легена с вода и започна да плакне рибата. Загребваше я с ръце и я пушаше отгоре и тогава тя течеше като разтопено сребро. При всяко измиване повдигаше единия край на легена и прецеждаше водата. Между пръстите му се промъкваша и рибки, падаха върху камъните, но той не им обръщаше внимание. Щом повдигна глава, барба Георги разбра, че продължавам да го гледам, стисна устни и извърши още едно плакнене.

Водата в казана вече кипеше. Готвачът наклони легена и рибата се изтърси на дъното. Парата се разлюля като знаме и се успокои. Барба Георги откри брезента на втория касон. В него имаше едра риба. Той награби няколко пресни чироза и десетина попчета, тръгна да постави и тях в казана, но пак се сети, че може да го наблюдавам, и за трети път слезе до морето. Домързя ме да се влача след него. От мястото си наблюдавах как се навежда над водата, как мие рибата и как с нежелание изкормва попчетата. По-късно, преди да ги хвърли в казана, той ми ги показа (уж несъзнателно) да видя колко са чисти и как добре са изкормени. Аз се усмихнах.

Барба Георги бръкна в касона и измъкна един голям калкан, една писия и няколко рака. Нахвърли ги върху масата. След това взе един нож и започна да ги реже на парчета. Като ги нарязва, наблъска ги в легена. Пусна върху тях и раците.

Изправи се насреща ми, няколко секунди ме гледа с презрение и за четвърти път тръгна към морето.

Когато се върна при огнището, аз казах:

– Уморително, а?

Той не отговори. Предложих му цигара. Барба Георги измъкна цигарата от кутията ми, като намокри останалите, и я закрепил на ухото си. Предстоеше му още много работа – да нареже лук, да постави сол и пипер (цели шепи), олио, яйца, джоджен и някаква неизвестна за мен трева.

– Каква е тази трева? – запитах аз.

– Морска! – отвърна остро готвачът.

– Не сложи ли много сол?

– В твоя чест – една шепа по-малко! – рече той.

– И за колко време ще уври всичко това?

– За осем часа!

Оказа се, че всичко се свари за двадесетина минути. Далянджиите започнаха да пристигат. Те бяха уморени и недоспали. Всеки беше облечен дебело, защото тайфата бе влязла още по тъмно в морето. Рибарите взимаха съдовете си и ги поставяха върху масата. В това време готвачът миеше моите прибори в морето. Никога няма да забравя с каква ирония барба Георги навря безупречно чистата емайлирана купа под носа ми и как ми подаде лъжицата с крайчеца на пръстите си.

Чорбата бе разпределена на всички по равно. Количеството беше толкова голямо, че от всеки съд можеха да се нахранят поне четирима сухоземни. На мен сипаха двойна порция...

След дългото мълчание, което бе настъпило, докато се хранехме, капитанът на даляна отстрани празната си купа, запали цигара и рече:

– Георги, днеска чорбата ти не е толкова вкусна.

Другите се съгласиха с него. Барба Георги, току-що започнал да се храни, ме погледна многозначително, пое купата си и се отдалечи. Вратът му бе зачервен от яд.

ЛОДОС

Ах, когато духне южният вятър!... Няма да забравя един такъв ден през декември, когато по обед тръстиката на колибата запя и ние с Маноли се събудихме бодри като никога. Бяхме извадили мрежите към седем заранта и се прибирахме с осемстотин скумрии. На всичко отгоре видяхме един мъртъв делфин, вързахме го на буксир и го завлечихме...

Та когато запяха тръстиките, излязохме пред колибата. Светът бе пълен с топла и радостна възбуда. Вятърът духаше с увлечение, на вълни, омиташе повърхността и тъмните петна на бръснещия му полет се гонеха на всички страни, летяха към морето. Направи ми впечатление, че Маноли протегна ръце, напълни гърдите си с въздух и опипа брадясалото си лице. Маноли мислеше за жена. Усмяхнах се и се приближих към делфина. Бяхме го изтеглили до лодката. Огледах го внимателно и го натиснах с пръст. Усетих твърдостта му. За сетен път се убедих, че животното бе

умряло наскоро, по тайнствен за мен начин – нямаше рана, един бог знае как умират делфините.

– Колко ще ни го платят? – запитах аз

– Много – рече Маноли.

Лодките на колегите бяха побеснели. Лодосът бе хванал и тях. Сновяха навън и навътре по реката, бързаха, връщаха се ту пълни, ту празни.

– Сега? – запитах аз.

Маноли не ми отвърна. Лъчезарното му лице вече изразяваше отвлечен унес. Вятърът развяваше червената му косичка. Кой знае защо, погледът му се закова на лодката, която се бе появила от завоя. В нея непохватно седяха две селянки. Ръцете им стискаха торби, пълни с картофи, фасул, олио и ракия. Разменна търговия. Срещу тях искаха риба.

– Какво ще правим? – повторно запитах аз.

Маноли ритна делфина. Кракът му отскочи от твърдата плът на животното. Вятърът се юрна по тръстикова савана, сазът полегна и сините пространства на разливите потъмняха. Излетяха птици. Повъртяха се наоколо и се върнаха по местата си. Мъжкарите се чудеха какво да правят и усетили ненавременни пориви, поглеждаха към самките.

– Ще залагаме ли мрежите? – продължавах да питам аз.

– Първо да похапнем.

Това рече най-после Маноли.

Той натрупа съчки в огнището. Огънят пламна светкавично. Димът се завъртя край нас, праметна се няколко пъти като акробат и тръгна по течението на реката. Маноли донесе черното бакърче с вчерашния фасул и го закачи на триножника. Почисти с длан една чиния, напълни я с туршия и за всеки случай обели две глави лук, но не се стърпя – сгриза едната. Много обичаше лук. После откачи два веяни заргана от ветрилника, сложи още две чинии на масата и нагази в реката с черпак в ръка. Имаше вид на човек, тръгнал да изгребе реката – така ми се стори тогава... А той само миеше черпака, но продължително, унесено, и добих впечатление, че умопомрачено гали водата, сякаш си играе с жена... Стоях безпомощно на столчето и пуших. Все още се хранехме навън. Все още я карахме по лятному. Не знаех какво да правя, обхванат от особен мързел, а в главата ми се въртяха неочаквани хрумвания... Маноли се върна и бутна черпака в бакърчето. Започна да бърка фасула. Замириса на вкусна гозба. Той вдишваше парата и унесено продължаваше да бърка, без да е нужно, без никой да му го иска. Насипа първо в моята чиния, после на себе си, съблече се до кръста и седна.

Вятърът се въртеше край нас като куче, сякаш искаше да му подхвърлим нещо. След туй похапнахме малко зарган, но не се нахранихме както трябва, та Маноли постави скарата на жарта и хвърли върху нея четири скумрии, които изядохме без хляб, като десерт. От чистото небе валеше светлина, разголената гора на хълма пееше някаква песен, но не спазваше ритъма. Вятърът идваше от юг, минаваше през филтъра на заоблената планина, обираше есенните ѝ благоухания и ги изсипваше върху ни. Може би идеше от Африка, през Средиземно море, може би само от Беломорието, но вятърът беше по поръчка – топъл, бял, чувствуваш го върху плещите си, върху очите си.

– Сега? – запитах отново аз.

- Сега ще замина за Бургас – отвърна Маноли.
- Когато има толкова риба?
- Заминава ми се...
- При тази луда риба?
- Днеска с мен става нещо и ми се тръгва...
- Не сме роби на рибата, я! Мъже сме.
- Добре – съгласих се аз. – Няма да се караме.

И дума не ставаше да се караме. С Маноли човек се разбира най-добре. Пък и аз чувствавах необходимост да се напия – спокойно, със замах, – та на другия ден да се чувствавам гузен.

- Питай за някоя лодка – казах. – Ако искаш, тръгни с нашата.
- А ти?
- Аз ще отскоча до селото.
- Защо не дойдеш с мен?
- Моята жена е чак в София.
- Нямах ли нещо в Бургас?
- Имам.
- Тогава да палим и да тръгваме.
- Хем ще продадем и делфина – предложих аз.

Какво ли не измисля човек, когато си е наумил нещо.

Маноли напълни резервоара с бензин и натъпка кубрика с осолената и прясната риба. Тикнахме лодката във водата и отново привързахме делфина на буксир. Съдружникът ми се съблече съвсем, намокри се и се насапуниса. След това се изплакна и се изтри с хавлията. Обръсна се, нахлузи дебелия си фланел, подгъна яката ѝ, среса се, изплакна ботушите си и грабна полушубката. От всичко това разбрах, че най-напред ще се отбие при някоя.

- А ти защо не се измиеш?
- Аз ще се изкъпя в хотела.
- Идеално!... Потегля ме ли?

Отблъснахме внимателно. Отначало подкарахме с веслата и включихме мотора на най-бавен ход, да не повредим делфина. Колибата ни беше доста навътре, далеч от устието на реката. Минахме край всички колеги – много движение, много нещо по това време на годината. Маноли държеше румпела и пееше. Тръстиките от двете страни ни се кланяха, настъпвани от вятъра, лианите на джунглата се люлееха, изобщо всичко се движеше. Моят съдружник измъкна капитанската си шапка. Косата му се скри в нея и се умири. Лодки, хора – всичко оставаше зад нас. Едни обират рибата от мрежите, други се хранят, ремонтират мотори, кърпят.

Интересно е морето в часовете на лодоса. Понеже той духа откъм сушата, заливите са гладки като лед. По тях вятърът сякаш се плъзга с кьнки. Повърхността на водата става на петна скитници: петна, които кръстосват пространството, обират блясъка на затишието. Въздухът става топъл, прозрачен и лек. Гларусите летят хаотично и не знаят какво да правят с рибата. Не могат да насмогнат. А рибата, и тя, усетила неразгадаеми токове в кръвта си, пронизва бистрите водни простори и непрекъснато чувствава, че е станало нещо необикновено, което я кара да полети към повърхността, да се спусне към дъното – иска да стори нещо, да отговори на загадъчния повик, но какво могат да направят едни риби, освен да се набутат в

мрежите, да налапат като обезумели куките на чипарите. Лодките не ловят, а грабят. Гледам и се чудя – защо оставяме тази яма, накъде сме се понесли? И все пак – нито капка съжаление. Маноли знае какво мисли и се провиква:

– Истинските мъже се познават в такива моменти!

– Ходът ни е малък – осведомявам го аз.

– Забелязах – отвръща той. – Голямо животно влачим.

Делфинът забавяше скоростта ни повече, отколкото предполагахме. Щяхме да закъснеем. Като се плъзгаше зад нас, на мен ми се стори, че делфинът оживява в общата полуда на хора, риби и природа: подскачаше и пляскаше, вдигаше пяна, гладкото му тяло чупеше лъчите на слънцето. Гледах го и си мислех за съдбата му, за живота му, изпълнен с бързина, с милиони скокове, с любовни опиянения, с борба да запази себе си, новородените и стадото, да избегне свирепите куршуми на човека; мислех за Мелвил, за Моби Дик, за Ахав – за хилядите малки и големи хора, влезли по разни поводи в морето, останали все пак различни в него, успели и неуспели да се измъкнат от водите му, а после помислих за хотела, за топлата стая, за банята, за колегите, които разговарят в “Интернационал”, за жена си, за децата си и се стараех да измисля подходящо извинение за дългото си отсъствие, пред нея – тази, към която ме бе повел лодосът.

– Акулите стават нахални! – каза Маноли. Той пък за какво си мислеше. – Лапат рибата заедно с мрежите. Направиха ни на решето. Някой ден трябва да позакърпим.

– Ще кърпим – казах аз.

– Умирам за една найлонова мрежа!

– Акулите ще продупчат и нея.

– Умирам за найлонова мрежа! – настоя Маноли.

– Къде ще продадем делфина?

– Ти ще отидеш направо в хотела. Аз ще уредя всичко.

Приятно е да се работи с Маноли – не е дребнав, не знае какво е мързел.

– Само да не ни срещнат контрольорите – рече той и огледа нашир и надлъж морето.

– Ще им дадем част от рибата – казах аз.

– Наивник! – засмя се той. – Ще сметат цялата лодка.

– Ако се случат добри момчета?

– В държавата няма човещина... Разбра ли? Завардила е шосетата и моретата.

– Делфинът ще ни спаси – забелязах аз.

– Дано – каза Маноли без особена надежда в гласа.

Напоследък трудно се изплъзвахме от ръката на закона. Два или три пъти бяхме принудени да предадем наряда си. Обискираха се всички коли по пътищата и лодките в морето. Маноли мечтаеше за вертолет. Само така можело да се измъкнем.

Вятърът продължаваше да мете морето. Моравите петна бягаха като призраци около нас. Ако не бързаш за никъде, можеш да спреш и да наблюдаваш какво става. По едно време Маноли ме слиса. Спря мотора и рече:

– Погледни!

Десетина гларуса си бяха направили хоро. Наредени в добре очертано кръгче, те почиваха върху водата. Сториха ми се съсредоточени, по човешки замислени.

Вятърът се стараеше да ги разпръсне, но те упорито го преодоляваха и пак оставаха в кръга.

– Какво ще кажеш? – запита съдружникът ми.

– Какво да кажа?

Наредили се като хора... Уважават се.

Понякога не мога да разбера смисъла, който Маноли влага в думите.

– Хайде! – поканих го аз. – Пали!

Маноли обича да фантазира и все очаква да стане нещо особено: екваторът да се премести към нас или да настъпи краят на света. Умира да говори за вечния календар, за нашествието на жълтата раса, за размразяването на антарктичните ледове и за зодиите.

Гларуси, гларуси, гларуси!... Добиваш впечатление, че вятърът ги върти във въздуха, мислиш ги за безпомощни, а те хитруват – използват въздушните течения, за да не се уморяват. Маноли ги гледа с жълтите си очи и казва:

– Вятърът ще заглади дюните, ще изтрие следите на хората и животните, ще покрие динените кори, оставени от курортистите, ще фризира пясъците.

Рядко можеш да познаеш за какво мисли този човек. Усмихнах се, а той ме погледна:

– Мислиш за нея, нали?

– Да влезем ли в ачика? – запитах сконфузено аз. – Белким избягаме от контролата.

– Не – отвърна той.

Навътре морето е мораво и пълно със зайчета. Заливите и полуостровите се изреждат един подир друг, ние ги минаваме, лентата на брега се ниже, чезнат познати контури, градът е още далеч, но знаем, че неизбежно ще се покаже – пълен със сгради, хора, вино, кебапчета и течаща топла вода...

С хотелите ми върви. При всички обстоятелства не съм бил връщан. Така стана и сега. Докато въвн се палеха уличните лампи, горещите струи на душа вече ме обливаха, а в ушите ми гърмеше шумът на асансьора, който прониква през девет стени в десета. Докато се бършех с хавлията, а после докато се обличах, мислех за нея и за още няколко неща, но главно за нея.

Вятърът се усещаше и тук. По улиците хората говореха високо, викаха. Тези, които се обичаха, се прегръщаха пред погледите на минавачите, а момчетата бяха станали толкова дръзки, че направо спираха непознатите момичета.

Отклоних се от центъра на града и тръгнах по добре позната уличка. Тя е пълна със стари гръцки къщи, сгушени зад увехнали дворни градини. Фасадите на тези къщи са уморени и много олющени. Плачат за ремонт, но има ли вече смисъл? Хората искат нови жилища, блокове, искат и никак не ги интересува, че тук умират къщи с минало.

Прозорчето на нейната стая светеше между бръшляновите лиани. Тя живееше зад песните на врабците, винаги е живяла там и ми се струва, че ще живее само там – до смъртта си. Как е възможно такава постоянство!... Ако сте забелязали, има жени, които умеят да чакат чак до второто пришествие.

Два дни след това внесох в лодката няколко пакета и се наметнах с брезента. Валеше. Маноли беше наведен над машината. Като се изправи, видях намръщено му лице.

– Мръсно време! – каза той. – Не мога да разбера какво търсим тук!
– Пали! – казах аз.
– Сега.
Отново се наведе над машината.
– Как мина ваканцията? – запитах аз.
– Добре... Ще вземеш ли въжето?
Скочих на кея и отвързах. В това време Маноли облече шумата си и се настани на кърмата. Подадох му цигара.
– Идиоти сме! – забеляза той. – Как можахме да напуснем реката!...
– Хайде!
Маноли запали. Машината заработи.
– Рибата идва на талози! – провикна се той, за да го чуят през шума на мотора.
Завихме край шалана.
– Кой дявол ни накара?... Загубихме най-малко две хиляди парчета!
– Купи ли кафе?
– Купих... И сол купих.
– Намери ли едра?
– Намерих!... При това време я уловим десет парчета, я не... Но доказахме, че сме мъже, нали?
Завалях силно. Това е – след южния вятър винаги идва дъждът.

НЕЩО СИ ОТИВА

Той сънува жена. По-право сънуваше, че бие жена, но не знаеше как се бият такива същества, пък и ръцете му тежаха в съня. Получи се бъркотия и мъка и щом добрата фея на сънищата се намеси да го събуди, човекът избърза да отвори очи. Като се опомни, той се досети, че никога не е вдигал ръка против жена. Хайде сега разбери защо бе сънувал оная, която преди много години се бе омъжила за друг!... Боже мой, колко отдавна беше тази работа!

Старият човек се обърна на дясната страна с надежда да заспи веднага, но се излъга. Нещо го безпокоеше. В дърветата пееха птици. Повъртя се още малко и стана. За да отиде до стомната, трябваше да прекоси цялата тръстикова хижа. Събори нещо и изруга. Протегна ръка в тъмнината, искаше да вдигне падналия предмет, но не успя и се отказа. Дланите му обхванаха хладния корем на стомната. Вдигна я и започна да пие. Водата беше сладка, малка струйка потече в пазвата му, усещаше и нея, но усещаше и освежителните глътки, които насищаха жаждата. Опита се да спре навреме и пак не успя – пи дълго, докато почувствува тежест в стомаха, после се върна към леглото без особено желание, знаеше, че ще му предложи мъчение. Разбира се, отново събори нещо и си обеща, че още утре ще подреди колибата, най-после да ѝ придаде приличен вид. От седмици не бе почиствано. Защо му е този помощник? В тъмнината, на път към леглото, старият човек за сетен път се убеди, че младежът е мързелив и ако не иска да се ядосва още с него, трябва час по-скоро да го смени с друг. Спокойното дишане на помощника му го ядоса. Легна и се зави. Милиарди птици пееха навън. Откъде толкова птици?

Те са повече от листата на дърветата. Старецът се повъртя още и се изправи за втори път. Сега той се отправи към вратата и я затвори, послуша се и пак се върна в постелята. Щом си легна, песните на птиците се понесоха с нестихваща сила. В хижата ставаше задушно. Старецът отметна лесничейския шинел, дявол знае как попаднал у него, и остана покрит само с одеялото. Понеже сънят се бавеше, старият човек реши да си полежи по гръб и да помисли за утрешния ден: трябваше да се изсушат и закътат речните мрежи – те бяха свършили работата си, вече го зовеше морето, с всеки изминат ден водите се пълнеха с рибни пасажи...

А тя защо се бе появила в съня му? За да я бие?... Минало-заминало... Не десет, не двайсет – четирийсет години оттогава... Защо да я бие?... Ами ако синовете ѝ се нахвърлят върху му?... Отдавна не е сънувал хубав сън... Отново започна да мисли за работата: за винтерите, които, преди да се приберат, трябва да се окъпят, за гриба – нека си стои, може да потрябва, и за новите найлонови мрежи – след някой друг ден ще ги мокри за първи път... Помощникът му е мързелив, това е вярно. Личи си по лицето му – закръглено, черно, с тъмна, къдрава коса, по която се белее пърхот. Хора с подобни къдрави коси не стават за работа. Защо трябваше да го наеме само две седмици преди започването на морския риболов?

Младежът от съседното легло задиша тежко. Птиците ставаха непоносими. Старецът се послуша и се опита да долови откъде идват песните им. Отвсякъде. От всички страни, дори откъм морето. Като се послуша по-старателно, старецът разбра, че морето си е море, от него не идват никакви птичи песни, само че морският пясък се мъчеше да подражава на пернатите певци. Най-мощните гласове долитаха откъм хълма зад реката. Там гъмжеше от птици. Но къде ли ги няма?... По едно време успя да различи особено силен глас и разбра: злодеецът вилнее в клоните на неговото дърво. Някаква птица се дереше на няколко метра от хижата му.

Старецът се измъкна от завивката и стъпи на пода.

– Какво има? – внезапно се обади помощникът.

– Нищо няма.

– Задушно е. Кой е затворил вратата?

– Много птици... Не може да се спи.

– Какви птици?

– Не чуваш ли?

Помощникът му се послуша.

– Славей.

– Сега ще им дам да разберат!...

– Остави ги – размърда се младежът. – Какво ще им направиш?

– Ще видим!...

Старецът отвори вратата и излезе по чорапи. Светът беше пълен с младост – от земята до звездите. Новите листа на дърветата, новата трева и новите тръстики працияха от сокове и аромати. Зеленината беше силна, насищаше със сила и въздуха, който бе станал по-гъст и сякаш ферментираше, пълнеше се с хиляди упояващи миризми. Полъхът откъм хълмовете полюляваше миризмите и натежал от тях, падаше на земята, предаваше се. Очите на стареца свикнаха с тъмнината и тогава разбра, че това не е тъмнина, а синкавозелена прозрачност, каквато има при дъното на морето. На младини той бе слизал на дъното за стриди и много пъти бе

потъвал в такава синьозелена прозрачност, само че тогава наоколо цареше пълна тишина, а тук природата си правеше огромен нощен панаир.

Славейт от близкото дърво наистина пееше най-мощно. От блатото се надигаше нежното къркорене на жабите, страстното къткане на блатните птици и зловещото хухукане на водните костенурки... Може ли да се спи в такава нощ? А утре трябва да се става рано. Работата няма да ти я свършат такива помощници с къдрави коси – сам трябва да се справиш.

Когато самотният славей полудя, старият човек помисли, че птицата ей сега ще тупне в къпинака от изтощение. Нищо подобно. Певецът си пое въздух и започна отново. Старецът се разпусва и се наведе, заопипва земята. Най-послед намери камък и яростно го захвърли в короната на дървото. След като запрати към клоните всички камъни наоколо, той не пожали и корковите тапи за мрежите. Мяташе и викаше, псуваше с цяло гърло и птицата най-послед отлетя. Какво – от подобни псувни би се изплашил и орел. Старецът извика за последен път като победител и се върна в хижата.

Зави се с одеялото и помисли, че е заспал, но скоро разбра, че отново слуша песните на славеите, долитащи от всички посоки – откъм хълмовете, откъм блатната гора и храстите на дюните. Само на изток беше спокойно – оттам се носеха акордите на морето. Старецът подви крака и се зави презглава...

Сутринта го болеше темето. Първото нещо, което чу, бе тишината. Излезе от хижата и се почеса по врата. Помощникът му бе разпалил огъня в лятното огнище.

– Нито пометено, нито подредено! – измърмори старецът.

– Какво?

– Казвам, че не сполучих с теб.

– Чудни хора сте вие, пенсиите! – отвърна младежът, като се бръснеше. – Какво искаш?

– Искам ред!

– Добре де, ще има.

– Ще има то!...

Старецът се наведе над огъня, но преди да духне, съчките пламнаха под носа му.

– Къде се навиращ? – рече младежът. – Не виждаш ли, че гори?

– Нищо не гори!

Пламъците се издигнаха високо. Старецът завъртя кранчето на мивката и заплиска лицето си.

Появи се котката с някаква перушина в уста. Младежът изруга и я ритна в корема. Наведе се и вдигна мъртвата птичка.

– Кого риташ? – разсърди се старецът. – Къде се намиращ?

– Удушила е славей!...

– Това ѝ е работата – рече старецът и влезе в хижата.

Младият човек погледна безжизнения певец, повъртя го в ръцете си и го хвърли в къпинака. Славейт увисна на едни бодли и се залюля.

ТОПЛИНА ОТ ХОРА

Този лош вятър духна изведнъж и на бърза ръка ни натика от морето в реката. Просто изпаднахме в паника и без да спазваме ред, по две, по три лодки, се промъкнахме през устието, а вълните, и те, влизаха с нас, повдигаха кърмите и заплашваха да ни окъпят. По-навътре реката беше тиха, особено след големия завой, където на повърхността ѝ блестяха само малки грапавини, подобни на люспи. Небето беше сиво и студено, на пръв поглед би ти се сторило неподвижно, но загледаш ли се в него, ще забележиш как цялата му просторна маса се движи като лава. Посърналата предзимна гора на брега отляво, лишена от птици и весели цветове, бе олисяла като коса на застарял човек. Пясъчната страна на реката, където се събираха лодките, беше гола и тъжна и добихме впечатление, че сме попаднали в най-безнадеждния кът на Огнена земя. Но мрачността на природата не струваше пукната пара пред лошото ни настроение, а бяхме уж все силни хора. Да ни видехте само какви жалки и смачкани същества бяхме станали, готови сякаш всеки момент да се хванем за гушата, и то за нищо. Никаква риба, разбира се. Както си бяхме излезли, така се и прибрахме. Наистина не беше много весело. Имаше няколко тръстикови колиби там, но те си бяха пълни с рибари, дошли за целия паламуден сезон, а къде ще спим ние – дявол знае; по всяка вероятност – на открито. Гледахме се мрачно и мълчахме. После започнахме да събираме дърва, но всеки бърза да си осигури собствен отделен огън, а какво смята да прави другият, не го интересува. Това да каже: другари, тук има хубави съчки, или нещо подобно – не! Всеки се грижи само за своя екипаж.. По едно време някой измъкна транзисторен приемник и пусна танцова музика, но мълчанието ни така го преряза, че оня се принуди веднага да го скрие в багажа си. Почти не говорехме – ръмжахме. Мисля, че тогава всеки предпочиташе да си припомня само за неприятни неща: кой за изневерите на жена си, кой за разчистване на стари сметки, кой от кого има да взема пари. Мнозина бяха закъсали за бензин, но никой не смееше да си поиска от другия. Мразехме се. Черпехме безразборно вода от изворчето, мътехме го и се ругаехме – въобще вършехме неща, за които друг път не бихме и помислили. Какво беше станало с нас? Човещината ни се беше стопила, бяхме се превърнали в бръмбари...

Когато на всичко отгоре заръмя, ние започнахме да вдигаме яките на шубите и да се натискаме към огньовете. Дъждът си падаше върху ни, но и пламъците ни грееха и от нас се вдигаше пара като от горещи франзели.

Изведнъж чухме песента. Някой пееше грубо и фалшиво, но много възторжено и отворено, като се стараеше да надвика шума на мотора; може да се каже, че моторът му акомпанираше. Беше истинско предизвикателство. Намръщихме се още повече. Най-много се намръщиха, разбира се, созополските гърци, защо да си го крием – тогава те бяха най-кисели, може би защото се намираха само на един час път от къшурките си и жените. Гушихме се в шубите и чакахме да видим кой идиот ще се появи от завоя на реката...

Ей, да видите само какво се появи!... Да се убия, не мога да ви опиша тази лодка, то лодка ли беше въобще – ковчег. Заслушаш ли се в тактуването на мотора ѝ, ще те хванат нервите, току-виж, че си извикал от безумие и си скочил във водата. Едно тактуване – не ти е работа! Не можеш да му хванеш ритъма: ту избързва, ту забавя,

ту спре и тъкмо решиш, че не може да започне отново, моторът затрепява като вършачка, и то тъй мощно, че ти иде да избягаш и да се спасиш от евентуална експлозия.

Новопристигналата лодка занемя и заби нос в пясъка, като разтърси старите си кости. Най-младият от екипажа ѝ скочи на брега и извика:

– Здравейте, мокри кокошки!... Салуто!

Ние се потаихме съвсем, но мисля, че тогава някой едва чуто изкудкудяка.

Но първо да ви опиша лодката, за да има все пак ред в цялата работа.

Остави, че левият борд бе сплескан и подгънат навътре (това се среща и у други лодки), ами да видите обшивката – една дъска с друга не се пасва, между дъските висят изхвъркнали насмолени кълчища, някъде натрупана дебела колкото човешки пръст боя, другаде боя въобще няма, носът счупен, въжетата гнили и прегнили, навързани и усукани с въжета от различни дебелини, кувертата се озъбила и зее с няколкото си дупки – дъските ѝ изпочупени... Моторът – майка плаче! Куп старо желязо, навързано с ръждясали телове и канапи. Всичко в него бе закрепено, уйдурдисано, насъбрано от няколко автомобилни марки – откъде цилиндров блок, откъде карбуратор, ауспух, охладителна помпа, – да се зачудиш как всичко все още не се е разпаднало на късове и как все още работи и тика този ковчег по морето.

Още ме е смях, като си спомня за знаменцето. В него нито тъканта му тъкан, нито цветовете му цветове – не можеш разбра това български ли е или панамски флаг, по-скоро парцал за бърсане на кувертата. Но най-смешното нещо в тази героична лодка беше името – “Нормандия”. И как беше нарисувано то, господи, с какъв замах на простотията, разкривено хем наляво, хем надясно, а боята му потекла надолу и после някой се опитал да я забърше, та я оплескал съвсем, пък на всичко отгоре и кавички, ама как да ви опиша всичко – никой, дори световен да е, не може да стори това.

Този, който бе извикал “мокри кокошки” и “салуто”, запали цигара, повдигна малко ушанката си и последователно подаде ръка на другите двама да скочат на пясъка. Те бяха по-възрастни от него, единият с дървен крак, разбира се, лошо поддържан, несмазан и заскърца тъй остро, че ни накара да направим няколко кисели гримаси. Тримата бяха много бедни, очукани и грозни, черни като дяволи, небръснати от памтивека. Никой от тях нямаше шуба. Носеха стари окъсани палтенца върху дебели рибарски пуловери, една ушанка, един каскет и едно кепе – туй беше екипировката им. Бяха просмукани до кости от влагата. Но сега нямаха време да се сушат. Веднага се заеха да изтеглят “Нормандия” върху пясъка и го направиха чевръсто, като се провикнаха на два пъти “оохоп” и продъниха простора. А тя, лодката де, се оказа пълна с вода – мръсна, вмирисана на бензин. Като свършиха работата си, най-младият я потупа по борда, както се тупа конвухрогон по хълбока, сякаш каза: да си ми жива и здрава!... Те пренесоха багажа си при нас – лекъсан брезент и стара войнишка раница.

– Има ли сухи дърва? – обърна се към нас не най-младият и не оня с дървения крак, а другият, с кепето.

Ние мълчахме и го гледахме – представяте си как. Грозното му криво лице беше весело и жизнено. Той ни позяпа малко и рече:

– Питам, да завъртим разговор бе, хора!... Хайде, Панчо!

Най-младият потегли с него към гората и двамата запяха, но от песента им не се разбираше нищо и мога само да кажа, че беше нещо много цинично. Този с дървения крак пък започна да си подсвирква. Той домъкна два рибарски касона и ги нахвърли върху земята. След това седна върху единия.

– Мръсен вятър! – рече той и ни погледна. При това положение кърава риба няма да излезе. Вие взехте ли нещо?

Така казват рибарите – “взехте ли”, а не “извадихте ли”. Продължавахме да мълчим и да се греем... Забравих да ви кажа какво представлявахме ние. Повечето бяхме любители рибари. Използувахме отпуските си да си начешем крастата и да хванем някой и друг лев за зимата... Та мълчахме си като кютюци, но това не го обиди. Той измъкна от задния джоб на панталона старо парче вестник, изглежда, да подпали с него огъня, разгъна го, погледна го, сякаш ей сега ще го зачете, но после скъса от него една част, а остатъка пъкна обратно в джоба си.

Двамата се върнаха натоварени със сухи клони. Говореха си оживено и от време на време продължаваха да си тананикат тази непозната за нас песничка и, да ви кажа правата – изградиха такава майсторска клада, че им завидяхме. Този с дървения крак пъкна вестника в колибата от съчки и го подпали. Огънят пламна изведнъж.

Тримата простряха длани над пламъците и най-младият рече:

– Ох, бабачкоо!

А другият, този с кепето, добави:

– Хубаво нещо е огънят, а?

Кладата се разгоря. Хората от екипажа на “Нормандия” дръпнаха касоните назад и насядаха върху тях. Младият се обърна и седна обратно. Той искаше да напече гърба си. Изглежда, че му стана доста приятно, защото разпери ръцете си встрани и изви дланите им към топлината. Ние ги видяхме тези длани – широки и твърди, целите потъмнели от машинното масло, и да ви кажа ли – много приличаха на лопати, ама в истинския смисъл на думата. Този с дървения крак се приведе и затършува из раницата. Измъкна един цял корав хляб, който знае колко баят, а после извади и нож. Започна да реже хляба на филийки. Виждал съм много хора да режат филийки, но както ги режеше той – да имат много здраве: измайсторяваше ги тънки, гладки, с идеално очертани ръбове, така както ги рече машинката за сандвичи. В това време оня с кепето донесе телената скаричка за печене на паламуди и тъй като тя беше вмирисана на риба, взе, че я пъкна в огъня да изгори натрупаната по нея мазнина. Мазнината зацвърча и започна да прегаря. От скаричката падаха огнени капки. Щом свърши с това, мъжът я поднесе към носа си и я помириша. Разбира се, тя вече не миришеше на риба и той спокойно я разположи върху първия слой жарави, след което се отдръпна настрана и мястото му до огъня зае оня с дървения крак. Той нареди няколко филийки върху тела. Веднага замириса на печен хляб.

Ние започнахме да преглъщаме и да се споглеждаме. Обърнах се да видя какво правят другите ни съседи, също темерути като нас. Някои бяха започнали да режат хляба...

Скоро ароматът на печен хляб погълна миризмата на дъжда и на мокрите дрехи. В този момент се убедих, че на света не съществува по-хубав аромат от този на препечения хляб.

Оня, който носеше със себе си транзисторен приемник, се престаши и отново завъртя копчето. Никой не го погледна накриво. Всеки поотделно си помисли, че сега музиката не го дразни.

– Охоо, имали сме гайда! Извика възторжено най-младият от екипажа на “Нормандия” и радостно тръгна към нас. Той се приближи съвсем и аз чух как зъбите му хрускаха препечения хляб и видях как се мърдаше брадата му. – С тази гайда сме добре. Няма за какво да мислим!

В лагера ни се дигна глъчка. Хората се раздвижиха и заговориха по човешки. Постепенно стана топло и сухо. Някои затакуваха в ритъма на мелодията. Както хрускаше хляба си, най-младият от екипажа на “Нормандия” затанцува. Ние започнахме да се смеем.

Стана дори приятно.

СИНЬО

Не познавате такава безнадеждност. Навярно знаете какво е да обичаш безнадеждно жена, да чакаш завръщането на безнадеждно болен у дома, или пък безнадеждно да потънеш в клевета, но цели два месеца да стоиш на пустинен бряг срещу безрибно море, да те мият дъждовете, а ветровете да спукват кръвоносните съдове на очите ти – тази безнадеждност не познавате. Нейният трагизъм се състои в това, че като лежиш в палатката или на земята, в ума ти се върти една и съща мисъл: някъде в мръсните води има риба, дявол да го вземе, и ако тази риба влезе в мрежата, тринайсет семейства ще се усмихнат, тринайсет души ще знаят за какво са киснали в пустинята.

Бях всеки ден около тях. Те ме мразеха. Редовно вадеха празна мрежа и пак я навираха в морето, и пак я измъкваха и още повече ме намразваха. По едно време започнаха да ми я натриват на носа: виж бе, кутсуз, виж – пуцаме мрежа и вадим само мрежа!... Виж каква празна мрежа!

“Виждам – казах си аз, – но защо я триете на моя нос? Трийте я на вашите носове, бийте си шамари, негодници, щом сте избрали най-неподходящото място!...” Бяха рядко гадни типове и ги презирах до дъното на душата си. Те не искаха да ме виждат около себе си, тъй като ме считаха за “кутсуз”. Бяха презрени и ограничени фаталисти, бездарни занаятчии, некадърни да оправдаят и заплатите си. За тях аз бях очилат кутсуз с яке и транзисторен приемник в ръка, домъкнал се от майната си да им донесе малшанс. Дори да нямах очила, дори да не носех радиоприемник, те пак щяха да ме мразят. Простаците не знаят какво да мразят!... Нощем блъсках силно клавишите на пишещата машина. Знаех, че рибарите ме чуват, и исках да ме чуват, стараех се да помислят, че моята работа спори. Нищо не спореше!... Удрях клавишите, защото ми бяха опротивели. Всичко ми бе опротивяло, дори тръстикова та колиба, в която живеех. Нека ги дразни шумът на машината – за пръв път изпитвах омраза към група хора.

Може би се канеха да ме бият? Моля!... Бях решил да приема двубоя. В бригадата им работеха двама хулигани, известни в града на големия залив. И двамата бяха прекарвали по една година в затвора. Помъкнах ножа в джоба си. Но

продължавах да ходя на брега, където наблюдавах как простират гриба да съхне. И когато го вадеха, бях там – на десет метра от тях, винаги топло облечен, нахранен, с хладнокръвно изражение на лицето.

– Дразниш ги – предупреди ме един любител рибар.

– С какво? – пожелав да узная аз.

– Не се навъртай край тях.

– Никой не им е виновен, че са некадърни.

Човекът, който искаше да ме предпази от нещо, сви рамене и ме остави.

Есента беше рядко противна, но по едно време се справи, и то така, че ни слиса. Частниците съсипаха рибата: изпокъсаха чипаретата и продъниха мрежите. Аз продължавах да се въртя около грибчиите. Но го правех от дебелоглавие. Разберете – махна ли се и те случайно натряскат мрежата, съм за никъде. Ще се разчуе нашир и дълж и ще ме обявят за “човек, който пъди късмета”. Тогава никой не би могъл да ми помогне.

Мястото, където седях да ги наблюдавам, беше високо и закътано в скута на дюната. Загледах ли се към хоризонта, сякаш забелязвах извивката на планетата. Морето бе възвърнало нежната си душа, вятърът падаше върху него като влюбен, а небето се издигаше високо – очаквах всеки момент да се разтвори и най-сетне да покаже прословутите си тайни.

Доброто време просто разби противниците ми. В бригадата се промъкна разложението: пиянства, побоища, отклонения от работата и някакъв необикновен скандал с лавкаджията, който отказа да им продава. Въпреки това ракия се намираще. Двама от тайфата плюха на всичко, снабдиха се с тротил и започнаха поголовни бомбардировки на водата. Другарите пак започнаха да им завиждат. Повлиян от тях, капитанът отказа да дава лодка на браконьерите. Така се стигна до най-големия побой. Не се разбра кой кого би. На другия ден забелязах, че всички са посинели.

И сега, запитам ли се как стана така, че все пак не успях да отнеса един по-приличен пердах в суматоката, не мога да си отговоря. Дори не подпалиха колибата ми. Може би бяха прекалено заети със себе си. Отървах се само с един удар. Нанесе ми го – кой, смятате? – готвачът. Беше след полунощ. Вървах по пътеката, спънах се в някакъв труп и паднах. Трупът се надигна, пропъзля до мен и започна да ме разглежда.

– Ааа, ти ли си?

Почувствах юмрук по устата. Това сякаш бе знак да се отрищят дяволите у мен. Стаената злоба се вля в мускулите на ръцете ми. Нямах възможност да замахна, ала успях да склуча пръстите си около мръсния врат на нападателя. Силата ми се удвои, когато познах готвача на бригадата. Той просто ме изненада с прибързаността си – легна до мен и не мръдна. Не се показах джентълмен. Щом станах, яростно го заритах. След това тръгнах към морето. Нагазих, загребах вода и започнах да плакна разкървавената си уста.

– Тоя пък взел да си прави гаргара с морето! – рече някой зад гърба ми.

Нямаше защо да се обръщам: двамата биячи, онези, които са лежали в затвора.

Заприиждаха още грибчии; заставаха върху билото на дюната, изрязани на бистрото звездно небе, идваха един по един и се нареждаха, докато се събраха всички, без капитана и готвача. Съзвездието Орион висеше ниско над главите им и

аз, силен в иронията, за момент си помислих колко красиво създание е човекът, роден да завоюва дълбочините и да се вреже в звездите. Бях пил уиски в бара на града, а не презряната им гроздова ракия, достойна да взриви само най-калните им инстинкти.

– Писателю! – провикна се някой. – Кой те е фризирайл?

– Вече нямате готвач! – извиках аз. – Имахте, но сега няма кой да ви готви, защото го удуших!...

– Той готвеше помии! – одобри високо друг. – Добре си направил!

– Не знаете да боравите с морето! – изревах аз, макар че не виждах лицата им (сиянието на Орион бе по-ярко от мътилката, която излъчваха мухлясалите им мутри). – Вие сте кофти рибари!

Редицата стоеше неподвижно на дюната. Недоумявах какво решение можеха да вземат. Знаех едно – да се пребият, не могат да ме стигнат. На една крачка от мен бе морето и аз съм по-добър плувец от тях. С незабележимо движение освободих часовника си, пуснах го в пясъка и го зарих с върха на обувката си. Изглежда, че ме мразеха много, щом бяха дошли за последно разчистване на сметките.

– Този е полудял! – рече някой.

– Винаги си е бил луд – потвърди друг. – Какво искаш от човек, който е зарязал София и живее в колиба!...

Така не говорят хора, решени да нападнат. Тогава разбрах, че съм много пиан, че в подобно положение може да изпадне само човек, наситен с шотландско уиски... Грибчиите не идваха да ме бият, а да заметнат мрежата.

– Некадърни сте! – извиках все пак аз и защо трябваше да кажа така, не зная.

– Да го набия ли? – запита един от бившите затворници.

– Остави го за утре.

Откъм лодките се провикна капитанът. Грибчиите, както се смееха, потеглиха нататък. Изрових часовника си, духнах в стъклото му и го пяхнах в джоба си. Вече не виждах рибарите, сега до мен достигаха само гласовете им – няколко наставления на капитана и плясък на весла. Духаше хладен западен дежурен ветрец от сушата, който призори трябваше да умре.

Мразя да пиша за побоища; ненавиждам четива, в които се разказва едновременно за море и бой, тъй като често двете неща се свързват, но такива бяха фактите тогава с тия омразни типове. Какво да предприема по-нататък? Да бягам ли? Трябваше да остана. Дори да ме пребият. Пиянската ми глава бе решила на другия ден да се бием, докато падна. Интересно, беше ми леко тази нощ, весело ми беше, плуваше ми се и ми се пееше. Морето спеше в краката ми, безплатно и прозрачно като въздух, водата и небето бяха разтопени, проникнали едно в друго, превърнати в една-единствена мека материя, зад чийто воал всеки миг можеха да заплуват риби, а звездите приличаха на милиарди мехурчета – кислорода на вселената. В подобна безплатна нощ всички същества трябва да бъдат добри, да не се бият, да не псуват на майка, да не се заканват. Седнах на пясъка и се замислих за човека. Но не абстрактно, както бихте предположили. Тогава, както се бях разнежил, бих могъл да приема за човек дори двамата хулигани, цялата грибчийска тайфа и тъкмо тази отстъпка, която правех в името на доброто, ме натъжи. Тези грибчии бяха жители на парцаливата махала на човечеството, газни и омразни типове!... Чудно, от уиски глава не боли!... Те искаха да ме унищожат, защото са

изпълнени с ненавист не само към мен, но може би към всички, които говорят по-правилно от тях и носят якета...

Лодката на капитана изчезна в тъмносинята бездна. Сега можех да виждам очертанятия само на тези, които бяха останали на брега. Те придържаха десния край на гриба. Лодката трябваше да влезе навътре, да загради пространство от морето и да се върне на пясъка. В огромната подкова от мрежа, въжета и корк би следвало да има риба. Но риба няма да има... Когато не върви – не върви. Не знам дали съществува по-вълшебен ритъм от този на пляскащи в нощната тишина весла. Този ритъм звучи най-сладко и най-унесено, когато се разполагат мрежите на гриба...

Най-после лодката се появи отново. Тя изплува от бездната право срещу мен, придружена от шепота на веслата, глухото боботене на бордовете и тихото съскане на въжетата. Напразно я чаках да докосне брега. Нещо я задържах.

Горе съзвездията вършеха гигантските си шахматни ходове. Между звездите се отронваха и падаха пионки. Бързах да ги засека спрямо Полярната – любима моя игра. Малка комета одраска небето и угасна високо над Полярната, а под нея издъхна друга и когато съединих трите точки, получи се удивително права линия, чието продължение прониза носа на лодката. Опитах се да доловя в туй някаква поличба, но каква?... Нямах време да мисля. Обхванати от безпокойство, рибарите заговориха с възбудени диви гласове:

– Първо да излезем на брега!

– Капитане, да отпуснем въжето!

– Мълчете! – извика капитанът.

Това е тишина!...

– Към брега! – отсече най-после той. – Отпусчай въжето!

Въжето засъска по-рязко, вече можех да виждам как някакви ръце го освобождават.

Носът на лодката докосна пясъка. Няколко ботуша нагазиха във водата. Рибарите ловко изтеглиха лодката и престанаха да отпуцат въжето. След туй всички се хванаха за него.

Някой изруга и съобщи, че мрежата не помръдва дори на сантиметър, но останалите и без това бяха почувствували нейната съпротива.

– Само туй липсваше!...

– Тихо! – изрева капитанът.

– Закачили сме я.

– Млъкнете!...

Хората от другия край на мрежата, които бяха останали на сушата, също се вълнуваха. Капитанът се отпрати към тях. По средата на пътя той се спря и запали цигара.

Обзе ме предчувствие за най-лошото. Така задръстени, негодниците щяха да изпокъсат съоръжението и ги очакваше най-срамният финал. Това се казва награда за двата месеца отчаяние. Капитанът изля яда си на другата група и отново се върна при нас. Хванати за въжето, хората му вече забиваха нозе в пясъка.

– Заградили сме сто мини! – пошегува се някой.

– Тук няма мини – отвърна капитанът, защото не разбра шегата.

– Отиде мрежата! – забеляза друг.

Той изпсува и просто ми се ще да ви кажа как, но хайде от мен да мине, щом в литературата е забранено да се псува.

Стори ми се, че най-разколебаните в момента са готови да зарежат всичко и да се пръждосат, където им видят очите. Тази нощ се решаваше съдбата на бригадата, която неизбежно щеше да се разпадне. Да си призная, започнах да изтрезнявам. Замислих се: да избягам ли преди трагедията, или да остана до края. Беше се разбрало какво става. Коровосърдечието ми се разтапяше. Вече съжалявах враговете си. Нима и аз не бях като тях, човек с грижи и хиляди неприятности? Действието на уискито преминаваше. В устата ми загорча и ми се приплака. Сега те можеха да ме пребият като куче, да ме премажат в яростта си и не това е най-страшното – повече ме измъчваше мисълта, че присъствието ми наистина носи нещастие на хората. Започнах да си припомням подобни случаи, като садист ги търсех в миналото си – зорко, безмилостно – и ми ставаше все по-тъжно. Достатъчно ли е в такъв момент само да се презираш? Имаше нещо по-страшно – какво по-отчайващо от това ТИ да си този, който носи нещастieto, да го излъчваш така, както някои излъчват радостта и оптимизма... Морето и небето потъмняваха, гаснеха и светлите пътища в живота, тоя мръсен живот, в който живеят подобни на мен и гребците...

Някаква сребърна вълна се надигна в тихата плитка вода, плъзна се към брега и припляска върху мъртвия пясък.

– Риба! – извика един от бившите затворници.

Притичах и нагазих във водата. Втората грива на закипялото море ме удари по глезените. Няколко парчета се мятаха върху пясъчната ивица. Наведох се и вдигнах едно от тях.

– Риба! – размахах го над главата си. – Риба!

Плитчината закипя. Стотици риби трептяха в нея. За миг добих чувството, че се намирам сред бързей на река, а рибите не бяха сто, бяха хиляди, и ето че се залюля цялото заградено от мрежата пространство.

Инстинктивно потърсих свободно място на въжето, дланите ми докоснаха някакви мокри ръце, ръцете на другите. Усетих дишането на капитана в ухото си, в самото ухо, сякаш искаше да го отхапе. Дъхът му миришеше на бира и чесън. Изплашените рибни ята успяха да се приберат в дълбочините, повърхността на морето се успокои. Мрежата бавно прииждаше към нас – със скоростта на часовникова стрелка. Започнахме да се разгъваме на широк фронт, катерехме се по склона на дюната, а при въжето се освободи място за всички. Сега да имаше и малко твърда почва под краката!... Изпитвахме чувството, че притегляхме цялото земно кълбо заедно с небостъргачите, Хеопсовата пирамида и Чомолунгма. По небето се разля тънко розово млекце – под хоризонта се създаваше слънцето и близките звезди се разтваряха в светлите му сокове. Пуснах въжето и тръгнах към палатката на частниците. Олюлявах се, но вървах, и отново се сблъсках с готвача.

– Трудно теглим – рекох му аз.

– Кое? – запита той и все още държеше шията си там, където го бях стиснал.

– Много риба! – допълних аз.

– Къде?

– В нашата мрежа!

– Коя мрежа?

– Вашата мрежа.

Той забърза към бригадата. Обърнах се след него да го осведомя, че ще докарам още хора, но готвачът беше изчезнал.

Никой не пожела да дойде. Всеки искаше да спи, нуждаеше се от сила за утрешния ден. Само един тръгна подир мен, твърде млад и здрав човек, с красиво мъжествено лице. Спирах се да го изчакам, той изобщо не знаеше какво става, нито къде върви, мисля, че продължаваше да спи, и може би му се струваше, че сънува хубав сън с много риба. Щом наближихме гриба, човекът се разсъни и каза:

– Какво бе, къде ме водиш?

– Да помогнем малко – рекох аз.

– На кого да помагам?

– На грибчиите.

Той ме напсува и тръгна обратно.

Краищата на гриба вече лежаха на пясъка. В мрежата рибите бяха една до друга, заплетени в каретата с хриле и опашки – същите, които им осигуряваха живота и движението, сега ги бяха впримчили и умъртвили. Грибът продължаваше да излиза бавно от морето и зората настъпваше бавно, и блясъкът по телата на рибите се раждаше бавно, и ние теглехме бавно. От време на време се заглеждахме в подплашените ята, които раздвижваха водата, искахме да се уверим, че не сънуваме. Защо да не си призная, че бях вн от строя, че бях свършил. Ръцете ми изпушаха въжетото, краката ми искаха да избягат. Най-после се оттеглих и паднах върху меката плът на дюната. Почувствах нейния хлад и се дотърсах до изсъхналата трева на хълбока ѝ. Починах си и се отправих към колибата. Не знам защо най-напред напиха транзисторния приемник. Някъде на изток човечеството се пробуждаше, държавите се изправяха на крака. Елементарна, ритмична музика, гласове на жени и мъже, пиано и утринна гимнастика. Отпуснах се на леглото и се усмихнах: каква гимнастика бе, хора, елате на мрежата!...

Поспах три часа и съжалявам за това, защото и до днес имам чувството, че съм пропуснал най-хубавата част на филм, най-мъжествените страници от повест. Събудиха ме болки в дланите. Маршовете на утринната гимнастика бяха изчезнали, в приемника гърмеше Брамс, през прозорчето стреляше слънцето. Сkochих, прибягах по пътеката и както обикновено, застанах върху дюната.

Моторът на гемията майка работеше. Белите бордове на кораба се отразяваха в гладката вода, бяла лодка отнасяше пълните касони на палубата ѝ – трюмът, бакът и кърмата на гемията бяха натъпкани с риба, коритото бе потънало до фалшборда. На пясъка се издигаха огромни купища скумрия. Грибчиите, загубили сили, продължаваха да освобождават всяко парче от мрежата и го хвърляха в касоните, капитанът плакнеше касоните в морето и тогава сребърните тела на рибите блестяха наистина като металически. Частниците рибари помагаша вяло, но чевръсто отделяха и за себе си, а как да не отделяш – нагоре и надолу по брега се въргалияха хиляди скумрии. Селски жени пълнеха престилките си с риба и в замяна подаваха на грибчиите шишета с ракия – изпитан трик на местното население. Рибарите прекъсваха работата си, за да пийнат, но и това вършеха без сили, съсипани от умора и безсъние. Гларусите бяха милиони, на слънчевата светлина изглеждаха снежнобели, крясъците им бяха бели, въздухът беше бял, а втората гемия майка, пристигнала изневиделица, беше по-бяла от всичко. Птиците се

спущаха, грабеха, гемиите на държавния риболов отнасяха пълни касони, жените отнасяха, частниците рибари отнасяха – всеки взимаше, взимаше, а рибните преспи не се стопяваха.

Отново се залових за мрежата. Някакъв чешит с червени бузи и мустачки работеше до мен. Гледах се в него и познах бюфетчика.

– Казаха ли колко са хванали? – запитах аз.

– Към петдесет тона – отвърна бюфетчикът. – Никой не е улавял толкова с гриб.

Трябваше да се вика, не да се говори, защото гларусите и чайките крещяха вакханално и може би крясъците им се чуваха чак до небостъргачите, Хеопсовата пирамида и Чомолунгма.

Бюфетчикът помагаше съвестно, но представяте ли си как може да отдели за себе си един бюфетчик? Той взимаше, селянките взимаха, гларусите взимаха, държавата отнасяше – всички известни и неизвестни, изникнали кой знае откъде, взимаха и взимаха.

Лицата на двамата побойници бяха омекнали от умората. Забелязваше се как растат брадите им. Наблюдавах ги и се чудех: защо ли е трябвало да лежат в затвора и не са ли жертва на съдебна грешка?

– И ти не можа да поспиш покрай нас.

Извърнах глава – капитанът говореше на мен.

– Полегни си! – добави той. – Тая работа няма да свърши до утре.

– Дланите му са разкъсани – рече единият от хулиганите.

– Писател, а? – провикна се някой от страни.

Грибчиите се засмяха, но питате ли с какви усилия, готови да се стропоят на земята. Предстоеше им да работят още един ден и една нощ. Трудно се вадят риби от мрежа – сърчно трябва да се пипа, внимателно, да не се късат влакната; и все пак тяхната беше по-лека, те гледаха само в ръцете си, а аз се мъчех да обгръщам с поглед и картината, защото рядко се отдава на човек да види картина от небе и море, изцяло пропити с музика от Брамс. Приемникът ми озвучаваше филма... Но най-красивото бе това, че гларуси грабеха риба от ръцете на човека, селянките, прилични на пингвини в тъмните си носии, мъкнеха в престилки, гемиите, бюфетчикът, познатите и непознатите – всичко грабеше, а ми се стори, че и небето си пооткрадва, и морето – за всекиго имаше и не свършваше, а контролорите от Държавния риболов бяха махнали с ръце – как да прибереш всичко. Освен това трябваше да гледам и към хоризонта, тъй като в този ден се виждаше много надалеч, а вгледаш ли се добре, сякаш забелязваш прецизната извивка на планетата ни. Умореният капитан се усмихваше, грибчиите също се усмихваха. Нали знаете как се усмихват победителите?

ГОСПОДАРИ

Риболовният кораб, който влачеше аламан, влезе от морето в устието на реката и продължи с пълен напред. Той отмина бараките и колибите на дребните рибари, прекоси тръстикова савана, зави и угаси мотора пред дървения кей. Екипажът го привърза с две въжета, прикрепил към свободния му борд аламана и слезе на брега. До кея имаше чешма и пейка. Няколко души събраха дърва за огън. Щом узря първата жар, рибарите подредиха скаричките и нахвърляха върху тях скумрии. Нахраниха се тихо, бяха премазани от умора, след туй капитанът изми ръцете си, напи се с вода и каза:

– Сега накъде?

– Оттук – рече машинистът. – Петнайсет минути път.

Двама останаха да спят на кораба. Другите се провряха между дърветата и хванаха пътеката през пясъците. Наредени в колона, те бавно прекосиха равното, а след туй започнаха да се изкачват през голямата дюна. Нейното огромно плато бе кораво, обрасло с дъбове, храсти и висока, суха трева. По това време, през декември, тревата се чупеше като клечки. Нощта вече заливаше хълмовете и пясъците. Между бреговете бавно тъмнееше гланцът на реката. Рибарите се движеха трудно. Някои изоставаха, влачеха се, щеше им се да си легнат в треволяка, но знаеха, че скоро ще получат меки легла, и продължаваха да вярват.

От върха се откри панорамата на изток. Зад постройките и светлините на малкия курортен комплекс лежеше скръбното сияние на морето, в което нереално се връзваха буруните и островчетата. Светлините на ресторанта, модерните архитектурни форми на мотела и загадъчната музика придаваха на мястото вид на оазис. Колоната забави движението си, сякаш се поколеба. Тогава машинистът излезе напред и поведе хората надолу. Започна последното спущане. Сега рибарите вървяха по добре очертана пътека. Залая ги куче, но това не ги смути. Песът пазач бе тръгнал с тях да разсее скуката си – минаваше от двете им страни и лаеше, но отдалеч, тъй като мъжете бяха страшни с брадясалите си лица и със силата си. Най-после обущата им стъпиха на асфалт. Вдясно се занареждаха тераските на мотела, никакъв прозорец не светеше, от сградата лъхаше негостоприемство.

– Тук ли трябва да спим? – запита плахо някой.

– Тук – отвърна машинистът.

– Че то няма хора.

– Ще видим в ресторанта.

– С кой акъл тръгнахме?... Сега ако трябва да се връщаме?

– Хайде! – настоя машинистът.

В гласа му вече не се чувствуваше увереност. Асфалтовото каре през заслоните за автомобили изведнъж се отесни и се превърна в алея. Музиката загърмя. Лампите около ресторанта светнаха ярко. Самият ресторант излъчваше достатъчно светлина и мракът около групата се сгъсти. Хората се движеха по-трудно, нищо не виждаха освен светлините и това сякаш се оказа като голямо препятствие пред крайната цел. Най-после групата влезе в осветеното пространство. Машинистът я поведе по някакви каменни стъпала. След това вниманието на рибарите бе грабнато от музикбокса. Той просто тресеше нощта. В празния ресторант танцуваха две двойки, пристигнали от града с коли. Отвън всичко се виждаше добре – и

музикбоксът, и танцуващите, и белите маншети на ризите... Тези бели маншети и блестящите яки на ризите най-много учудиха рибарите. Техните дрехи воняха, бяха мокри.

- Ти влез – предложи някой, – ние ще те чакаме.
- Защо? – учуди се машинистът. – Ще влезем всички.
- Не, ние ще чакаме тук.
- Вътре няма мечки!...
- Виж ни какви сме.
- Идваме от работа и искаме да спим една нощ като хората... Хайде!

Той пристъпи към входа. Капитанът оправи кепето си и тръгна след него. Това бе достатъчно. Останалите ги последваха. Всички се наредиха пред тезгяха. Някой седна на стола, облегна се на масата и заспа.

Управителят беше възпълничък, с бяла коса, облечен в служебен тъмен костюм.

- Добре дошли! – каза весело той. – Седнете!
- Ние сме яли – рече машинистът. – Искаме да преспим.
- Няма ли да пийнете?
- Две денонощия не сме мигнали... Ако няма легла, можем и по двама.
- Имаме. Колко сте?
- Дванайсет.
- Ще ви настаним.
- Значи, има?

Сега машинистът разговаряше по-уверено и поглеждаше многозначително другарите си.

- Готови сме! – обади се някой.
- Веднага ще пратя човек – каза управителят. – Стайте и баните са на ваше разположение. Чувствайте се господари на мотела.
- И колко ще струва на човек?
- Лев и двайсет.
- Добре.
- Пари имаме!

Останалите потвърдиха това с кимане и се хванаха за джобовете. Тези, които се успокоиха най-бързо, запалиха цигари и започнаха да поглеждат към шампанското на масата. Двама от влюбените бяха седнали. Другите продължаваха да танцуват. Ниският танцуващ мъж имаше дебели бузи и навираше чипия си нос в ухото на момичето. Някои от рибарите предпочитаха да гледат точно там, където носът допираше ухото. После танцуващите се извъртяха така, че момичето показа най-издутата дясна част на бузата си.

Управителят се усмихна и им смигна. Машинистът му отвърна със същото и пожела спането да се уреди по-бързо.

- Ей сега ще донеса адресните карти.
- Какво?
- Трябва да попълните карти.
- Не може ли без писане?... Уморени сме.
- Ще платим повече, само да не пишем сега – допълни някой.

Управителят се усмихна за втори път, изглежда, беше добър управител и човек.

- Дайте паспортите!

Ръцете пребъркаха джобовете. На тезгяха се стовариха куп смачкани паспорти. Една от снимките се изгърси на пода. Притежателят ѝ я вдигна и започна да я бърше с длан.

– Какъв съм бил – забеляза полуусмихнат той, – а какъв съм сега.

Колегите му се съгласиха с него, но нямаха право. Сигурно не разбираха от тия работи. Сега човекът изглеждаше по-красив.

Разплатиха се и тръгнаха подир камериерката. Тя ги поведе обратно към празния мотел. Отвори им шест стаи, запали последователно лампите, посочи на всички душовете. Обърна им внимание, че хавлиите и сапуните са на тяхно разположение, но клиентите повтаряха, че са уморени и искат само да спят. Когато жената си отиде, всички се напиха с вода и десетимата се натръшкаха в леглата.

Машинистът и капитанът бяха настанени в една и съща стая.

– Ти ще се изкъпеш пръв! – настоя машинистът. – Всеки културен човек, преди да легне, се къпе.

– Губим време – протестира капитанът, но все пак се вмъкна в банята.

После машинистът напразно го чака да се появи. Като почака още малко, той отвори вратата. Капитанът спеше гол върху мозайката. Душът струеше върху него. Машинистът затвори крана и го пренесе в леглото му. Зави го и тръгна към банята, но изведнъж се отказа и на свой ред падна в леглото си. Мотелът затрепера като при земетресение. Господарите спяха.

ДРУГИЯТ

Той умееше да спи под небето. Тялото му, с обтегнати крака и широко разперени ръце, тежеше здраво върху сухата пръст. Дланите му притискаха доверчиво земята, сякаш черпеха от нея спокойствие. Главата му бе покрита с един брой на вестник “Днес”, върху чиято първа страница премиерът Кьосеиванов се ръкуваше с военния аташе на Италия. Наоколо гъмжеше от бездомници. Те спяха по гемииите или между траверсите, нахвърляни в района на рибната борса. Обикновено се завиваха с прогнили корабни платна, отдавна забравили силата на вятъра.

В пристанището беше все още тихо. По параходния кей отекваха само сънливите стъпки на митническия полицаи, който се разхождаше край виолетовата гора на мачтите. В утринната дрезгавина корабите и морето изглеждаха като нарисувани.

Някой мина през портала на пристанището, накуцвайки, натоварен с мръсен чувал и бидон за нефта. Сухата му кашлица разкъса тишината. Няколко бездомници се събудиха, изругаха и заспаха отново. Зангадора също се събуди. Той махна вестника от главата си и изпсува. Куцият виновно изчезна към рибарския кей. Зангадора се надигна, седна върху една траверса и запуши. Цигарата го одобри. Беше много рано, ала да заспива отново, нямаше смисъл. Изправи се и ритна вестника. В ноздрите му нахлу сладкия мирис на спареното море.

Стъпил върху гемийката си, куцият изпомпваше водата от кубрика на машината. Черната омаслена течност падаше глухо в морето и го замърсяваше. Зангадора си приближи, ритна гнилата обшивка на корабчето и скептично поклати глава. Куцият го видя отгоре как тръгна към морето и как се навежда към него.

– Хигиената е хубаво нещо! – извика скитникът. Той плискаше лицето си и го разтриваше. – Фрикциите поддържат красотата ми.

Зангадора е висок, с големи ръце и омекнали от безделието китки. Тялото му е едро и здраво, склонно към напълняване. Под фланелата му се очертава корем. Над изпеченото му лице блести силно руса коса. Тя е къдрава и неподстригана – почти по модата. Очите му са светли, бодри. Облечен е в зелена фланела, смъкната от гърба на пиян скандинавец, и оранжев панталон, пъхнат в ботуши, които му придават вид на звероукротител.

Той се прехвърли на дървения пристан. Капките по лицето му блестяха като звездички.

– Какво стана снощи?

– Нищо не стана! – куцият остави помпата. – Дойдоха двама стражари, казаха им как си го ударил и хукнаха да те търсят.

– Накъде?

– Де да знам.

– Лошо ли съм го цапнал?

– Каза, че лошо – куцият разтвори пръстите си и ги раздвижи.

– Къде отиваш?

– Ще товаря дърва от Малката скеля.

– Идвам с тебе! – реши Зангадора. – Трябва да се пръждосам за няколко дни.

Той скочи на палубата и хвана помпата. Куцият влезе в кубрика. Започна да загрява мотора. Зад вълнолома набъбваше нежната багра на зората. Светлината на фара угасна. Появи се едва доловим вятър и затихна – може би земята прошепна нещо на морето. В района на гарата изсвири локомотив. Светът започна да се пълни с кръв и да добива реалния си образ.

Машината на “Дракон” заработи. Туловището на гемийката се разтърси, а стопанинът ѝ вдигна успокоително глава. Той е застарял и мършав, черен като буца кюмюр. Вратът и дрехите му са мръсни. Арменският му нос е голям и извит. Токущо е отворил кутията с цигари и тя е изцапана с нафта. Всичко, което попадне в ръцете му, се замърсява веднага.

Зангадора отвърза въжетата. Гемийката се отдели от кея. Куцият разчупи топъл хляб и започна да реже салам.

– Скучно море! – извика барабата.

В повечето случаи той не говореше, а викаше – не поради моряшка привичка – просто такъв си му беше темпераментът. Започна да се храни с две ръце, а управляваше с крак. Гемийката се подчиняваше и трмаво пресичаше басейна на пристанището. Когато излязоха извън линията на фара, пред тях се разкри широкото водно трасе. Морето наистина беше скучно: тихо, примряло в очакване да се случи нещо по-интересно, сякаш набираше сили за предстоящите есенни бури. Над безцветния му гланц спеше разтопеният бакър на зората. На юг от залива, зад линията на пясъка, се издигаше безплътният и сух зид на хълмовете. Зангадора се нахрани, хвърли амбалажната хартия във водата и запя. Старата гемийка напредваше с неравномерни тласъци и трясъци. Човек би предположил, че ей сега ще експлодира. Но тя продължаваше да си върви напред, да служи предано и да върши своята черна работа.

Той нарами ботушите си и тръгна бос. Гледаше да върви по влажната ивица на пясъка, като прецапваше плитчините. Това го ободряваше. Слънцето се спущаше на запад, имаше вятър, но все още беше топло. Отляво се редяха набраздени като зебри дюни. Зад тях от време на време се показваше прегоряла дъбова горичка, мизерна издънка от някогашен величествен лес. Ята от гларуси се пощеха на пясъка. Те прехвъркваха мързеливо пред него и отново се връщаха по местата си. Хижата се виждаше далеч напред, едва забележима сред жълтеникавата пяна на дюните.

Зангадора спря, съблече се и нагази във водата. Морето се заумилква в краката му, по раменете се плъзнаха меките струи на вятъра. В такива моменти той чувствуваше как природата влива сили в тялото му. Заплува срещу хоризонта. Размахваше здравите си ръце, гмуркаше се под вълните, спускаше се при кафявите ливади на водораслите и като се измъкваше отново на повърхността, поемаше шумно въздух като кит. Тогава го обземаше усещането, че е господар на целия този просторен свят...

Като се наигра с морето, Зангадора излезе на брега, взе багажа си и без да се облича, потегли към хижата. Всъщност това бе изоставена рибарска колиба, изградена някога в края на залива. До нея бе изкован малък пристан. Напролет и есен там завързваха аламаните и мауните. От пристана нагоре по скалите бяха издълбани неравни стъпала, които извеждаха към гърба на възвишението, обрасло с шипки и млечка. По това възвишение рибарите се спущаха към хижата и само тези стъпала свързваха залива с мекия път, който водеше към света и хората.

Зангадора се облече и влезе в хижата. Малко късно, едва след като очите му привикнаха с прохладната тъмнина, той разбра, че вътре има човек.

Човекът спеше върху изплетения от букови клони нар. Барабата се усмихна. За него беше ясно, че тук се е подслонил друг скитник. А там, където си почива един скитник, винаги могат да почиват двама. Той се излегна върху другия край на нара. Пред входа, тъй като липсваше врата, се виждаше част от пясъчния бряг, морето с хоризонта и късче небе.

Шумът, който го събуди, приличаше на стон или вик за помощ. Зангадора се обърна и видя непознатия, който отчаяно размахваше ръцете си, сякаш се отбраняваше от нещо.

– Сънуваш! – извика Зангадора и се засмя. – Не се плаши!

Непознатият отвори очи и мигновено свлече краката си на пода. В погледа му освен сънливост имаше изненада и страх.

– Сънувал си нещо лошо – каза барабата и отново се обърна с лице към стената. – Остави ме да си доспя.

Нарът беше корав. Барабата се завъртя няколко пъти и остана пак с лице към непознатия. Опита се да заспи, но се отказа и седна.

– Тук съм с яхтата си – рече сериозно той. След това извади цигарите си. – Околосветско пътешествие... За тази вечер трябва да наберем морска трева, ще постелем нара.

Зангадора почеса ходилата си и запали цигара. Късната следобедна светлина осветяваше безгрижното му лице, готово да се смее и да бърбе. Непознатият

мълчаливо следеше движенията му. Той все още не можеше да се освободи от вцепенението си.

– Времето ще се развали – забеляза барабата. – Ти как мислиш?

Непознатият не отговори.

– Тебе питам! Ще се влоши ли времето?

– Не знам.

– Излез навън и ще разбереш. Снощи западният не излезе, сега пък морският се е изкривил на една страна и не знае кога да спре, петите... и те ме сърбят. Утре ще вали... Трябва да наберем трева. Тук ли ще ношуваш? – Оня продължаваше да мълчи. Зангадора се изправи и се протегна. – Много си тъп... Имаш ли нещо за ядене?

Непознатият все още се мъчеше да се опомни. Той прокара ръка по стриганата си черна коса. Гъста, небръсната от няколко дни брада засенчваше лицето му. Очите му бяха тъмни и уморени. Пред Зангадора той изглеждаше дребен. Носеше замърсена бяла риза, от ония, на които яките се прикачват с копче, тъмносин ученически панталон и сандали.

– Много си беден – забеляза барабата. Разглеждаше го открито и с весел поглед.

– И ти обикаляш света, а?... Носиш ли нещо за ядене?

– Не.

– Ще ти дам възможност да видиш как се хранят преуспелите в живота.

Той измъкна парче рибарска мрежа и два хляба. В мрежата имаше омазана хартия, натъпкана с пържен сафрид. Барабата разкъса хартията по ръба и внимателно я разположи върху нара. След това я повдигна към носа си, помириса рибата и я поднесе към носа на непознатия.

– Мирише ли на лошо?

Непознатият преглътна.

– Не.

– Да го знаеш от мен – пържена риба не се вмирисва – разчупи единия от хлябовете. – Товарих дърва. Това ми го дадох като надница заедно с цигарите.

Непознатият нападна хляба. Нежната светлина на очите му изчезна. Смущението му се стопи. Хранеше се като животно.

– Кротко! – рече меко барабата. – Къде се намираш?

Оня повдигна леко главата си. Погледът му беше зъл, а челюстите от двете страни на лицето му – изострени.

– Ще си повредиш храносмилането – смигна му Зангадора. Докато се хранеше спокойно и сладко, той избута единия хляб настрана. – Счупвам ти ръцете, ако пипнеш това!

Определената дажба изчезна бързо. Зангадора преглътна с удоволствие последния залък, загъна останалата храна в мрежата и а постави до стената.

– Не обичам да пипат вещите ми... Сега ще поискаш и цигара, така ли?

Изглежда, че непознатият бе наситил глада си, но това не върна желанието му да говори. Все тъй мълчаливо той пое цигарата и запуши. Зангадора се разположи по турски върху нара.

– Много съм скитал – започна мечтателно той, – срещал съм какви ли не хора, но никого не съм гощавал. А то било голямо удоволствие да нахраниш гладен... Така ли е?... Слушай, ти защо не говориш? – правеше кръгчета от дим и се мъчеше да

види събеседника си през тях. – Ако не си приказваме, ще се пръснем от скука. Ние, барабите, трябва да се разговаряме. И без това другите не говорят с нас – протегна се и вдъхна мириса на пясъка. – Ужасно е да си сам!... Така ли е?... Тебе питам – така ли е?

– Така е.

Лицето на скитника омекна, засия от спомена за нещо много хубаво.

– Ти обядвал ли си с английски консул?

Едва сега в очите на непознатия проблесна лека развеселеност:

– Не.

– Аз съм обядвал – каза Зангадора. – Английският консул ме считаше за интересен. Заявявал го е на белгийския консул, и на унгарския консул. Тогава им подавах топките в тенискорта. Веднъж той ме взе в яхтата си. Скитахме по морето... скитахме... Като огладняхме, излязохме на острова. Там обядвахме заедно.

– Е?

– Нищо – вдигна рамене Зангадора. – Малко ли е да обядваш с английски консул.

Допушваше най-сладката част от цигарата. Щом остана малък фас, Зангадора го намести върху свития си показалец и го метна през входа.

– Знаеш ли кое е най-лошото на рибата?

– Не.

– Рибата пие много вода, а пък водата е на два километра оттук... Виждаш ли консервната кутия на прозорчето?... Виждаш ли я?

– Да.

– Ще я вземеш и ще отидеш до кладенчето. Познаваш ли местността?

– Не.

– Откъде си?

– От София.

– Охоо! – Зангадора подсвирна. – От столицата! Сухоземен! – той изрази презрение. – Като гледаш вълните, не те ли хваща морска болест?

– Не.

– Кой вятър те е духнал насам?

Непознатият издържа погледа на бърбреца. От своя страна той също го погледна така, сякаш му казваше: виж какво, не питай, като знаеш, че няма да ти отговоря.

Барабата улови ръката му и каза остро:

– Много фасони правиш, бате!... Не ме познаваш! – той стисна ръката му. – Кажи де – знаеш ли кой съм? – непознатият чувствуваше, че пръстите, които стискат китката му, са силни. – Щом ядеш хляба ми – ще отговаряш!... Знаеш ли, че мога само с един удар да те пратя оттук в морето?

Оня продължаваше да стои спокойно. Никакъв опит да измъкне ръката си. Освен решителност в погледа ме имаше и интерес към този, който го стискаше. Това раздразни още повече скитника.

– Виждаш ли ръката ми? – Зангадора посочи надолу. – Това е ръката на Зангадора!

Без да сваля погледа си от очите на скитника, непознатият каза:

– Пуснете ме!

Той каза това спокойно, без каквото и да е предизвикателство, достойно. Скитникът не го пусна, но все пак почувствува, че пред него се намира партньор, който заслужава уважение.

– Кажете, че искате да си говорим на “вие”. Мога и така. Но защо ми продавате фасони?... – Скитникът отвори пръстите си. – Работа ли търсите насам?

Мълчание.

– Ако търсите работа, мога да ви заведа на каменоломната.

– Вие защо не работите там?

– Охоо, вие можете да говорите! – барабата измъкна парче от гребен и го прекара няколко пъти през косата си, пълна с морска сол и планктон. – Аз съм временно тук. Скоро ще заминавам.

– Къде?

– Соломоновите острови! Не искам да работя тук за една пършива надница. Там ще се излежавам под палмите, ще пия мляко от кокосови орехи и ще ям хлебно дърво.

– Значи вас ви привлича екзотиката? – усмихна се непознатият.

– Умирам за нея!

– Мисля, че на Соломоновите острови няма хлебно дърво.

Зангадора се готвеше да духне в гребена, но си остана замръзнал в тази поза.

– Как да няма?

– Така мисля.

– Не може да бъде! – скитникът се обиди. – Там има всичко!... А жените имат дълги бедра и устни като възглавници.

Непознатият се засмя от сърце:

– България не ви ли харесва?

– България? – Зангадора плю с отвращение: - Какво е България?... Селска работа, голтаци колкото щещ, няма никакъв шик!

Непознатият се отпусна изцяло и се развесели.

– Понякога не мечтаете ли за друга България?

– Стига, бе! Каква друга?

– Ами, да речем, България... с по-голям шик.

– Какво? – Зангадора подскочи. – Ти да не си болен?... Извинявай, че минавам на “ти”! Бараба съм и ми е простено... Знаеш ли какво значи Соломоновите острови?

– Да не се дразним – рече непознатият. – Всеки да си харесва каквото си ще.

Зангадора седна върху нара. Като поседя малко така, отпусна се назад и положи ръце под главата си.

– Ти сериозно ли говориш, че там няма хлебни дървета?

– Може и да има.

– Има, разбира се, как може Соломонови острови без хлебни дървета и кокосово мляко!...

Той наблюдаваше тавана. Гледката не беше много приятна: от гредите се спущаха прашни паяжини, а между камъша се показваше небето. Липсваше врата, огнището бе съборено, част от мазилката – изпадала. През мръсното стъкло на прозорчето не можеше да се види нищо. Разрухата на хижата бе засегнала нещо у скитника. Той мълчеше и мислеше. Тъмнината вътре се сгъстяваше, а навън се здрачаваше. Вятърът съскаше в сухите листа на тръстиките.

– Време му е да спре – едва чуто каза Зангадора. – Ако не спре, утре морето ще заприлича на боза.

– Сигурно.

– Сега ще ми кажеш ли какво представляваш?

– Аз съм обикновен човек.

– Не си толкова обикновен.

– Защо мислите така?

– Ти не си като нас.

– Кой сте вие?

– Ние сме тези, дето спим на пристанището! – скитникът пое дъх. Гръдният му кош се надигна. – Но и при нас има интересни хора.

– Сигурно.

– Например аз

– Кое ти е интересното? – непознатият изведнъж премина на “ти”.

– Не мога да ти го обясня. Всички ме смятат за много интересен... Пъхни една цигара в устата ми!

Непознатият се подчини. После, без да чака втора заповед, той запали цигарата в устата на Зангадора. Скитникът не наруши позата си. Запуши като последен ленивец. Изглежда, че бе трениран да пуши така. Времето течеше. При всяко всмукване пепелта нарастваше, но не падаше – стърчеше си нагоре непокътната дори след като барабата заговори:

– Царицата ще се омъжи за мен!

– Какви глупости говориш?

Зангадора пое внимателно цигарата с пръсти и обясни:

– Виждаш ли пепелта? Ако не падне до края, царицата ще се омъжи за мен.

– А ти искаш ли я?

– Ами!... Такъв си е лафът. Не мога да обичам царицата.

– Защо?

– Обичам друга.

– Ти обичаш?... Коя?

Зангадора се намръщи и го погледна остро:

– И ти си плямпало.

– В каква ли жена си влюбен!...

– Тя е далеч! – Зангадора въздъхна продължително и намести по-удобно главата си.

– Пише ли ти? – запита непознатият.

– Засега не.

– Как се казва?

– Жоана Крауфорд!

– Ти си лумпен! – непознатият беше разочарован.

– Какво значи лумпен?

– Сега не мога да ти обясня.

– Сигурно не е обидно. Ако е хубаво, наричай ме така. Звучи добре – като Аполон или Посейдон, нали?... Изглежда, че си чел много. Познах ли?

– Чел съм.

– Аз също чета.

– Какво четеш?

– Вестниците в кафенето. Гълтам романите като кебапчета. Карам и другите бараби да се просвещават, ама те не искат да се издигат... Вярно ли е, че някога имало един крадец, който бил голям поет?

– Да.

– За него казват, че като го качили на въжето, разбрал колко тежи задникът му.

– Не е точно тъй – засмя се непознатият. – Затова ли го почиташ?

– Симпатичен ми е, защото е бил бараба като мен. В нас, барабите, има нещо, знаеш ли?

Отново замълчаха. Зангадора бавно допушваше цигарата и сладостно наблюдаваше постижението си. Но пепелта рухна изведнъж.

– Избяга ми царичката! – започна да плюе пепел Зангадора. – Не е голяма загуба.

– С какво се занимаваш? – запита внезапно непознатият.

– Не работиш ли?

– Случвало ми се е.

– Какво ядеш?

– Рядко ям. Повече пия.

– С какво плащаш?

– Аз съм любимец на чуждестранните моряци.

– Няма ли нещо важно за теб?

– Не съм мислил по този въпрос... А ти няма ли да кажеш нещо за себе си?

– И това ще стане.

– Хитрец! – Зангадора уби един комар върху лицето си. – Тази нощ ще ни ядат комари. Наблизо има блато... Знаеш ли какво има зад блатото?

– Какво има?

– Бостан. Като се стъмни, ще напълним колибата с пъпешки.

– Аз трябва да остана тук – рече непознатият. – Не мога да отида нито за пъпешки, нито за вода – след това се доизказа равно и категорично: - Ти също няма да отидеш!

Барабата се надигна и подпря лицето си с ръце.

– Какво каза?

Непознатият се възхити от очите на скитника: в тях имаше много цветове, които пламваха и гаснеха, спотайваха се или искряха – очи като небе, по които плават всички настроения на деня. Барабата се обърна по гръб и се подпря на лактите си:

– Слушай, ти сериозно ли мислиш да ми се налагаш?

Непознатият не отговори.

– Не си ли жаден? – запита Зангадора.

– Умирам от жажда!

Зангадора седна.

– Ти мислиш ли, че ще ти позволя да ми се наложиш?

– Не ти се налагам. Скоро ще те напусна. Тогава прави каквото щеш.

Зангадора се изправи, пъкна ръце в джобовете си и започна да шари пред нара.

– Плачеш за бой!... Разбра ли? За първи път ми държат такъв тон! – След това извика: – Ти знаеш ли, че пристанищният квартал трепери пред мен?

Но непознатият сякаш не го чу. Къде беше сега той? Зангадора го виждаше как опъва краката си и как затваря очи и му се стори, че мисълта на този брадясал млад

мъж скита по далечни места, че говори с непознати хора, че живее в съвършено друг, дявол знае какъв свят.

– Стани!

Непознатият отвори очи и го погледна. Над главата му, върху мръсната варосана стена, пълзеше стоножка. Тя задържа за малко вниманието на скитника, докато спокойно се изтегли нагоре към покрива и изчезна в тръстиката.

– На теб говорят!... Стани и набери трева!

Младият мъж не направи нито едно движение. Скитникът протегна ръце, стисна ризата му и го изправи на крака.

– Тръгваш ли?

– Не.

Зангадора замахна. Ударът попадна в устата. След това замахна втори път, но се отказа. Непознатият го гледаше безчувствено. Устата му кървеше. Тънка струйка се спусна от ъгълчето ѝ към брадата. Барабат го бутна и погледна ръката си.

– Ти си изрод!... Никога не съм срещал добиче като тебе!... Заболя ли те?... Отговаряй – заболя ли те?

– Да.

– Имаш кръв. Избърши я!

Удареният прокара длан по устната си и размаза струйката.

– Измий се с морска вода!

– Няма нужда.

Непознатият глътна събраната в устата му кръв.

– Ударих те леко – каза Зангадора. – Хабер си нямаш от истинските ми удари.

След това отиде до прозорчето и взе кутията.

– Ще ти донеса море да се измиеш.

Непознатият трепна:

– Не излизай!

Зангадора му хвърли пълен с недоумение поглед.

– Пак ли започваш?

Барабата мина демонстративно през изхода и закрачи по пясъка.

През равния шум на вълните изстрелите звъннаха като камбанки. Барабата полетя обратно към колибата, шумгна се през вратата и се блъсна в нара. Непознатият скочи към ъгъла. Очите му пламтяха. Опрян на стената, Зангадора се заслушваше. Как може да бъде толкова тихо!... Дори шумът на морето бе изчезнал. Но след една минута ромонът на прибоя се надигна тежко, залюля монотонно света и всичко отново стана реално.

– От коя страна? – запита бързо непознатият. Той беше потен и задъхан.

– От височината!

– Коя височина?

Барабата дишаше ускорено. Пръстите на ръцете му почнаха да потрепват. Едва сега бе започнал да чувства истинската уплаха.

– Там... дето завършват стъпалата!

– Далече ли е?

– Не знаеш ли къде завършват стъпалата?

– Къде паднаха куршумите?

– На пясъка!

– Прехвърлиха ли те, или дойдоха къси?
– Какво си ме заразитвал!
– Прехвърлиха ли те?
– Де ще ти помня!... Дигнаха пясък! – Все още продължаваше да гледа през входа. – Искат да ме застрелят, кучетата!...
– Не видя ли колко бяха? – непознатият питаше бързо.
– Де да ги знам!... Стреляха два пъти!
– Това и аз разбрах!
– Маmicата им!
– Двама са – каза повече на себе си непознатият. – Дай една цигара!

Той седна върху нара, но не можа да издържи дълго така и отново се изправи. Цигарата му остана незапалена.

– Разбирам – каза неспокойно Зангадора, – убил съм го, ама как... как са успели да ме открият?

Непознатият тъпчеше напред и назад. Цигарата в стиснатата му ръка бе смачкана.

– Нямам право да ме убиват без съд! – протестира скитникът. – Нали нямам това право?

– Мълчи!

– Ти мълчи!... Мръсни фантоци!... Стрелят, сякаш съм диво прасе!

– Мълчи, ти казвам! – непознатият отвори ръката си. Тютюневият прах бе полепнал върху потната му длан. – Дай ми цигара!

Преди да вземе нова цигара, той отърка дланта си в панталона. Скитникът чувствуваше, че му заповядват, но завладян от мислите си, усещаше смътно това.

Вълните прииждаха право срещу хижата, сякаш се стараеха да влязат в нея. Поне така се виждаше отгук. Хоризонтът и небето, пясъкът и морето – всичко се прибираше в малката рамка на вратата и напомняше картинка от лекомислен маринист.

– Ще загазиш вместо мен – каза най-последно Зангадора. – Как да им обясня да не стрелят по теб?

Никой не му отвърна. Върху тъмнеещото късче небе се мярна гларус. Барабата изведнъж помисли, че е сам, и се обърна.

– Ще ни пречукат и двамата! – каза той.

Непознатият пое от ръцете му кибрита и рече спокойно:

– Време е да разбереш, че ти не си интересен.

– Аз ли?

– Ти!

– Знаеш ли откога дирят начин да ме очистят?... Не ме ядосвай в такъв момент!

Той се приближи до входа и отправи поглед навън, от лява на дясно, доколкото можеше да се вижда на широчина и височина. Мълчеше. Непознатият го наблюдаваше отзад, също потънал в мислите си. Времето течеше и се отмерваше с шума на вълните, които се разливаха върху пясъка, стопяваше се и отново се пораждаше от мястото на приборя. Вятърът съскаше в сухите мечове на тръстиките... Страшно е да се стои в разнебитената хижа, като знаеш, че просторът е отрязан за теб от преградата на куршумите. Барабата почувствува тъга от това, че по силата на нещо невъзвратно туй, което винаги му е принадлежало – дюните и

морето, небето и слънцето, – всичко му е ограбено. Ужасно е да се чака така, със скръстени ръце, докато неизвестното се развие докрай.

– Защо не дойдат! – извика Зангадора. – Защо не идват?

Непознатият всмукна дим и се усмихна безнадеждно:

– Не смеят.

– Защо не смеят?

– Защото са двама.

– Двама са, ама имат зулейки.

– Какво е това зулейки?

– Пушки.

– Стражарите винаги отиват на сигурно – поясни непознатият. – Сега чакат подкрепления.

– А защо не стрелях по мен по-рано?

– А кога да ти стрелят?

– Когато влязох в колибата.

– Засадата е станала след това.

– Келеши! – извика Зангадора. – Как ли са ни открили?

– Съобщено им е от някой селянин или рибар.

– А те са залегнали на възвишението?

– Да. Обикновена засада.

– Ще се измъчиш покрай мен – покровителствено каза барабата. – Не бива да излизаш навън. Ще ни заловят, но тебе ще те пуснат веднага. Аз ще им обясня. – Той се обърна едва сега и седна върху нара. – Трябва да се прави нещо... Да пушим, да си говорим...

Зангадора драсна клечка. Светлината на пламъка позлати лицето му, странно едро и спокойно в момента.

– Трябва да се прави нещо – повтори той. Догарящият пламък запали цигарата. Как ли съм успял да го пребия?... Ударът ми не беше нещо особено. А заслушаваше да го ударя... Влязох с двама шведи. Те бяха моя плячка, готови да пият и да пеят много песни. Но съдържателят на бара каза, че трябва да напусна заведението. Започна да ме изтласква. Разбираш ли?... Блъсна ме навън!... Тогава го ударих – пое дим и добави: - Напоследък нещо не мога да отмервам удара си... Чудя се как съм спрял ръката си при теб. Още ли боли?

– Не.

Ти ми харесваш. Можем да поскитаме известно време заедно.

– А Хавайските острови?

– Соломоновите! – поправи го барабата. – Слушай, защо не ми кажеш какво представляваш?... Постоянно мислиш нещо, мисълта ти хвърчи другаде... Много си особен.

– Как позна?

– Че то си личи. Постоянно мислиш нещо. Уважавам те за това, че мислиш непрекъснато... Мълчи! Не ме интересува за какво мислиш! Вече няма смисъл. Скоро ще се разделим. Ще полежа няколко години и ще ме пуснат. Винаги съм се чудил защо убийците лежат малко. Според мен, убиеш ли някого, трябва да заплатиш с живота си. А не става така, прав ли съм?

– Бих ти говорил дълго на тази тема, но ония чакат. Нямаме време.

– Чакат – усмихна се Зангадора. – Мога да им се изплъзна за една минута.
Непознатият трепна.

– Как?

– Профучавам през пясъка и – в морето! Два-три часа нощно плуване... След това ще изляза там, дето и дяволът не може да ме открие.

– А после? – непознатият се оживи съвсем.

– После – в Турция! Границата си я минавам като на разходка.

Зангадора плесна врата си. Учуди се, че въпреки насрещния вятър комарите успяват да прелетят до колибата. Здравчът замрежваше правоъгълника на входа. Беше настъпила оная прохладна дрезгавина, която в това време на годината все още се задържа дълго. Тогава острите контури на пейзажа омекват и добиват мъдрост.

– Кога ще пристигнат ония търтеи? – барабата ритна кутията и разтри с ръка лицето си. – Пие ми се вода... Ти защо се умисли пак? Ще дойдат, ще отделят сухото от мокрото и ще те пуснат.

– Ще вземат мене – спокойно каза непознатият.

– Паешки работи не обичам!

– Не търсят теб, а мен!

– Защо си им ти? – Зангадора прояви нервност и досада. Непознатият му се стори изведнъж неприятен със своя страх. Имаше нещо не много красиво в държанието му, когато от възвишението стреляха по него. – За първи път стрелят по мен! – замислено рече той. – Доживях и това – да стрелят по мен! А тука разни хапльовци хленчат и се страхуват за себе си!

– По мен са стреляли много пъти – сериозно и тихо каза непознатият. – Те търсят мен!

– За какво си им потрябвал?

– Аз съм затворник!

Зангадора подскочи.

– Сериозно ли?... Да не си вързал?

– Да, избягах.

Зангадора се ухили:

– Браво!... Как?

– Дълго е за разправяне.

– Тогава защо стреляха по мен?

– Има засада. Биха стреляли срещу всекиго, който излезе от колибата.

– Кого си пречукал?

– Никого.

– Какво си гепил?

– Нищо не съм откраднал.

– Ей, говори като хората! Тук сме си наши! Защо те гонят?

– Има си други причини.

– Какви други причини? – учуди се барабата. – Нито си убивал, нито си гепил! Какво друго?... Ахаа – разбирам! – той се засмя и го погледна разочаровано. Стори му се глупаво да се тревожи за такива дребни неща и вече гледаше на непознатия едва ли не като на палавник, който е изял сладкото от буркана на майка си. – Вас пък за какво толкова ви бутат по затворите?

Непознатият отвърна весело и леко хапливо.

– Заради нашите Соломонови острови.

– На колко си осъден?

– До живот.

Барабата подсвирна:

– А ако те заловят?

– Ако ме заловят, ще ме премажат от бой.

– И ще чакаш да те хванат?

– Няма друг избор.

– Защо не им вържеш?

– Как?

– Нали ти казах преди малко! Знаеш ли да плуваш?

– Знам.

– Знам!... Левашки ли плуваш или добре?

– Някога плувах добре.

– Тогава ще те спасим!

– Глупости.

– Плуването не се забравя. Щом си плувал някога, ще плуваш и сега.

– Не се решавам!

Зангадора улови раменете на непознатия и го разтърси. Раздразнението му растеше. Той впи пръстите си в него и го наведе върху нара. Притискаше го силно и дори не мислеше да съдържа яростта си.

– Защо си толкова проклет? – засъска той. – Защо ме нервираш?

– Пусни ме!

– Няма да те пусна, хапльо!... Стоиш и чакаш, а морето е пред теб!

– Пусни ме! Никога не съм плувал продължително!

– Когато е на зор, човек може да плува и сто часа! – барабата отпусна леко пръстите си: – Чуваш ли?

Непознатият дишаше тежко и ускорено под него:

– Дори... да изплувам... не знам... къде да изляза.

– Аз знам! Разбираш ли, бе? Аз знам къде да излезем.

– Какво искаш да кажеш?

– Не е твоя работа!

– Тебе никой не те... гони... да рискуваш.

– Говоря ти за последен път, тикво!... Виждаш ли морето? – Зангадора отметна глава назад. – Прибягваме до пясъка. Десетина метра... Докато усетят, ще им се изплъзнем... Но помни – скачаш смело във водата и след туй веднага се улавяш за мен. Аз ще далдисвам, но няма да ме пускаш!... Разбра ли? – Зангадора го разтърси отново. – Навярно ще глътнеш водичка... по някое време ще ти се стори, че ще се пръснеш, ще искаш да излезеш навън, но ще траеш, разбра ли?... Останалото ще свърша аз!

– Теб никой не те гони – отвърна непознатият.

– Няма значение. Ще те спася.

– Пусни ме! Ще ме удушиш.

Непознатият се изправи и започна да диша спокойно. После зърна морето и веднага почувствува страха на сухоземния човек, който от хилядолетия гледа на тази голяма вода като на чудовище, което знае само едно – да поглъща.

– Погледай си го! – каза Зангадора. – Редовно море с редовни вълни. Море, от майка по-мило, от мадама по-меко.

– Все пак – какво общо имаш ти с мен?

– Нали сме приятели?

– Излагаш се на риск.

– Няма риск! – барабата се развесели отново. – Нямах си представа каква играчка е това бягство. Ония там, със зулейките, са чорбари и пъзльовци – изведнъж стана сериозен: – Трябва да тръгваме. Ако се стъмни съвсем, ще бъде най-изгодно, но има опасност да пристигнат още шафери и да ни сгасят.

– Какво значи шафери?

– Жандари.

– Добре. Съгласен съм да избягам сам. Ще плувам навътре и ще изляза далеч оттук.

– Млъкни!

Зангадора се изправи и съблече пуловера си. Големите му рамене отразиха умиращата светлина на деня. В колибата сякаш се появи сияние.

– Събличай ризата! – заповяда той. – Хайде, хайде!... Така!... Сега сандалите... Защо трепериш? Спокойно!... Чудна работа – от куршуми не те е страх, а трепериш от морето!...

Той седна върху нара и започна да събува ботушите си. Взе ги в ръцете си и започна да ги разглежда:

– Жал ми е за тях! Никой няма такива ботуши. Ще ги скрия под нара до стената.

Провря се под нара и се измъкна с изпрашен панталон. Но беше доволен:

– Надявам се, че няма да ги открият... Сега да започнем с навиването на панталоните. Ето, гледай как... И да няма страх. Ако след време ти се случи да попаднеш в бургаското пристанище, разпитай за мен. Всеки ще ти каже кой съм... Ела сега тук!

Двамата застанаха до изхода. Бяха изправени един до друг – исполинът и дребният. Дребният мълчаливо подаде ръката си напред и исполинът неумело я пое. Барабата усети силата на тази малка ръка и нейната топлина, която сякаш му разказа много неща. Тогава дребният не издържа, подигна се на пръсти и прегърна исполина.

– Тези работи не ги разбирам – каза тихо барабата, докато на свой ред силно притисна непознатия до себе си. – Така ли трябва?

– Ние правим така – каза просто непознатият.

– Морето е близо – заговори на рамото му Зангадора. – Докато се усетим, и ще стигнем. То е мой приятел. Ще видиш как ще ни спаси.

Разделиха се и отново застанаха един срещу друг.

– Казвам се Христо – рече непознатият

– Приятно ми е – Зангадора!

– Защо правиш тази жертва?... Вече мога и сам!

– Не правя жертва! – отвърна Зангадора. – Това е като детска игра... Помни едно – по пясъка се бяга трудно. Щом свърши брегът, няма да газиш във водата, а ще скочиш в нея.

Затичаха се едновременно.

От възвишението загърмяха. Зангадора имаше право – по пясъка се бягаше трудно. Наоколо падаха куршуми и те тичаха напред, където безучастно и ласкаво се разгъваха гerdаните на голямото, поръсено със здрач море. Как бавно се приближаваше то!...

Непознатият клекна и притисна с ръка гърдите си.

– Защо сядаш? – извика Зангадора.

Той се върна, наведе се и го вдигна. По-нататък действуваше спокойно, сякаш отнасяше гребла до лодка.

– Стисни устата! – извика яростно той. – Но преди това кажи нещо!... Отвратителен си с това твоє мълчание!...

Понесе го напред. Куршумите продължаваха да падат, но сега те бяха жалки и незначителни. Вятърът беше прохладен и сладък, морето се приближаваше бързо – да се избяга вече беше играчка.

Куршумът удари бедрото му, но Зангадора направи последните две крачки и нагази във водата. Той падна в нея, ала продължаваше да държи приятеля си.

– Затвори тази проклета уста! – изкряска той. – Защо не изпълняваш?... Ей сега ще им се изплъзнем и ще им се обадим с картичка от Турция!... Ще им изпратим снимки с джамии!...

Държеше го здраво и вече му говореше тихо, приятелски. Гледаше как стражарите се приближават – бавно, страхливо, насочили карабините си към него.

– Този пък кой ли е? – запита единият стражар.

– Де да знам – отвърна с треперещ глас вторият и изписка нервно: Ей, ти кой си, бе?

– Аз съм другият! – изрева срещу тях Зангадора.

Той чувствуваше освежителния гъдел на пяната и топлината на водата около кръста си. Струваше му се, че тя е затоплена от кръвта им. А морето и пясъкът потъваха в гъстата утайка на здрача, но горе все още плуваше чистото сияние на небето.

ОТБРАНАТА НА СПАРТА

[текстът тук е пренесен от сб. “Отбраната на Спарта”]

Той имаше собствена мъртва котва в акваторията на ветроходната база, сред воняща мътна вода, където се изтичаше мръсният канал на града. На тази котва, на сто метра от брега, завързваше своя “Мародер” – някогашна спасителна лодка на презокеански параход, чудесен велбот: осем и половина на два и половина метра. Двигателят на велбота беше дизелов. Собственикът му се гордееше много с просторната кабина и продълговатите илюминатори с перденца. Ще кажете, що за име на плавателен съд, защо пък мародер? Там е работата, че едва след като името бе нанесено в регистрите на пристанищната инспекция, а художникът го

измайстори по бордовете, чак тогава собственикът разбра, че този, който се бори с биковете, не се нарича мародер, както е смятал, а матадор, но махна с ръка и заяви: пък аз да не съм нещо друго? Така остана позорното име на лодката, което, според желязното правило на традицията, прикачиха и на него.

Тази сутрин Мародера пренесе веслата в малката помощна лодка, загреба и се отправи към велбота. Прехвърли на него няколко дини, туба с вода и една чанта от панамериканските въздушни линии. В чантата имаше хляб, домати, сирене и пет пакетчета “Арда. Запали мотора, отвърза голямата лодка от шамандурката, привърза към нея малката и се отправи към открито море. В безслънчевия октомврийски ден морето и въздухът бяха меки, водата край бордовете се огъваше като клей. Половин час след потеглянето той успя да мине зад острова, опиянен от скоростта си, но там стана нещо, което го забави; там той спря и започна да съзерцава стадо делфини. Опита се да ги заговори. Делфините мълчаха упорито, един от тях едва не отърка десния борд, но никой не пожела да проговори, макар че Мародера им наприказва сто и две неща, като не забрави и да им се извини от името на човечеството; между другото упрекна ги и в неучтивост, а на края и в липса на проникателност, защото ако биха били по-проницателни, щели да разберат колко много обича той делфините и рибите, изобщо – всичко, което живее в морето, дори медузите. Верни на поведението си, делфините продължаваха да мълчат и Мародера им заяви, че те не са никакви интелигенти на животинския свят и че ако минават за такива, това трябва да се сметне за още една заблуда на човечеството, което всъщност, откакто се помни, живее в непрекъснати заблуди. Когато стадото се стопи в далечината, Мародера запали повторно мотора и се понесе по пътя си. Към девет наближи градчето, но вместо да влезе в пристанището като хората, той заобиколи вълноломната стена и хвърли котва в заливчето сред скалите. Котвата влезе плавно в дълбоката вода. Щом се убеди, че всичко е о’кей, Мародера седна при кабината си и разряза първата диня. Не прояви лакомия, изяде само четвърт от нея. Ядеше и разглеждаше къщите над скалите.

Две години не беше идвал насам, за тези две години старовремските дървени къщи бяха пометени. На техните места се издигаха съвременни жилищни фасади с веранди, балкони и тераси. Една от терасите му хареса особено. Там имаше жена. Другите тераси бяха пусти и сякаш мъртви, тая биеше на очи с присъствието на млада жена, която шеташе по нея. Прибра динята под седалката и понечи да хвърли корите в морето, но се отказа. Наблъска ги в кофата и започна да се съблича. Жената беше много млада и много руса, а тези качества той ценеше особено. Пушеше и се събличаше спокойно. Към това зовеше спокойствието на деня. Гол до кръста, той се сети нещо, наведе се през борда и пипна водата. Морето, не беше толкова топла! Прибра се в кабината, махна панталона, събу долните си гащи и обу бански гащета. Тя е сама, помисли си Мародера и излезе от кабината. Младата жена побърза да изчезне в къщата. Малката, не те ли е страх в това голямо учреждение, а? На твоето място ще загине от страх... Ти какво си застанал тука, право срещу мен? – запита жената от дълбокия лабиринт на къщата. Той седна и запуши. Тялото му излъчваше здраве и красота, известно тяло, наградено на две поредни Нептунови тържества, но вече готово да напълнее – под гръдния кош се зараждаше нещо като коремче. Не бързаше. Цигарата му се услаждаше винаги – и преди, и след гмуркането. Щом я допуши докрай, облече стар вълнен пуловер, постави

маската и налага шнорхела. Преди да скочи, зърна красавицата, която изнасяше пластмасов леген на терасата. Тази пък не позната лодка какво ли търси тук? – запита тя. Мародера, който вече набираше дълбочина, отвърна: ще видиш ма, кукло, не бързай и ще разбереш какво търси тази стара лодка тук. И докога ще стоиш под моя дом, а? Ами, де да знам, зависи. От кого? – запита тя. От тебе, отвърна той... Дъното, по което шетаеше, му беше познато до втръсване. Долу лежаха няколко обширни, плоски скали, между които се въдеха дънни риби – добро място за лов на попчета с лодка. Оловото и куките можеха да падат леко върху гладката скална повърхност. Легнала сред ливадата от водорасли, белезникавата стръв се забелязваше отдалеч. Тук се въдеха по-дребни парчета. Рибарите предпочитаха това място само в краен случай, когато не можеха да отидат другаде, защото дъното беше истински капан за котвите им.

Ето едно въже! Мародера го улови и тръгна по него. То го заведе при щока на котвата. Натисна го. Напразно. Не се поддаде, бяха се затегнали двата рога. При това положение котвата никога не би могла да бъде изтеглена вертикално и рибарите правилно са я прежалили, заедно с тринайсетина метра въже. Голям зор са видели те, доста са се мъчили, такава котва не се оставя лесно. Кислородът в гръдния му кош свърши. Мародера се устреми нагоре, без да изпуска въжето от ръката си. Изскочи над водата и шумно глътна въздух. Морето го бе изхвърлило като зряла череша кокичката си. Господарката на терасата гледаше право към него. Той ѝ се ухили под стъклото на маската. Бях малко на дъното, кукло! Точно единайсет метра дълбочина! Мъжът ти да се убие – не може. Ти била ли си някога там? Дъното е много хубаво нещо и ако си послушна, някой ден ще те заведе. Ръката му държеше края на обраслото с ракушки въже. Но като заплува към лодката, разбра, че тая работа няма да стине – въжето не достигаше. Като е нямал акъл в главата, трябва да го пусне отново на дъното и да го вади повторно. И всичко заради тази там, на терасата. Кукло, не видя ли какво направих? Заплеснах се по тебе и слязох на долния етаж без помощна връвчица. Мародера се опита да запомни мястото на котвата и се качи в лодката. Свали маската, съблече пуловера и се отпусна върху седалката. От опит знаеше, че първото спущане е винаги най-резултатно. Отсега нататък всяко ново отиване до дъното ще бъде по-краткотрайно. Ръмеше едва забележимо, приятно време, може да се каже – негово време: в подобен ден да седнеш край масата, че да не станеш. Но за спущане под вода – не, няма видимост. Облече шубата. После измъкна всички въженца с всички разноцветни пластмасови топки, определени да играят ролята на шамандурки. Грабна жълтата топка, хвърли я във водата и като бутна шубата на сухо в кабината, скочи повторно към дъното. Лесно откри въжето на котвата и ловко привърза към него връвчицата на шамандурката. Сега вече мястото на трофея бе набелязано. Имаше достатъчно кислород и тръгна към котвата. Но и повторното съприкосновение с нея го убеди, че няма да бъде лесно. Изскочи на повърхността и шумно налага въздух. Когато успокои дишането си, Мародера погледна бегло към терасата, не видя нищо, пое отново въздух и този път се спусна право към котвата. Да, тя беше залостена яко и само няколко дръпвания надолу можеха да оправят работата. Започна да дърпа надолу. Нещо запука в ушите му – рогчетата късаха връзката си със скалата и се освобождаваха от леговищата си; тригоната се трошеше, а морският мъх се късаше. Тази котва му осигуряваше двайсет или

трийсет лева, зависи на кого ще я продаде. А пипне ли някого от онези с яхтите, нищо чудно да откопчи и четирийсет. Изскочи на повърхността щастлив. Кукло, донесе ми късмет, знаеш ли? Тя простираше пране. Той изброи три нежни пликчета и един чорапогашник. В мрачния ден косата ѝ светеше като слънце, пък и лицето ѝ светеше, но най-силно се натрапваше нейният бюст. Макар и под блузката, той светеше по-силно от всички слънца на всички вселени, взети заедно. Главата си залагам, че е сама! Сама е в цялата къща и дълго време ще бъде сама, цели месеци, и да ми отрежат ушите, ако не е бременна. Такива ги напомпват и ги оставят да перат, докато мъжете им направят валута по траулерите. Че как се оставя подобна сексуална империя сама на терасата, а? Макар че терасата е скрита за погледите на града, ето, намери се един пират да нападне откъм морето!... Сърцето му изравни ударите си, дишането му се успокои. Вече можеше да направи третото спущане към дъното, но защо не опита чрез издърпване на въжето? Качи се на лодката и започна да тегли. Невъзможно. Трябваше да скача наново. Този път се озова зад котвата и започна да я изтегля надолу, после рязко нагоре. Шокът се освободи. С последни усилия изнесе цялата котва върху скалата и драсна нагоре. Струваше му се, че ей сега ще се пръсне на парчета под водата и от него няма да остане следа, или пък ще остане един бездиханен труп, който ще скита цяла зима по дъното на морето и влачен от теченията, ще изскочи чак през късна пролет, когато се стоплят водите, за ужас на гларусите, при някой пуст плаж. После гларусите ще свикнат и спокойно ще пощят перата си до него. Представяш ли си – лежиш наполовина във водата, а гларусите се пощят спокойно край теб или се любят... и цвъкат... Не само въздух нямаше в тялото му, нямаше и топлина. Дънните пластове на водата бяха студени, дявол знае какво щеше да става тази година, сигурно зимата ще настъпи рано.

Мародера заплува ускорено към лодката. Преметна се на палубата, захвърли маската, махна пуловера и се набута в шубата. Ръмеше. Ах, как се нуждае сега от едно жарко слънце, да го напече, че да разтопи чак бъбреците му. Но ръмеше. През рехавите облаци дифузираше далечна слънчева светлина. Императрицата си беше на сухо, вътре, в някоя от залите на двореца, движеше се достойно сред стотиците накупии от Гибралтар и Халифакс, същите накупии, които украсяват стаите на съседните къщи, на всички домове в градчето: от покривките за легла до сувенирните коралови късчета. Макар че горните етажи на палата бяха по шик, чудно защо, императрицата обитаваше само долния етаж. Горните са за чужденците, извика Мародера. Там са многото легла и фаянсите. Може да си хубава, може да приличаш на императрица, но си най-обикновена хотелиерка! Разбираш ли?... Той се прибра в кабината... Камериерка си!... Тя излезе отново на терасата с вид на жена, която не се интересува от това, че пред къщата ѝ е закотвена лодка...

Въженцето на шамандурката измъкна на повърхността въжето. Той го хвана. Изработено от синтетични влакна, това въже можеше да издържи тежестта на всяка котва. Тази, която идваше нагоре, сега напущаше дългогодишното си леговище и се връщаше в сухия свят. Физическото напрежение раздвижваше мускулите и кръвта на Мародера, тялото му бавно се загреваше. Както бе предположил, котвата се оказа фабрична изработка, адмиралтейски тип, от ония, които ги имат яхтклубовете. И никога по-малко от трийсет лева... А градчето сякаш е изградено

повторно – всички къщи са нови, изглежда, че жителите му наистина са фрашкани с пари. Ами да, те продават бяла чаршафна площ – всяка нощ по два лева на чаршаф... А ти ма, кукло, вместо да спиш горе, на огромно легло, най-малко четири декара, спиш долу, в кухнята, за да инкасираш повече! Язык ти за красотата! Ако си моя, няма да позволя. Никога!... Тя се появи отново на терасата и за миг му се стори, че не е бременна. Ако не е бременна, то мъжът ѝ е тук. А може и да не работи в океана. Може да е в бакалията или зеленчука. Да, май че не е бременна. Но подобни красиви жени ги взимат главно океанджиите... Ами ако тя няма нищо общо с тази къща? А? Представи си, че е нещо друго, да речем – нещо, което се явява по терасите и само дразни моряците? Ами ако е богиня? Тази нежна кожа и тази руса коса не може да имат нещо общо с града, който е пълен с продавачи на чаршафни площи; неземно хубав град, населен с камериерки и камериери. Тя не може да бъде камериерка. Ако беше такава, щеше да бъде бременна. Защото кой океанец ще остави камериерката си така, ако не е бременна? Богиньо, извика Мародера, бременна ли си, или не? Тя поливаше цветята. Не съм бременна, отвърна камериерката и отново се превърна в богиня. Това накара ловеца на котви да влезе в кабината. Тук той смъкна шубата и измъкна своята жълта хавлия. Виж каква хавлия имам, рече той и влезе в нея. Беше се затоплил задоволително, беше изпушил две цигари. Русата богиня изгърсваше някакво чердже. Мародера палеше третата цигара. Тя изгърсваше черджето настрана от пликовете и чорапогашника. Виж каква хавлия имам, рече Мародера. Освен шубата!... Сега тя изгърсваше малко килимче, от тия, дето се постилат пред леглото. Морето спеше кротко под краката ѝ. Крака или нозе, а? Кажи ма, богиньо, какво носиш долу, крака или нозе? Защото знам, че краката са само за хората. Виж ма, виж каква хубава хавлия имам! И какво тяло!

Мародера хвърли хавлията и остана по гащета. Той не скри хавлията в кабината, нямаше смисъл, вече не ръмеше. Взе маската и шнорхела. Изправи се на седалката и стоя дълго така. Богинята трябваше да се увери, че тялото му е наистина забележително и ненапрасно е печелило конкурсите за Аполон на плажа. Виж как скачам в студената вода и слизам на дъното, където търся котви, рече Мародера. И допълни: защото съм горд и никога няма да продавам чаршафни площи. Той скочи във водата. Но тя, заета с работата си, не видя нищо. Нищо не видя ти, мислеше си Мародера на път към дъното. Язык! Край него се полюшнаха две медузи, по скалната ливада пробягаха попчета. Ето го второто въже. На другия му край има котва... Да. Четирирожка. Заварявана от четири извити жезла. Лапите са прибавени допълнително. Тези цепнатина е истинска гробница на котви. Преди две години в същата дупка откри котва-красавица, за която му броиха двайсет и пет лева. Студено е, въздухът се изчерпва. Хайде, нагоре!... Богинята чистеше ориз или леща. По-вероятно – ориз. Тя седеше зад масата и пощеше тавата. Мародера подиша известно време над водата, напълни гърдите си и се гмурна. Този път обходи перваза на канарата и го проучи. Нищо. Лапини, лапини, лапини... И малки медузи, като брошки, а тук-там плавно се придвижват абажурите на родителите, които дори не подозират, че дребосъците са техни деца. Друго – нищо. Отново нагоре!... Богинята продължаваше да чопли тавата... Отново надолу!... Този път проучи другата страна на канарата и точно когато се отчая, намери нова четирирожка... Отново нагоре!... Бързай, Мародер! Ще се пукнеш... Богинята не го

и погледна. Той бе изпръхтял силно, ала тя не вдигна поглед от тавата. Бъррр! Студено – извика той. Никакво внимание. Какво студено море! На нищо не прилича! Заплува към лодката и този път трепереше не на шега. Вмъкна се в кабината, смъкна гащетата си, облече първо хавлията, а върху нея – шубата. Дори не мислеше да се показва така опакован и треперещ навън. Отвори бутилката с рома. Пи две глътки. После още две. Това му позволи да захвърли шубата. Вече не трепереше. Запали цигара и излезе на седалката. Бледа слънчева светлина се мъчеше да стопи облаците. Кукло, ако ми паднеш между лапите, ще те удуша, да знаеш, и ще те целувам мъртва, но моя! Добре да го знаеш, на никого няма да те дам! Като поскача малко на седалката, той хвърли хавлията и отново надигна рома. Куклата остави тавата настрана и вдигна един голям кухненски нож. Доматите бяха измити и тя започна да ги реже. Чак сега Мародера забеляза, че в единия ъгъл на терасата върху котлон бе поставена тенджерата. Жената нарязва домати, остави ги настрана и изсипа съдържанието на тавата в тенджерата. Богиньо, домати с ориз ли готвиш? Да, в ранната есен жената продължаваше да прекарва дните си на терасата. Тук е пренесена цялата кухня. Ами, разбира се, помисли си Мародера, цяло лято сте давали и кухненското помещение под наем! Достатъчно се е гмуркал. Още три котви му бяха вързани в кърпа, ще ги извади следобед, тогава може да грейне и слънце. Тя не беше бременна. В никакъв случай. Значи, по обед трябва да дойде този, който ще я направи тепърва бременна, за да замине. Тя готви за него, двамата ще седнат на терасата и ще се нахранят. Кауза пердута! Безсмислено е всичко останало. Лягай, Мародер, поспи си, стопли се, а после ще отидеш в казиното да се наплюскаш. Днес имаш четири котви, осемдесет лева, заслужава да обядваш в казиното. Той облече ризата си, обу панталон, дори обу и чорапи, защото още потреперваше въпреки рома. Това не е истински ром, мислеше си Мародера, ако е истински, ще го сгрее за минута, поне така беше чувал, че ставало другаде. Например в Джамайка. Пусна си музика и заспа. Няколко пъти в полусън дочу как дъждецът потропа по покрива на кабината. Когато се събуди, усети тялото си затоплено, отпочинало и гладно. Погледна часовника – четиринайсет часа. Бързо излезе вън. Императрицата обядваше. Абсолютно сама. Наоколо светлееше. Макар че слънцето продължаваше да се крие, беше топло, морето спеше дълбоко и изглеждаше мътно. Тя се хранеше по начин, който не подобава нито на богиня, нито на императрица – ядеше като човек, нетърпеливо предвкушал гозбата. Нещо у нея му се стори променено, например косата. Освободена от превръзката си, тя падаше над раменете и дори пред лицето, беше дълга и права коса, достойна и за императрица, и за богиня. Нещо му подсказа, че прическата е променена заради него, заради присъствието на неговия флот в залива. Кукло ма, ти се храниш нарочно на терасата, а? И нарочно си дала свобода на косата си, нали? Чакай, преди това носеше ли рокля? А? Май че не носеше, а сега си с рокля. Поне си махнала престилката. Сега раменете ѝ бяха открити, оттам започваха дълги бели ръце, достатъчно дълги, да стигнат до най-отдалечените кътчета на терасата, да вземат каквото си искат, дори ако се протегнат над морето, спокойно могат да погаят Мародера по косата. Става все по-интересно, извика той, аз съм тук, а ти си там и става все по-интересно, извика той. Ти си на сушата, а аз във водата, но те виждам като на кино, императрице, сама, в стоте стаи на самотния дворец. Заедно с косата си. С дългите си ръце. И със суката си. Може би месеци не си виждала мъж. Може

би зад теб няма нищо, а? Не знам защо, но ми се струва, че целият град зад гърба ти е мъртъв, да, ма Кукло – страшно прилича на мъртъв. И само ти си жива, само ти му даваш живот, там, на терасата, по-руса от русите, по-красива от красивите.

Мародера извади продуктите си на пейката и се постара да приготви един колкото се може по-естетичен обяд. Както ме виждаш, аз съм цар! – извика той. Пътувам с къщата си, където ми скимне, спирам, където искам, спя. Всички заливи са мои, не съм нито работник, нито чиновник, нито продавач – свободен съм и се прехранвам с плодовете на дъното. Ако искаш да те уважавам, напусни стоте стаи и ела в кабината ми. Ще те закарам на хоризонта, където морето и небето се взимат безшумно...

Той режеше домати, ножчето му беше остро, доматиите мигновено се превръщаха в розетки или по-точно – в четирилистни детелини, а сокът им блестеше, доколкото някой може да блесне пред красотата на императрицата. Мародера разположи розетките върху пластмасова чинийка. Ще те целувам и в кабината, и навън. Ще отидем навсякъде. Стига, отвърна тя и се изправи, тъй като трябваше да си сипе още манджа. На кого ги разправяш? Това са измислици, тези неща не съществуват. Повярвай, рече той – зиме, лете, в пек и мраз, винаги, при всички обстоятелства, ще бъдем заедно, ще вадим котви и ще живеем като волни гларуси. Не, отвърна тя и понесе пълната чиния към масата, аз имам сто стаи, балатуми-малатуми и три бани с фаянси, разбираш ли? Разбирам, отвърна той, като нарязваше сиренето, но колко по-добре е вместо балатуми-малатуми да скитаме по водата и да вадим котви от дъното. Ами ти, както си руса ма, кукло, знаеш ли колко добре ще си паснеш с водораслите? Представяш ли си кво става, като се промушиш между тях? А? Знаеш ли, или не знаеш? Стараеше се да реже хляба тънко, изящно. Императрицата ядеше. Ще се промушваш между водораслите, а белият ти крак ще се мярка между рибите като светкавица, разбра ли? Разбрах, отвърна тя, както ядеше домати с ориз, но не ми харесва. На мен ми харесва тук. Ние се съсипахме, докато построихме тази къща, и сега трябва да чакам мъжа си, който ще донесе валута и много неща за обзавеждане от топлите страни. И само с него ли? – изкрещя Мародера. Само с него, изкрещя богинята. И защо си застанал срещу мен? Тя обираше чинията в движение, отправила се да си досипе още ядене. Подвоуми се, сипа си само две лъжици и се върна на масата. Мародера набождаше бучките сирене на върха на ножчето и ги поднасяше галантно към устата си, макар че пукаше от глад и можеше да изгълта цялата софра за две секунди. Ще стоя цели дни срещу теб, отвърна Мародера, цяла вечност, докато те подчиня на волята си. Какво ще ме правиш? – попита внезапно тя. Бе, ти ела и ще видиш какво ще те правя. Нали щеше да ме водиш уж на хоризонта? И на хоризонта ще те водя, и зад хоризонта, където искаш ще отидем, само ела. Махай се, извика тя. Не, аз няма да се махна, ще стоя и ще вадя котви пред очите ти. Цял живот ще вадя котви, ще ги превръщам в брошки и ще ги окачвам по бюста ти. За теб е важен само бюстът ми, така ли? Е, не чак, но е доста важен, всичко у теб е важно за мен, но бюстът ти ме омагьосва; омагьоса ме и косата ти, цялата ти руса богинщина ме грабна и ме отнесе. Нима не искаш да заживееш особено? Не, извика тя, защото за теб най-важното нещо си остава моят бюст. Не отричам, каза той, това е доста важна подробност от тялото ти, дори най-важната. Простак! Той отвори една бира с отвертка и я вдигна пред лицето си, с което искаше да каже нещо и тя сигурно разбра какво искаше да й

каже, защото тръсна снага и изчезна в стаите си. Докато пиеше, Мародера си мислеше, че борбата за открадването на красавицата ще бъде жестока, пък и Спарта надали ще я отстъпи без бой, но реши да остане и да се бори докрай. Като почака и тя не се върна на терасата, той се съблече и се зае с изваждането на втората котва.

Изтръгна я и я привърза на въженцето. Бягайки нагоре, той зърна огромна морска лисица и отново си помисли, че му върви на морски животни – може би плуващият свят вече знае, че не употребява харпуни и въдици. Горещият ден продължаваше да бъде навъсен. Смъкна маската и погледна към терасата. Нищо. Никой. Три котви за един ден, а? Това е доста добре, нали? Избърса тялото си, а после се разтри с най-сухия край на хавлията, глътна малко ром и навлече пуловера. Пиеше му се. Мародера взе китарата и излезе. Глътна още малко ром. Вече нямаше и помен от далечния зрак на слънцето. Държеше китарата в ръце и пиеше. Пръстът му погали безшумно струните, после по тях се плъзна дланта му, така както се гали кожа: Да отида ли в града, или да не отида? Няма да отида. Добре де, ако не отида, какво ще правя? Дланта му този път се плъзна по дължината на струните. Ще чакам тук, тя ще се появи отново, защото е грешно да не се появи. Тя е красива, но и аз съм красив. Дватама сме сами. На наши разположение са около трийсет легла и две койки. Във въздуха имаше много кислород. Забелязал е, и неведнъж, че след продължително гмуркане тялото му се изпълва с бодрост, пее му се, пие му се, иска да целува жени. Но тази спартанка е страшна жена – нещо средно между гълъбица и вълчица. Тя сигурно е ходила с много мъже, докато се появил океанджията да я налага цялата, без остатък. Такива жени после се прибират и стават верни, но се разхубавяват непоносимо, чак до стъпалата си. Той пие и поглежда клипера на етикета. Колко пъти, в пияно състояние, е казал, че затова обича рома, защото върви с мезето си: като пийваш, гледаш си платната на клипера, които те отнасят сред пасатите и лъскавите води, пак си пийваш и пак си поглеждаш платната – какво по-добро мезе от това?... Ето я! Излиза на терасата, взема нещо и се скрива. Аха, тя му се сърди.

Китарата му бърза да запее. За какво се сърдиш, красавице? Драм-драм-драм. На мен ли се сърдиш, или на безслънчевия ден? Драм-драм-драм! Ами, затова съм тук. Драм-драм-драм. Понеже няма слънце, бъди ти моя светлина. Драм!... Да бе, такива жени, като се приберат веднъж и – край! Мародера остави китарата, глътна малко ром и без да погледне този път клипера на етикета, влезе в кабината. Беше се почувствувал много сам, никому ненужен ловец на котви, тъжен човек в тъжен мокър ден. Добре де, извика той, докато се събуваше, къде е моят хоризонт, къде е моят ден, кога ще мога да целувам любимата си жена, потънал в щастие? Няма такъв ден, няма такъв хоризонт, не съществуват. Той се тръшна върху койката и реши да се наспи, а после да отиде в казиното, защото му се струваше, че ще пукне от тъга.

Мародера заспа към петнайсет и половина часа, спа два часа и бе събуден от първите викове на спартанците. Да, някой наистина го викаше, зовеше го да излезе, да се покаже. Преди да се разсъни както трябва, той измъкна главата си от кабината. Не много далеч, но не и близо, бяха спрели четири лодки.

— Какво? – запита Мародера.

— Махай се! – извика младият спартанец от едната лодка.

— Защо? – запитва Мародера.
— Махай се оттук!
— Преча ли?
— Тук няма да стоиш! – извика вторият спартанец от втората лодка.
— Не разбирам защо обаче.
— Ти чу ли какво ти казваме? – запитва третият, не толкова млад спартанец от третата лодка.
— Чух, не съм глух! Но защо? Преча ли, какво?
— Махай се! – каза четвъртият спартанец от четвъртата лодка. — Засега ти казваме толкова.
— Добре де, кои сте вие?
— Ние сме нейните братя.
— Нейните? – удиви се Мародера. — Четирима?
— Не искаме да ѝ разваляш живота! Къде си се наврял тук? Тя е сама жена. Не искаме да е чува лоша дума за нея.
— Но аз – ...
— Защо си застанал тук?
— Работя.
— Какво работиш?
— Това си е моя работа.
— Няма да работиш и ще се махнеш!
— Заповядвате?
— Сега ти казваме.
— А после? – озъби се Мародера.
— Ще видиш.
— Искате да се махна, така ли?
— Да.
— Добре де, щом ви е сестра, ще я оставя... Бях решил да ѝ правя серенада, но няма да ѝ правя. Хайде сега, оставете ме и си вървете.
— Ще си вървиш ти!
— Сестра ви няма да закачам, щом ви е сестра и щом сте дошли за това, но няма да си отида.
— Ще си отидеш!
— Ще си отидете вие, а аз ще остана, понеже имам да си върша някои работи. Като си ги свърша, чак тогава ще си отида, а вие ще си отидете още сега.
— Не знам – каза най-големият брат, – сега ще си отидем и ще почакаме, но ако не си отидеш до вечерта, ще си изпатиш.
— Аз ще остана и ще си изпатите вие! А сестра ви няма да закачам, нито ще я фиксирам, разбрахте ли?
— Добре, но ако до вечерта не се махнеш, не отговаряме.
— Няма да се махна.
— Защо смяташ така?
— Ще се махна, когато пожелаея. Утре, в друг ден... Зависи от работата и от желанието ми. Но сестра ви няма да закачам, няма да падне и косъм от нея.
— Ще те махнем – рече някой от братята и поведе лодките към градчето.

Мародера се ядоса изведнъж и ги напсува, но понеже те не чуха от шума на моторите, ядоса се още повече заради мижитурството си, обърна се към терасата и размаха юмрук.

— Може да си направена от много хубави неща, но си само сглобена и те презирам!... Защото, когато святната жена я закачат, си мълчи и никой не разбира, че са я закачали. Само пачаврите дигат аларма! Чули ма, богино крастава местна? И кажи на братята си, че когато Мародера спи, никой не смее да го буди, може да го събуди само бог и кварталният отговорник!

Той се върна в кабината и надигна бутилката. После се тръшна, но стана и се изпика и отново се тръшна на койката. Събуди се в полунощ, погледна часовника, разбра, че е късно за казиното, изпразни бутилката до дъно и заспа постепенно, вслушан в кокошките, които кълвяха по покрива. Вали, каза си Мародера, преди да потъне в големия сън...

А аз ѝ предлагам да цепим хоризонтите, ядосваше се Мародера при събуждането си, третирах я като мечта. Той плю с отвращение и стана. Беше късно, във нямаше и помен от ръмвация ден и дъждовната нощ; навсякъде – топла слънчева светлина. Излезе от кабината, протегна се, загледан в хоризонта, като си мислеше колко хубаво нещо е животът, когато има слънце на небето и котви на дъното. И днес ще извадя, извика високо той. Ако не извадя чужда, ще извадя своята собствена. Обърна се към градчето и се засмя на смешката си.

Пуловерът за гмуркане, който топли тъй добре под водата, сега е мокър и студен. Мародера го навлича и реве от допира до него, после бърза да се хвърли в морето, да изравни температурите. Ето яаааа!... Тя лежеше на петнайсет метра дълбочина, въжето ѝ бе обрасло много – хубава котва, златна котва. Може би лежи пет или шест години. Два пъти е идвал тук, без да я види... Бързо нагоре!... Мародера изскочи високо, като делфин, пое дълбоко въздух, гмурна се отново, този път с тънкото въженце, откри бързо златната котва и я привърза, без да я разклати; нямаше нужда, откритието му лежеше сред “цветята” и чакаше само да бъде изтеглено. Отново нагоре!... Отново изскочи като делфин и заплува към лодката. Покачи се и се просна под слънцето, по цялото протежение на пейката, от кабината до кърмата. Лежеше с притворени очи, поглъщаше слънчевата топлина. През борда се изцеждаше пуловерът, половината от водата се връщаше в морето, а другата половина се стичаше към трите извадени от вчера котви. Те представляваха купчина ръжда и ракушки, но на всичко му идва редът – и на ръждата, и на ракушките, а след това почистените котви ще бъдат боядисани, за да хванат необходимата цена.

Далечният шум на моторите го накара да се повдигне на лакти и той бе учуден – за първи път виждаше толкова лодки да бързат през морето. Много лодки, може би сто. Мародера приседна и протегна ръка към цигарите. Запали, всмукна сладкия дим, облегна се на кабината. Такава картина наистина не е виждал никога. Къде ли са тръгнали? Да не би на празненство? Да е за риболов, не е, почти няма такава вероятност. Сигурно празненство, помисли си ловецът на котви, но олелията е чак до десетия етаж на небето. Лодките се приближаваха, нарастваха, моторите им гърмяха все по-мощно и сякаш се разгъваха... Да, те се прегрупирваха и се разгъваха флангово срещу него. Боже, тези са луди, ухили се Мародера. Ами да, те идват към мен, може би искат да правим втори Трафалгар.

Нещо му подсказа, че трябва да вдигне котва, но преди това трябваше да се изпробва моторът. Точно така, стартерът като никога отказа, та се наложи втори, трети, та чак и четвърти път... Слава богу, моторът заработи. Той не го чу, само усети вибрациите на корпуса. Загаси го и тръгна към котвата, но вече нямаше смисъл – лодките на Спарта го бяха заградили и нещо пак му подсказа, че трябва да си отваря очите. Моторите притихваха един след друг, настъпи древна тишина и, кой знае защо, в момент като този, когато беше обсаден, Мародера погледна към терасата. Чудно, царицата не беше там.

— Е?

Мълчаха и хората. Той огледа почти всички лица. Някои му напомниха за братята на царицата.

— Хайде де, ще мълчим ли? Затова ли се събрахме?

Един от моторите на спартанците заработи. Пред него застана лодката на възрастен мургав мъжага с късо остригана, почти нула номер коса, доколкото я имаше, защото повечето коса изобщо липсваше.

— Какво правиш тук? – запита стриганата глава.

— Ти ми кажи какво искаш, пък аз ще ти кажа какво правя – отвърна Мародера.

— Виж колко широко море, какво търсиш в нашия град?

— Разглеждам го – усмихна се Мародера. — Аз съм курортист. Може да си купя и картички, да ги пращам тук-там.

— Ти не си курортист, ами работиш нещо по дъното. Какво търсиш по дъното?

— Брошки, брошки търся – захили се Мародера. — Някои си губят брошките, аз ги намирам и после давам обявление за изгубени брошки.

— Лъже! – провикна се някой зад гърба на стриганата глава. — Той вади котви!

— И друг път е идвал – намеси се втори човек зад гърба на стриганата глава. —

Преди две години също вадеше котви

— Видя ли? – започна отново стриганата глава в настъпилата тишина. — Хората казват, че вадеш котви.

— Чакайте – учудено каза Мародера, – вие заради котвите ли идвате? Аз мислех, че има други причини. Не идвате ли за богинята си?

— Идваме заради котвите.

— Значи, не заради богинята. Боже мой, пък аз помислих, че идвате заради богинята си.

— И заради нея идваме. И за Елена, и за котвите идваме.

В лодките се понесе шепот и мърморене.

— Тихо! – обърна се към хората стриганата коса, а после отново погледна към Мародера. — Искаме да знаем кой ти позволява да идваш и да отнасяш нашите котви?

— Всички сте луди! – отвърна весело Мародера. — Слушайте, вие защо не се приберете? Имате да перете толкова чаршафи от лятото. Вместо да перете, се закачате. Защо се закачате толкова?

В следващия миг върху него се изсипа залп от псувни, но стриганата глава успя да овладее положението и този път.

— Колко котви си извадил?

— Сто и осем!... Долу е плантация за котви.

— Да ги даде! – провикна се някой.

— Каквото е извадил, да го предаде и да се маха! – провикна се друг.

— Защо? – поиска да знае Мародера. — По какви причини? Къде е писано, че котвите от дъното трябва да се предават някъде?

— Те са наши котви!

Последните думи бяха изречени почти едновременно, от всички.

— Ахааа, ваши! Ами като са ваши, защо не слезете да си ги вземете? Защо чакате да ви ги извадя и тогава...

— Ти трябва да се махнеш и вече да не се явяваш насам. Ти вадиш котви и ги продаваш.

— Ами продавайте ги вие! Знам че ламтите за много, знам че искате да не се минете, но защо не си ги прибирате от дъното, а? Законът на морето е такъв – каквото намериш на дъното, е твое.

— Това е нашият град! – извикаха няколко души.

— Но дъното не е ваше.

— Наше е!

— И котвите са наши!

— Никой няма право да взима нашите котви!

— А пък аз няма да ви върна никакви котви и ще извадя всички други котви от дъното и ще ви ги дам само срещу заплащане! Разбрахте ли?

Моторите заръмжаха.

— Какво се ежите? – изрева Мародера и грабна брадвичката. — На кого се ежите?... Вместо да перете, се зъбите!...

Той мина на бака, размаха брадвичката и отсече въжето на собствената си котва, така както се постъпва при внезапно бедствие, после се върна на кърмата и преряза въженцето на плячката си, а след това натисна стартера и моторът заработи.

— Перачки на чаршафи! – викаше той. — По цели дни перете чаршафи! – Сега гласът му надвикваше всички шумове на моторите. — Хайде де, гонете ме!... Да ви видя!...

Да говорим за мотора на Мародера сега е излишно, това е мотор с известност по цялото крайбрежие. Още в първата минута Мародера се изплъзна от преследвачите си, като реवेशе и дразнеше хайката. Но спартанците не се отказаха от гонитбата. А и преследваният, вместо да изчезне по посока на своя град, започна да си прави шеги. Лодката му се върна на няколко пъти и се връза в редиците на врага.

— Хайде де, няма ли да ме хванете?... Не можете!... Вас ви бива само да перете!

Преследваният викаше с пълен глас, но мисълта му се връщаше към тъжния факт, че днес му се бе случило за първи път да реже въжето на собствената си котва и че това не са хубави работи.

— Защо не ме хванете? – предизвикваше той, префучавайки под носовите на спартанците. — Ха-ха-ха!... Ще ви закарам в открито море и ще ви потопя един подир друг, да знаете!... Перачки, с перач...

Едно весло го удари по главата. Мародера залитна и полегна върху мотора. В следващите секунди върху гърба му се стовариха още сто, пък може би и повече весла. Някои от тях го заръгаха яростно, отместиха го от мотора и го избутаха към борда. Тогава моторите започнаха да замлъкват, замряха и остана само приятното съскане от двигателя на преследвания.

— Ще краде котвите ни! – извика някой.

— Нашите котви! – извика друг.

Лодката на Мародера проряза флотилията на спартанците и се отправи към открития хоризонт. Главата, ръцете и торсът на разбойника висяха през борда и при всяко ново полюшване се приближаваха към повърхността на морето. Най-напред във водата се врязаха ръцете, после главата и тъй като всичко това натежа, тялото се изхлузи изцяло през борда и потъна под гланца на бездната. Като кон без ездач, лодката се устреми напред и просто не знаеше какво да прави с мощта на своите конски сили. А Мародера слизаше към дъното, между облаци атерина, между полилеи от медузи, кръвта му багреше обграждащата го бистрота и се разтваряше в морето, за се превърне във вода; тялото му слизаше надолу, бавно полегна сред пампасата и се извърна с лице към небето, а отворените му очи сякаш продължаваха да поглъщат чудесата на света.

ОСТРОВЧЕТО

[текстът тук е по сб. “Отбраната на Спарта”]

То лежи във водата неубедително, килнато настрана, и наподобява потъващ петролоносач; толкоз му е и площта – колкото на танкер. По него се мяркат няколко дръвчета и храсти, това се вижда отдалеч, но тези, които са го посещавали, знаят зелената трева и цветята му напролет. Тълпите на курортистите обаче и не подозират как изглежда островчето напролет, е нахлуват през лятото и съзерцават късчето земя от брега на голямата суша. Те не знаят, че островчето е обрасло с кактуси, не са виждали змиите му, нито яйцата на гларусите, снесени в гънките на скалите. Откъм голямата земя се вижда само ниската му част, високата – не, а тя е внушителна и стръмна като на голям остров. Островчето стърчи стоически под палещата сребриста светлина или в мъглата, там е в дъждовете, в бурните дни и нощи, когато вълните го сапунисват с пяната си, лежи във водата и поражда тъга, предизвиква разочарования, разпалва фантазии, видения и особено необяснимото желание на хората да го преместят. Да, островчето, за което ви говоря, направо дразни нервите.

Никога няма да забравя първото си посещение на него. Тогава там рядко стъпваше човешки крак; от време на време някой рибар. Рибарите обсебваха яйцата на птиците или пък наесен обираха червените плодове на кактусите, които са сладки за ядене, а на всичко отгоре – тогава поне се мислеше така – лековити. Не си спомням добре плодове ли бяха, или цветове, нещо е размазано в паметта ми. Пристигнахме с платноходка през едно хамелеоново море, менящо всяка минута цветовете си. Помня, че вятърът падна скоро, та не стана нужда да прибираме платната, оставихме ги да висят по местата им. Бяхме хвърлили котва на южната страна, тук водата се тъмнееше особено, изниза се дълго котвено въже, а заоблените камъни ни се сториха меки. Ветроходът се отрази като в огледало. Нахвърлихме се във водата, накъпахме се и полегнахме върху споменатите камъни. Тишина, покой. Прохлада и топлина. Чувство за отдалеченост и неприкосновеност, усещания, които пораждат обикновено островите. Всичко туй ни покори. Бяхме млади, силни, вярващи, можехме все още да мечтаем, копнеехме за времето, когато ще прекосим големи морета и ще хвърлим котва при далечни острови. Камъните

под нас ни се струваха временни, мимолетни – километрични знаци по пътя ни нататък. Избягахме да поглеждаме към западната страна на островчето, извърнехме ли се натам, всичко отиваше по дяволите, вместо очарование в сърцата ни пламваше обида. И яд, разбира се, просто се пукахме от яд.

Много хора са виждали островчето, хиляди, и предполагам, че повечето от тях, особено по-чувствителните, са изпитвали неизбежно същите усещания на обида, яд или тъга поради безмилостната подигравка на природата, заради нейната крайно злостна ирония.

Когато открих островчето за себе си, вече не пропусках и най-незначителните случаи да го посещавам. Напролет обичах да лягам върху тревата му. Предварително прогонвах с пръчка змиите наоколо, поставях гърба си на иначе твърдата земна плът и лежах дълго, докато почувствувам влажния хлад на моравата. В късчето небе пред очите ми се мяркаха чайки и гларуси. Те или профучаваха като метеорити, или оставаха задълго да се реят, но и едните, и другите ме предизвикваха да ги броя, правех си нещо като лотария, да отгатна колко години ще живея. Веднъж преброих четирийсет и осем птици и си казах, боже, колко дълго ще живея и колко отворително стар ще стана!... Вътре в себе си тайно се надявах, че ще успея някак си да се самоубия на четирийсет, защо ми е да се тътра като старец.

По него време островчето ми се разкриваше особено, приличаше ми на богата торта с изненади: дърветата и тревата с кактусите, скалите на североизточната му част, от които се вижда висок хоризонт, по-ниските скали за къпане, повърхността на морето, плиткото чакълесто дъно на омразната западна страна, градините от разноцветни водорасли, между които пробягваха раци, тъмните дънни тайги. Тогава нямахме маски и шнорхели, нито плавници, не бяхме и чували за апаратите със стъстен въздух. Гмуркахме се направо, трескаво, бързахме да използваме всяка кислородна секунда и каквото видехме за смешно кратко време на дъното – това ни оставаше. Малко виждахме, но пък много си въобразявахме. Тогава дъното беше тайнствено, пълно с риби, а сега какво е дъното – скука, известност и нито една риба. Тогава лавраците долу ни посрещаха спокойно и ни се чудеха, дори се мръщеа – кой си ти, какво дириш сред нас? Нямаше време да им отвърнеш, бързаш обратно, нагоре, към въздуха, водата те изплюва като тапа, вдишваш шумно, после дълго регулираш пулса си, а съзнанието ти възстановява дънните видения: тъмни сенки, хвърлени от рязко извисени скали, глухи пречупени светлини, които оживяват безмълвието и равната зелена светлина на деня, слязъл под нивото на водата, за да оплоди висшите и низшите организми. Колониите на мидите и стридите зеят, рибите зеят, сребърните глави на по-едри рибите се пулят с очите си, морска лисица се изплъзва от погледа или пък две, понякога три морски котки наведнъж пробягват нанякъде. По-късно лежиш на скалата, набираш топлина и обмисляш. Тогава разбираш, че всички тези неща си ги видял с няколко гмуркания на седем метра дълбочина. Трийсет пъти трябваше да се спуснеш тогава, за да направиш половин час под водата, а сега това може да се осъществи с едно слизане с апарат, и то на двайсетметрова дълбочина. Проучването на дъното с пълна леководолазна екипировка обаче доскучава. Какво се оказва? Нищо, навсякъде едно и също. Въображението го няма, липсва, а има ли нещо по-велико от въображението?

Напоследък посещавам островчето с моторен ветроход, дванайсетметров, има четири легла, кухня. А някога отскачахме до него с четириметрова платноходка, без мотор, без каквото и да е. Сега шкафчето на ветрохода ни е пълно с провизии, лакомства, бутилки и газирани течности. А тогава? Тогава хляб и сиренце. Кафе ли? Ха!... Изкъртим две кофи миди от скалите, накладем огън, нахвърлим мидите върху жаравата, те се разпукват, разтварят се кристално чисти, ядките им наистина като бисери, изгълтваш ги, изпиваш и сока от черупките, а после не знаеш какво да сториш от радост и тичаш ли, тичаш по тревата, скачаш отвисоко във водата. Докато потъваш, над тебе светлее пяната, мехурите, слънцето; всеки мехур е зареден с няколко тона кислородно опиянение. Ще ти се да извикаш.

Но никога не ти се ще да погледнеш към западната страна, за да не рухне илюзията.

Островчето, тъй както ви го описах, с всичките му удоволствия и тайни, се намира само на сто метра от сушата. И как да не се пукнеш от яд, когато и асфалтовият път минава до него, всеки зяпач от автомобила го поглежда с презрение, а по-чувствителните хора страдат от тази жестока несправедливост на природата – цялото море безостровно, а тя, природата, взела, че прилепила тъй хубавото парче земя до сушата. Всеки по-чувствителен човек гледа към островчето и мислено се старае да го премести към хоризонта, но не успява, досега никой не е успял да стори това и няма да успее, дори да се съберат пет милиона души и едновременно да се напрегнат. Не, островчето ще си остане там, на смешно разстояние от сушата, с тревата и кактусите, с дръвчетата си и всички останали неща, и о, ужас, о, смях, дори децата го достигат със своите гумени лодки и надувни дюшеци, а само ние се правим на мореплаватели и го посещаваме от посоката на хоризонта.

Лично аз ще бъда безкрайно признателен на себе си, ако продължавам да го посещавам така и докато съм жив, да се правя, че не забелязвам близостта на брутално домъкналия се до усамотението ми континент.

ДЕЛИКАТНО НАСТРОЕНИЕ

[текстът тук е по сб. “Отбраната на Спарта”]

Взема ли решение да драматизирам “Островът на съкровищата”, винаги заминавам за морето, избирам си местенце с много скали и се облецам срещу белия лист на машината, която в такива дни сякаш получава душа на зъл човек – зъби се, присмива ми се и редовно излиза победителка в нямата борба. Аз се различавам по всичките си ръбове като изразител на амбиции, но като приключение, о, в този смисъл се оживявам, напълвам се с вятър, с шум на вълни, осолявам се като бекон. В София се завръща един подивял, оглупял, но преживял хиляди авантюри мъж, който може отново да люби, да пие и спори с приятели. Още някога, на младини, си бях обещал да превърна романа в пиеса, много пъти сядах и толкова пъти отстъпвах съкрушен; така си е – някой мечтае да обиколи света, а моята мечта е да събера целия остров на съкровищата в няколко квадратни метра на сцената. Какво е направил, какво е струвал този Робърт Луиз Стивънсън, но,

изглежда, успял, написал е тази дяволска библия на приключението. Сега, докато свят светува, романът ще се чете или слуша, може да се променят вкусовете, може всичко да рухне, но това ще остане, защото вътре е заложено необходимото на човека. Човекът пътува към бъдещето, той се е погрижил, всичко си е взел или ще си вземе и може би ще го потири по пътя, може да загуби дори Шекспир или Сервантес, но Стивънсън ще си го запази, няма да разбере как ще си го скъта в пазвата.

Интересното се случи, когато ми звъннаха от Пернишкия драматичен театър. Казаха ми направо: “Слушай, защо не вземеш да драматизираш “Том Сойер” за нас?” А аз им казах: “Мога да драматизирам “Островът на съкровищата”. Отсреща замълчаха и отвърнаха: “Кога ще го дадеш?...” Сега мечтата ми за драматизацията живееше по-силно отпреди. А една вечер, когато се прибрах малко пийнал от Клуба на журналистите, у дома се почувствувах толкоз сам, че без да му мисля особено, нагрябах торбата и тръгнах към гарата. Тролеят си пробиваше път през топла снежна виелица, вътре хората мълчаха, потънали в грижите си, на гарата пътуващите изглеждаха още по-зле, като се изключат двама пияни, зацепили в свои води пред мрачните погледи на старци, баби и всички други възрасти; някои надзъртаха през ключалката на своята бедност, други от храсталака на своите комбинации, а трети – уплашено, от дъното на своята тъмнина. Само аз единствен сред тъжния коктейл от грижи пътувах с книгата на Стивънсън към зимното море, понесъл със себе си южните ширини, пасатите и търговските ветрове. Всички тези хора щяха да бъдат изтърсени по пътя, щяха да поемат през виелицата, на някои им предстоеше да минат през затрупани със сняг пътечки нагоре към самотни къщици, повечето ще влязат в топли или студени стаи, а аз, призори, излязъл съсипан от спалното купе, се набутах в едно такси и потеглих през тъмния сънен град.

Тук също валеше сняг и това ме учуди, но утрото беше тихо, от морето към езерото прелитаха забързани патици, чух гласовете им, когато отворих прозорчето на колата, за да поема въздух. Разсъмваше се през валежа или пък така ми се струваше, може би сетивата ми, свикнали на пейзажа, усещаха отравения и обуклочен бряг между тръстиките вдясно, както и студените железни псета, нагазили в залива, очакващи реда си да влязат в пристанището. Разсъмваше се обаче; вече няма съмнение, денят се раждаше между парцалите на снеговалежа. Поглеждах към глуповатото лице на шофьора, а после към работещите чистачки и съзнавайки какво ме чака там напред, си припомних стиховете, които те грабват, щом разгърнеш страниците:

Ако с предания моряшки,
гемии, кораби, пирати,
вихрушки, подвизи юнашки
и крадено червено злато
романтиката тъй позната
от моите момчешки дни,
отново вдигнала платната,
сегашните деца плени –
за прочит тая книга става.

Мисля, че ми направи чест да пътувам сега към суровото море със “съкровището” в торбата, а вече съм на преклонна възраст, съзнанието ми е заангажирано от субстанции като Достоевски, Кафка, Пруст и Джойс, а напоследък започнах да се питам дали пък “Три сестри” не е по-велико произведение и от “Хамлет”. В тялото ми са се загнездили няколко болести, предстои ми операция и сякаш тъкмо затуй бягам в мрака на самотата, сред самотното море и самотните брегове и не такива тихи ги искам аз, а гневни, към бърлогата ми долитат солени пръски.

Но може палавците вече
да не обичат стара слава,
ни битки сред вълните млечни,
ни хубавици отдалече?
С пиратските платна тогаз
и с припевите си сърдечни
да ида вдън земята аз!

Дори от този превод, взет направо от изданието от хиляда деветстотин шейсет и трета година, си личи, че Стивънсън умее да те перне с тежка длан по рамото и да те отведе където си ще. В случая той те понася към жестоката красота на приключението, а това приключение, изглежда, е заложено в човешката ни същност, ние никога няма да му избягаме, както не може да се избяга от любовта или от смъртта. Ако се замислим върху естеството на пиратската действителност, но такава, каквато ни е сервирана от легендите, в нея неизбежно присъствуват кръвопролитие, жестоката разплата, безнравствеността. Нападаш, грабиш, пронизваш и бягаш – все срамни дейности. Но в същото време вдигаш платна, пътуваш с ветровете, сражаваш се с бурите, показваш моряшка сръчност и капитанска виртуозност, откриваш нови острови. Не напразно Дрейк е и такъв, и иначе. Това го няма в другите професии, то лежи на отвъдната плоскост на човешкото съществуване, то плюе право в окото на бюргерството, на селската идилия, на работническо-индустриалния пейзаж, на чиновническата сага, на кантораджийството...

Минахме нос Атия и тук ми направи впечатление, че съмна докрай. Чистачките полегнаха кротко, стоманеносивата плът на морето изскочи високо и напред, изведнъж се сетих, че поне в момента не вали, но духа лекичко и то откъм гърба, от северозапад, което ми подсказа, че скоро небето няма да се изчисти. Така да е, поради липса на други приключения ще приема схватката с времето. В това отношение трябва да добавя, че ми провървя: свирепото духане започна още като се настанях там, където исках. Топлината от включената електрическа печка се издигна плахо над реотана и май че си остана там. Бунгалото беше смразено, завивките ледени, влажни, вятърът блъскаше отвън по талашитените плоскости, а на втория ден водите се вдигнаха така хубаво, че пяната на гнева им ме обливаше, щом си покажех носа навън. Често показвах носа си навън, мога да кажа дори, че не го скривах, скитах натъпкан в топлата дреха, крачех по крайбрежните пътеки, оставени от курортистите, винаги високо, над скалите и вълните, лицето ми беше мокро, студено, ала свежо. В главата ми всичко се избистряше, болките в стомаха и сърцето изчезнаха и колкото повече скитах, толкова повече усещах да расте опиянението ми от живота, което заплашваше да се превърне в особена еуфория, и мисля, че се превърна, защото един ден оставих вратата незаклучена, а върху пишещата машина

бележка: Ако имаш да пишеш нещо, пиши, но не изнасяй машината навън, защото имам важна работа с нея... Вече духаше североизточният, морето бе побеляло, наоколо цареше необходимият хаос и се отваряха чудесни условия за драматизация на “Островът на съкровищата”. Натиках масата в дъното на бунгалото, където би трябвало да духа най-малко, и започнах работа. Работата се състоеше в това, че поставих лист в машината и разтворих книгата. Останалото се изрази в размисъл. Преди всичко как да се размина с дикторския текст, все някъде трябваше да се разкрият някои обстоятелства, на което същността ми се противеше яростно. Години обмислях този проблем, в главата ми се въртяха няколко хватки да го реша чрез разговори, да речем двама коментатори с взаимоотношения, дори с пистолети в ръка. Но най-вече ме спъваше главният герой, момчето Джим; това е катастрофа за театъра, знам, че навсякъде ще го интерпретират актьори, отдавна забравили да бъдат деца; освен това режисьорите на детските пиеси в повечето случаи не изненадват приятно, че за тези пиеси се заделят непредставителни актьори и така нататък, обстоятелства, които ме обезсърчаваха, аз ставах, обличах се и отново тръгнах по бреговете. Те бяха сравнително закътани, с нервно раздвижена повърхност, предлагаха ми се изцяло, додето поглед стигне, но аз с късогледството си пропусках много хубави излитания и кацания на непознати птици. През моите очила те изглеждаха огромни и тайнствени, когато излитаха, се очертаваха ясно върху сивотата на гората, а после изпепеляваха в небето или, обратното, в зависимост от дневното осветление, от положението на невидимото слънце. Понякога си мислех и за слънцето, питах се дали изобщо съществува и съществува ли изобщо светът на хората. Един ден си представих, че онова е избухнало и че съм останал наистина сам. За да се уверя в това, отправих се към градчето, но като стигнах до мотела, реших да проверя именно в него дали цивилизацията съществува. Барманът ми предложи водка, изпих първите сто грама, кажи-речи, наведнъж и неочаквано открих света на хората, но това беше един далечен свят, много млад, много шумен и пълен с жаргон. Младите хора разтоварваха весело състезателните си лодки от камионите – канута, каяци и съдове за академично гребане. Между тях имаше малко жени и трябва да кажа, че бяха доста непривлекателни, но и аз от своя страна не блестях особено. Гребците нахлуваха към Ропотамо като прелетни птици, търсеха топли води да преживеят зимата, да поддържат формата си. Без да искам, подслушах разговорите им и без да го съзнавам някак си, ми се отщя да комуникирам с когото и да е от тях. Върнах се към бармана. На втората чаша ми стана тъжно, изведнъж се досетих за какво съм дошъл, платих и тръгнах обратно към бунгалото. Морето се прибираше в гнездото си, от гънките на скалите се изцеждаше останалата тук-там вода, по дългия плаж зад дюните се виждаха изхвърлените от бурята пълнове и сандъци. Омърлушени гларуси дремеха обидено край остатъците на летовищните банди: разни пластмасови опаковки на разкрасяващи и хранителни продукти, които пречат на плажовете да възвърнат девствеността си. Друго е било по времето на Джон Силвър и Били Бонс. Ех, друго е било, разбира се... Струва ми се, че най-голямото достойнство на книгата се заключава в комплектуването на героите – например: нежната момчешка душа на Джим с барутно грубата, ругаеща и псуваща пиратска сган. Позволявам си да ви занимавам с мои, по всяка вероятност субективни открития, заангажирам ви да четете за пирати. Но ако пиратите не могат да се превърнат в каквато и да е философска категория, защо да изключваме възможността с тях да се прави естетическа връзка или естетически заключения? Макар че бих се осмелил да допусна и първото, това за философията. Да оставим настрана носталгията. Ще мине още време, ще дойдат нови поколения, човечеството обаче, запътено към своята космическа одисея, не е изключено да каже: “А бе тия пикльовци от миналото дали пък не са живели по-интересно от нас, щом са написали книги като тази?... И отново моето субективно мнение: наистина, какво може да се прави в един космически кораб, може ли космическият кораб да предложи разкоша на пиратския кораб?”

Разположих действащите лица в бележника си, без да прелиствам книгата, бях ги запомнил от дългогодишното четене и мислене по тях. После подредих положителните и отрицателните герои. Дяволе, и тук отрицателните!... Налагат се, какво да правим. Нещо повече, сякаш само те се запомнят.

Най-после дойде ред до машината, натиснах един клавиш и написах първата буква на драматизацията. След това потръгна. В страница и половина обрисовах сценичните особености и странноприемницата “Адмирал Бенбоу”. За първи път от много години насам материализирах началото. Пет или шест пъти бях заминавал със заканата да започна и приключа, но нито започвах, нито приключвах, а сега вече страница и половина, и то на бърза ръка. Облегнах се доволно назад, усетих уют на стаичката и се замислих за личността на Робърт Луиз Стивънсън, но някой отвън извика и преди да помисля каквото и да е, вратата се отвори. Напразно чаках, никой не влезе, само студен въздух. Станах от стола, излязох, огледах се на всички страни – наоколо нищо: бунгалата, голите дървета и осемте кипариса, наподобяващи самотни вдовици. Право напред и далеч, към Созопол, бързаше премръзнал риболовен кораб. Заобиколих бунгалото, извиках, но никой не откликна. Обитавах най-предното, кацнало на буруна бунгало на една почивна станция. Бях взел ключ от домакина, софиянец, по това време си живееше в София. Тръгнах към пазача. Той спеше в сградата. Намерих го да обядва. Поклати отрицателно глава, никой не е минавал през входа. Пазачът прекъсна обедата си и излезе с мен, повъртяхме се из станцията, но после всеки се прибра на топло, не можахме да открием нито човек, нито куче. Огледах бравата, направих нещо като проучване в механизма на затварянето и отварянето, нищо – защракаваше се прецизно и натискът по вратата не даде резултата, бравата се поддаваше само след натискане на дръжката. Да оставим настрана, че някой беше извикал, някой чисто и просто ме беше поздравил бодро, дори чух името си; той извика и влезе, по-право, отвори вратата, но не влезе, по много тайнствени причини. Дълго разсъждавах по този въпрос, но не измислих нищо. Тръгнах отново по брега, хвърлях камъни във водата, продължавах да мисля. На края се върнах да огледам повторно затварянето на вратата. Огледът бе съпроводен с отварянето на една бутилка. След като изпих триста грама, отмерени на око, дойдох до заключението, че в живота на всеки човек една врата има право да се отвори веднъж самичка и някой да го повика, без да се покаже.

Привечер се събудих отрезнял и бодър, но тъжен; бях изправен пред нощта. Вече не се чувствах толкоз самотен, знаех, че вън стои някой, той ще отвори в даден момент вратата и ще ме пониже с мистика. За съжаление с него не можех да говоря, а ми се говореше. Пазачът не говореше изобщо. Той няма вътрешен живот. Но има велосипед. Качих се на велосипеда и се отправих към Приморско с надежда. На Ропотамския мост спрях, двама души помпаха гума на кола. В колата имаше две жени. Слязох от велосипеда и се загледах в помпането. Реката отразяваше чудесни студени звезди.

– Гума ли?

– Един пирон, да му...

– Нямате ли резервна?

– И тя спукана, да й... Оня ден ме домързя да я лепя.

– Гумите са толкова нещо – рекох мъдро аз, – като почнат да се пукат, пукат се, а после дълго не се пукат.

Мъжете напопаха гумата и се качиха при жените. Колата тръгна. Яхнах велосипеда, но се отказах да продължа, бях си поговорил вече. Слязох на брега, отидох до хангарите. Дългите лодки на академично гребане бяха подредени внимателно. Избрах си най-красивата и я погалих. Повърхността ѝ беше гладка като стъкло и студена. Отклоних се към кея. Ропотамо спеше в краката ми, нагнездената със звезди вода не потрепваше. Помислих си – да взема ли един каяк, да погребя. Потърсих между съдовете. Имаше няколко каяка. Залових се за работа,

издърпах лодката до реката и загребах. Минах под моста, отправих се към началото на реката, взрях се в планината. Знаех, че върша нещо, което никой досега не беше вършил тук – в студената декемврийска нощ сам-самичък гребя към извора на реката, наоколо освен зверове, нищо. Бреговете се приближават, коритото се стеснява, дърветата стърчат с разперени голи клони край мен, по-тъмни от тъмната нощ. Да върши нещо, което никой преди него не е вършил, изглежда, това е залегнало в психическата структура на човека...

Сутринта препуснах по белите бойни полета на листовете. Не ми трябваша ни коментатори, ни дяволи. Романът се предлагаше сам, разкриваше чаровете си като жена, която има какво да покаже. Събитията, станали в “Адмирал Бенбоу”, бяха толкоз богати, че се чудех кое да подбера. Образите идваха и заемаха местата си, характерите се открояваха от само себе си; над всички гърмеше гласът на “стария загорял от слънцето моряк с белег от сабя на лицето”:

Петнайсет души във ковчега на мъртвеца,
йо-хо-хо, и бутилка ром!...

Наистина, какъв е бил този Робърт? От снимките ни гледа бледото му туберкулозно лице, то ни харесва, на някого може и да не се понрави, въпрос на вкус, на усет, но какъв е бил Робърт? Чел съм доста за него и все пак твърдя, че ми е крайно много непознат. Принуден съм да обичам един непознат за мен човек, а аз наистина го обичам. Сигурен съм, че е добър човек, всички са сигурни, а всъщност нищо не ми пречи да запазя известни резерви за тази представа. Никой никого не познава. Човекът е непознаваем, той е скрита картинка, преди всичко човекът е поредица от възрасти, настроения, в него са заложени многобройни подбуди, които се тласкат от комплекси. Каквото и да е, обаче Робърт Луиз Стивънсън ми е непознат, както Яворов или Кафка, или Пруст. Впрочем какво ли са мислили Кафка и Джойс за Стивънсън? Тези толкоз противоположни писатели, затънали до гуша в сивотата на всекидневието и калта на човешката дейност. Чели ли са го? Как им е подействувал слънчевият остров, където се гърми и действа, а сюжетът просто триумфира? Дали пък всъщност и тримата нямат нещо общо, по-общо, отколкото можем да допуснем? Дали пък Кафка не би се оказал романтик? Нищо не се знае, писателят е също непознаваем. Затова не съм склонен да повярвам изцяло на коментаторите и пътешествениците, те се стараят да ни очертаят добър човек, обичан от туземците в Самоа, богороден, сякаш всичко се изчерпва с това. Повтарям, сигурен съм, че Стивънсън е бил един прекрасен характер, но бързам да добавя, че когато се касае за писател, всичко е предположение.

В случая имаме работа с автор, пропит до кости от романтизма, всичките му книги са такива и все пак кой знае какво е мислел всъщност. В литературата е играл като романтик и спечелил. Останалите му книги може и да не се споменават, но “Островът на съкровищата” е шедьовър, той тепърва ще заблести, както се полага, и ако ми позволите да стана още по-субективен, не е изключено да се нареди в двайсетте най-добри книги на човечеството. Защо? Помислете защо, като изходите от същността на човека...

Пазачът ми донесе телеграма. Той вонеше на чесън, стори ми се, че и дрехите му са пропити от тази миризма, но какво да прави човекът – трябва да се яде и да се пести същевременно. В този край на България пестяха много, както впрочем по

всички краища на България, но пазачът ядеше само хляб и чесън, Не че парите му трябваша за нещо, едва ли, но... това е човекът, непознаваем е.

Театърът ми пожелаваше успех в работата и не скриваше надеждата си, че ще може да получи пиесата до два месеца. От този момент разбрах, че поне засега драматизацията е обречена, така и ще си замина, на петнайсетата страница, понеже не мога да понасям срокове. Но все още не се предавах, облякох се, запраших към селището. Слязох направо на пристанището. Всички лодки бяха изтеглени далеч от водата, зъзнеха в студа, скътани в утробите си студени железни двигатели. Нито една мачта за вдигане на платна, само мотори, всеки осигурява прилична скорост с минимално отдалечаване от брега, колкото да се улови рибата. Лодките олицетворяваха строга насоченост, прагматизъм, човек и за момент не би допуснал, че с тях може да търси съкровища.

Върнах се отново в селището. Уличките ми се сториха обидно прави, досадно асфалтирани, набъкани от двете си страни с еkleктика: от мекичарницата до супермаркета. Дворовете пустееха като уличките, нищо не се мяркаше по тях освен някоя котка; неизмазаните къщи бяха грозни с това, че бяха неизмазани, а измазаните с това, че бяха измазани. Асмите натрапваха тъжната си голота от профилирано желязо и тръби, по рамките личеше всяка връзка, всяка заварка – лозите се чувствуваха сиротни върху тези пиедестали. Прозорците на къщите гледаха безизразно, както гледат очите на безличен човек. От време на време ще излезе някой, ще вземе нещо и бърза да се шумугне на топло. Външността му подсказва, че знае какво е построил, в смисъл че е построил нещо нечувано, надвишаващо построеното от дядо му.

Озовах се до пощата, прииска ми се да се обадя на някого, да речем, в София, но на кого? Трябваше незабавно да заговоря с човешко същество. Звъннах, притаих дъх, слава богу – жицата се смили, отвърна ми необходимият за подобни случаи глас. Заговорих неспокойно, казах, че имам нужда от присъствие, че летят самолети, че се наемат таксите, разноските поемам аз. Жицата се засмя: Хей, ти как си го представяш, да не мислиш, че всички са свободни като теб, къде живееш? Казаха се и други неща, забравих ги веднага.

Отново вървя, не виждам нищо край себе си, трябва да се случи нещо, не бива да не се случи, и дума да не става за прибиране в бунгалото, а ме чакат още петдесет страници. И все пак, помислих си по едно време, трийсет години съм се канил, трийсет години съм нанасял на листа само заглавието, а ето че стигнах изведнъж на петнайсетата страница. Няма да минат дори пет години и драматизацията ще бъде готова. Но може ли сцената да придаде поне една хилядна от чара на книгата?...

Стоя на място, вдишвам с погнуса и гледам прасетата. Наредени са в кочини, кочините са наблъскани по гънките на дълбокия дол, край рекичката. Хитрите хора са ги скрили тук от забраната да отглеждат прасета. Реших да разгледам всяко прасе поотделно. Животните лежат, наоколо вони, не се понася, чуват се отделни грухтения – мир, покой, ядене. Една свиня ми направи особено впечатление преди всичко с туй, че кочината ѝ беше високо. Оставаше да се изправи, да покачи предните си крачка на преградата, за да види морето.

НАСАМЕ

[текстът тук е по сб. “Отбраната на Спарта”]

Призори, но далеч преди разсъмване, той се събуди няколко пъти с усещането, че ще се случат мистериозни неща. По едно време му се стори, че някой броди из стаите. Това не го задължаваше да стане и да затваря врати – усещанията идваха смъртно, изявяваха се загадъчно и си отиваха по невъзможен за проумяване начин. Дори го повикаха, нечие присъствие му подсказваше да стане и тръгне; не каза накъде да тръгне, присъствието се отличаваше с интелигентност и, изглежда, разчиташе да се разберат без думи, но на него му се спеше и никаква сила не бе в състояние да го изтръгне от постелята. По-късно светлината на утрото извърши своето, вдигна го и той тръгна към банята. Докато миеше зъбите си, събуденият се досети за нещо и както беше с пяна в устата, премина в кухнята, включи котлона и наля вода в джезвето. Върна се при умивалника, изплю пяната, изплакна устата си. Обикновено, докато се бръснеш, обмисляше всичко предстоящо за деня или пък философствуваше, а най-често скиташе – няколко минути пред огледалото се превръщаха във вечност, малката кубатура на банята приемаше размерите на безкрайността. Изми лицето си, избърса го с мека, сменена вчера кърпа. Докато притискаше силно очите си, в тъмнината, пред зениците му мина жена, после някаква конница, появи се загрижената смалена фигура на майка му, а визията завърши с тласъци на вълни по бързив чакълест бряг. Но от ставането до този момент той си припомни редица празни и безплодни периоди от живота, неуспехите си, по-значителните си крахове. Припомни си и нещо хубаво, разбира се, но то се оказа смъртно, неподатливо на изображение. И въпреки всичко, когато почна да върши равносметка, човекът си каза, че все пак живее, че горе-долу е здрав и обитава тази стара къща в подножието на планината, далеч от града, но близо до автобуса, че работното му време е кратко, че никой не му забранява да отива късно на работа – все неща, на които едва ли може да се радва и едната четвърт на човечеството. А може би по-малко от една четвърт. Това “по-малко” сякаш го зарадва, чувствуваше страшна нужда в момента някоя дреболия да го ободри или нещо от тоя род, щеше му се да се усмихне поне веднъж насаме. Усмивка насаме. Да се усмихнеш, когато си сам! Как може да се случи това! Кое е в състояние да го предизвика? А в живота му е имало и подобни приключения, понякога това ставаше често, придружено дори от протягане на ръце и дълбоко, плътно поемане на сладки глътки въздух... Чу някакъв шум.

Наруга се на глас, захвърли кърпата, изтича в кухнята. Водата клокочеше чак в дъното на джезвето. Помисли си колко често му се случва туй напоследък и доля отново.

Когато доливаше, без да ще, погледна през прозореца и видя човек. Човекът шареше под дюлята, облечен в износено, тъмно, неподходящо за ранната есен пардесю. На главата си непознатият носеше изпомачкана черна шапка с широка периферия.

Водата кипна повторно. Собственикът на самотната къща в подножието на планината се спусна към джезвето и постави две лъжички кафе, а секунда след това топлата течност изпълни чашката. Човекът с пардесюто в това време изчезна, нямаше го поне в тази част на двора. Собственикът на къщата (просто не знам как

да го наричаме, тъй като преди малко го бяхме нарекли събудения) взе чашката и се оттегли в стаята си. Седна в мек стол и се облегна на старо, запазило завидно достолепие наследствено бюро. Зад димящата чашка стърчеше радиоприемник. Собственикът на къщата го включи. Предаваха сутрешните новини, намесваше се далечна музика, но той не чуваше нито едното, нито другото, а чакаше да захладее кафето. Ароматната пара в дома му и външният свят, влязъл при него чрез радиото сутрин, бяха особени усещания, пъпната връв, която го свързваше по приятен начин с всекидневието.

Посегна към копчето и оправи приемането. Беше предпочел музиката. Докато слушаше тихата мелодия и отпиваше скъпернически глътки, собственикът на къщата наблюдаваше рязко извисената планина, друга негова привилегия – да вижда, когато си ще, планината, която му се натрапваше ту зелена, ту кафява, червена и жълта, черна и бяла, или пък изчезваща – било зад далечните облаци, било зад примъкналата се до стъклата мъгла. Над планината винаги стоеше живо или мъртво небе, според атмосферните обстоятелства. Погледнеше ли направо, той виждаше електрически стълб с лампата и порцелановите чашки. От чашките се отклоняваха двете жици. През жиците проникваше токът за дома му: топлината, удобствата. Погледнеше ли надолу, собственикът на къщата можеше да види няколко плодни дървета, трева, поточе. Поточето пронизваше двора и изчезваше, вливаше се в бързащата към града река.

Ето го.

Непознатият прекоси видимото пространство и се изпари. Собственикът на къщата притича до другия прозорец. Непознатият се приближаваше отново към дюлята, крачеше делово, сякаш му предстоеше важна работа. Главата и шапката не се виждаха, закриваха ги клоните. Под дюлята обаче фигурата изплува цяла, но се обърна с гръб. Какво търсеше този човек в двора му? Докато собственикът на къщата си задаваше въпроси, непознатият се върна изведнъж по маршрута си, но не се появи в зрителното поле на другия прозорец.

Може би се е долепил до стената?

Собственикът на къщата тръгна решително надолу, отключи вратата и се озова на външното стълбище. Нямахте го. Нямахте никой. Слезе по стъпалата, упъти се към портата. Както предполагаше, оказа се заключена, винаги е заключена. Това означаваше ли, че непознатият се е прехвърлил през оградата? Когато си тръгна обратно, собственикът на къщата изтръпна. Ами ако... Той застана пред вратата на собствения си дом и извика: Хей, има ли някой вътре? Защото непознатият можеше спокойно да се вмъкне в жилището по време на глупавата екскурзия до портата. Има ли някой вътре? – повторно извика собственикът. Вмъкна се внимателно, дръпна вратата зад гърба си и тръгна да обикаля вътрешността...

Когато се върна при радиото, кафето в чашката беше изстинало. Отново включи музиката и седна, можеше да стои още на стола си, обръснат, освежен, ухаещ на одеколон и нивеа, да прецежда глътчичите на кафето и да си мисли. Какво, по дяволите, му хрумна тази сутрин, равносметка ли му е притрябвала? За равносметка е рано, той е едва на петдесет и няколко, дори не са го пенсионирали. И като се замисли по-сериозно, разбра защо е така особен днес – беше се оставил да се утаява. Нещо неопределено, нещо като тъга и нещо като сладост, може би сладостна тъга или нежна тъга, или пък неизбежна тъга бавно и зряло се утаяваше

някъде в тялото му, там, където трябва, където стават тия работи, може би в главата. Не само в главата обаче; тъгуваше цялото тяло, в тъгуването участваха дори костите му. За какво? Повдигна рамене. За какво може да тъгува човек? Един човек може да тъгува за всичко и по всичко. Бил ли е щастлив? (Когато и да е?) Едва ли. Съществува ли щастието? Съмняваше се. И отново, може би за стотен път в живота му, го споходи похабената от повтаряне негова измислица, че щастливи могат да бъдат само глупаците, мисъл, която сигурно е изразена от мнозина други, но на него му е дошла по собствен път, просмукала се е някъде от глъбините на собственото му съществуване.

Вниманието му бе отклонено на няколко пъти; той мислеше за тъгата си, а очите му оглеждаха багрите. Багрите се спущаха от горе на долу, просто слизаха от планината – онази деликатна боя, която по-късно ще се превърне в пламък, но сега те кара да се взираш, за да я забележиш – по далечните листа, по гората, която се спуща подобно лава, баграта предизвикваше познати до втръсване сравнения.

Облече се, изключи радиото, излезе и заключи. Като прекосяваше двора, видя непознатия. Непознатият, както преди малко, се движеше под дърветата и отправяше очи към дюлята, където зрееха тежки плодове.

– Извинете! – Собственикът на къщата се окашля, усещаше някаква твърдост в гърлото си. – Какво търсите тук?

Непознатият се извърна към него. В старото пардесю и с тази черна шапка му заприлича на клоун. Небръснатото бледо лице излъчваше умора и пустота. Наподобяваше лице на несретник, лице на отвикнал да очаква нещо човек.

– Защо мълчите? – Гърлото му продължаваше да се втвърдява. – Как влязохте тук?

– Не знам.

Мътен, тих глас. С подобен глас би говорил човек, притиснат на земята от сандък.

– Кой сте вие?

– Не знам.

– Не знаете кой сте?

– Не знам.

– Не знаете как сте влязъл, не знаете кой сте! Какво търсите?

– Не знам.

– Ама вие сериозно ли не знаете кой сте? И ме карате да ви вярвам!...

– Вие пък много знаете кой сте, нали? – Непознатият започна да се отдалечава. – Знаете кой сте, нали?... А сигурно знаете и какво искате?...

Той си отиде, остави само спомена за голямото тъмно петно, наподобяващо пардесю и шапка.

ЖЕСТОКОСТ

Децата седят на вълнолома и гледат към хоризонта. Вълните се разбиват в стената. Вятърът отнася пяната, блъска я в лицата на хлапетата. Тогава те облизват капки от устните си. Солта е сладка, вкусна. Морето кипи, но следобедният въздух е прозрачен, а небето е чисто, макар че е започнало да губи лятната си синева.

– Нищо – проговаря високото момче и се раздвижва.

– Ще дойде – отвърща по-ниското момче, но гласът му не е сигурен. – Нали чу какво казаха в пристанището.

– Казаха, а го няма.

– Ще дойде.

– Нали корабите се виждат отдалече?

По ниското момче не бърза да отговори. Не знае кое е вярното – виждат ли се, или не се виждат корабите, когато са далеч.

– Щом земята е кълбо – започна бавно хлапетото, – не се виждат... от много далеч.

– Ти сигурен ли си, че земята е кълбо?

– Сигурен съм – отвърща все тъй бавно хлапетото. – Не си ли виждал земното кълбо във витрината на “Балкан”.

– Виждал съм, ама все ми се струва, че може да излезе нещо като щъркелите.

– Какви щъркели?

– Нали отначало казваха, че са ни донесли щъркелите... После излезе друго...

Възрастните ни мамят много.

– Това за земята го пише в учебниците. За щъркелите не пише.

– Изглежда, че е така, щом пише в учебниците... Виж!

Момчетата поглеждат към началото на вълнолома. По равния гръб на стената върви момиче. Вятърът развява роклята му. То се приближава към тях и децата си разменят учудени погледи.

– Райна!

– Тя е!

– Какво търси тука?

– Де да знам.

Девојката се приближава съвсем. Лицето ѝ е розово. Роклята ѝ продължава да се развява, откриват се белите ѝ колене. Пристъпва лекичко и на малчуганите им се струва, че вятърът ѝ сега ще я отнесе при гларусите, които пощят перата си в тихата страна на вълнолома.

– Хей! – вика девојката. – Какво правите?...

– Чакам бате – отговаря момчето. – Връща се от Ливърпул.

– Майка ти знае ли, че си тук?

– Какво те интересува?

– Няма ли училище?

– Учим сутрин – язвително я осведомява високото момче.

– Аз пък мислех, че учите следобед.

Девојката застава пред тях и почти закрива хоризонта, лесно е да се разбере, че иска да ги заговори, но децата не проявяват желание за това, извиват глави и продължават да се взират в морето. Те хвърлят по един поглед на Райна, но просто

така, от неудобство. На тази възраст момичетата хич не ги интересуват. В очите на Райна играят сто хитри пламъчета, гласът ѝ звучи иронично:

– В махалата се разправя за някакво писмо на брат ти. Мога ли да знам какво пише в него?

– Тъкмо сега ли?

Хлапето казва така, но ръката му, уж без желание, вади от джоба писмото и го подава:

– Няма нищо, обикновено писмо от брат до брат. Има много такива.

– Нищо де, да го прочета и аз.

Писмото е овехтяло, краищата му са протрити, в него пише: “Драги Наско, обаждам ти се от Алжир. Пристанището е много голямо и е пълно с презокеански чудовища, пред които нашият кораб прилича на бръмбар. Тук ще останем три дни. Вярвам, че ще успея да ти купя воден пистолет и перки за плуване. Това, значи, го имаш от мене. Ще се приберем към края на месеца. Учи се добре, защото знаеш... Брат ти Николай.”

Съседските деца могат да разкажат писмото наизуст. Те му завиждат за този брат. Хлапето съзнава това предимство и го подчертава винаги, когато може. Но усъмни ли се някой, че брат му наистина е моряк – като оня нахал например, с когото бяха застанали един срещу друг и всичко беше готово да започне хубав бой, – Наско измъква писмото и го показва...

Нахалът вече се готвеше да започне, а беше едър, две години по-голям, и развоят на боя – от ясен, по-ясен. Наско го погледна презрително и каза:

– Ти да благодариш, че съм обещал на брат ми да не се бия. Иначе щях да ти дам... Брат ми е моряк.

– Брат моряк! – ръката му легна върху лицето на Наско. – Моряк!

Наско го запозна с писмото и конфликтът приключи.

Райна му връща сега същото писмо и протяга ръка към косичката на хлапето. Наско отмята глава, успява да избегне крайно противното погалване. Девојката се усмихва и ръгва към кулата на фара.

– Къде ли отива? – повторно отива високото момче. – Там има само вятър.

– Пушай я да върви! – отвръща нехайно Наско.

Времето тече, децата седят и чакат, минава катер, пилотски кораб се насочва извън пристанището, моторница се опитва да го следва, но вълните я залюляват, човекът на кърмата псува и завива обратно. Гларусите отлитат да търсят храна, завъртват се наоколо и отново се връщат в тихата вода. Децата чувствуват топлината на слънцето върху гърба си, топлината преди залез е приятна по това време на годината, не е като през лятото.

– Райна имаше ли часовник?

– Не забелязах.

– Питай я колко е часът.

Приятелчето на Наско се изправя и тръгва по пистата на вълнолома. Върви и се забавлява – скача от черта на черта по циментовите шевове, връща се да се засили, постепенно изчезва зад каменния зид на фаровата кула и отново се появява.

– Четири и петнайсет! – вика отдалеч момчето – Два часа и петнайсет минути закъснение...

И пак подскача от блок на блок, сяда задъхано до приятеля си.

– Това не е закъснение – казва Наско. – Чакали сме го цели денонощия. По сто пъти съм идвал на кея... Ако ти е омръзнало...

– Ще чакам докрай.

– Какво прави оная?

– Нищо. Стои.

– Да не е решила... – хлапето не довършва мисълта си.

– Какво?

– Тук се давят много.

Приятелят му вдига рамене:

– Де да знам... Виж!... Това не е ли кораб?

– Иде! – извика Наско. – Кораб е!...

Децата започват да подскочат като гумени топки, размахват ръце, обръщат се към големия кея и викат “иде”, сякаш е важно и там да узнаят това.

На хоризонта се е появило сиво петънце. С малко повече фантазия то може да се вземе за кораб. Наско подскача все по-вяло и най-накрая се укротява съвсем. Лицето му е преbledняло, зъбите му прехапват долната устна.

– Защо не се радваш! – Приятелят му все още подскача.

– Радвам се – отвръща Наско и гризе устните си.

– Не се радваш.

Хлапето мисли как да започне тази важна част от разговора. Най-последно проговаря:

– Дичка, като дойде корабът, трябва да се разкараш.

– Защо? – изненадва се момчето и притихва.

– Смятам, че бате ще пожелае тъй – да вървим към къщи само двамата, да си говорим.

– Добре – отвръща с болка Дичката. – Щом искаш...

Той чувства, че му отнемат рая тъкмо когато е застанал пред него, но няма какво да се прави, Наско иска това. Той му става изведнъж противен, омразен. Неузнаваем е станал!... Без да ще, момчето си припомня моменти от приятелството им, когато Наско се е проявявал като егоист.

– Не може ли да тръгна подир вас?

– Как подир нас?

– На десет метра. Никой няма да забележи.

– Това може.

В пристанището корабите се движат бавно, сякаш застават на място. Едва като ги видиш прилепени до сушата, разбираш, че всичко е било измама за окото. Тези моменти са най-напрегнати в живота на Наско и тогава той тича бясно по кея, вика – не го интересува какво ще си помислят докерите. А те сигурно нищо не си мислят, имат си по-важна работа, както сега например – гледат, че хлапето се промъква между тях, чуват го да крещи, но не му обръщат внимание. Тук изобщо се крещи.

– Бате!... Бате Николай!

Няколко души от екипажа на парахода са застанали на десния борт и търсят с очи посрещачите. Наско не може да различи брат си между тях, но най-последно го чува:

– Наско, тук съм!

Хлапето подскача:

– Хайде, слизай!

– Как сте у дома?

– Добре сме. Слизай!

– Много бързаш.

– Нищо. Ще те чакам.

– Няма смисъл. По-добре си върви.

– Защо?

– Имаме работа...

– Ще чакам.

– Чакай у дома. Кажй, че сме живи и здрави.

– Ще чакам! – настоява момчето. – Тук!

– Ще си вървиш! – настоява брат му. – После ще ти обясня... Чу ли какво ти казах?

– Чух.

Дичката наднича от ъгъла на магазинята. Там вкарват някакви сандъци. Наско минава замислено под крана. Викат му да се пази, но хлапето не чува. Избутват го настрана и мигновено над главата му се залюлява трактор.

Момчетата тръгват към изхода на пристанището. Наско върви напред. След него пристъпва Дичката. Мълчат. Дичката не задава въпроси. Чул е всичко, неловко му е.

– Бате е дежурен – проговаря Наско. – Каза да го чакам вкъщи.

– Чакал си толкова, ще почакаш още.

Наистина, чакал е много и ще почака още няколко часа. Но момчето смътно е разбрало, че този път между него и брат му се е скъсала много важна нишка. Защо? По какви причини? Хлапакът не може да си отговори. Той може само да долови особеното положение. Вече са в града, той върви и се прави, че гледа витрините. Блъска се, блъска го и усеща, че му се плаче.

Много му се плаче и никак не му се прибира у дома. Дичката, който покорно върви зад него, вече му става необходим. Спира се и го изчаква. Ще му се да изрече нещо весело, но не намира сили. Дори тъжно не може да измисли. Просто не може да говори.

А пътят към дома е дълъг. Винаги е бил много дълъг за децата. По него се срещат интересни за зяпане неща. И тази вечер има такива неща, пълно е, но хлапето не иска да види нищо. Спира се, ако спре другият, тръгва, ако тръгне той. Мислите му са заети все с моряка... Морякът няма право да се отнася с него така, защото Наско го обича много – това може да потвърдят всички.

Късно е, хлапетата все още седят на пейката в градината и Наско още не може да проговори както трябва. На небето са изплували звезди. Морският вятър е притихнал и е оставил само неизбежния си мъртъв повей, който мирише на сол и риба. Есенната вечер е суха, хладна.

– Защо си такъв? – проговаря Дичката.

– Какъв?

– Човекът е дежурен, не разбра ли?

Наско мълчи.

– Да се видиш само.

- Какво ми е?
- Да можеш да се видиш!...
- Нищо ми няма.
- Че ти дори заплака.
- Не съм.
- Плака.
- Не съм.
- Хайде!
- Аз оставам.
- Тогава и аз оставам.

В този момент пред тях се появява братът на Наско, морякът. Лесно е да го познаеш, макар че е тъмничко. Върви особено, тъй като има дълги, криви крака.

Наско не подскача, не се втурва, напротив, заковава се на пейката. Момчетата се взират в тъмнината и се стараят да разберат кое е момичето. Морякът и момичето спират. Морякът се привежда, защото е висок. Целуват се. Да, целуват се... Един, два... три пъти... Свободната ръка на моряка гали мъничкото кльощаво рамо на Райна, събира в шепата си снопче от косата ѝ, стиска го. Както се появяват, така и отминават...

– Видя ли? – шепне Дичката.

Наско е стиснал пейката.

– И заради тази!... – добавя Дичката.

Наско мълчи.

– Пфу!... Заради жена! Да зареже собствения си брат!

Дичката се възмущава, но е доволен.

– Кой постъпват така, кажи! – продължава хлапето. – И за какво? За жена!

Наско измъква писмото и го накъсва.

– Ако е мой брат, цял живот няма да му проговоря!...

Наско се старае да не заплаче. Освен това чувства омраза. Мрази ази никаква Райна, ама... нищо и никаква съседка, един последен подлец, който само преди няколко часа настояваше да го погали.

Вече усеща сълзите, те размазват дърветата, стопяват звездите. Момчето разбира, че не мрази само съседката – и брат си мрази, и майка си, и баща си, целия свят, щом са жестоки... Точно така – и света мрази, както си е пълен с дървета и звезди, безчувствени, когато го боли, когато сълзите слизат от очите до езика и имат същия вкус – като вкуса на морето.

ГОСПОДАРЯТ НА ИНДИЙСКИЯ ОКЕАН

[текстът тук е по сб. “Отбраната на Спарта”]

Географията на това заливче от Южното Черноморие не е много сложна – едно сурово място с твърди остри скали, повърхността им ситно разядена, по тях е изключено да тъпчеш бос, не става и за къпане, рядко ще се намери глупак да се

потопи точно тук. Наоколо е само плитчини, но има някаква ивица, тя е известна само на Капитана. По нея той се прибира с лодката си от риболов, промъква се чак до брега, там го чака малък дървен кей. Когато лодката се прибира от риболов, собственикът ѝ може да види отдалеч своята дъсчена къщичка, а зад нея – горичката. Пред къщичката има навес, има пейки и маса, шава човек. Това е жена му, тя шета там, подрежда обяда или вечерята. Заливчето е защитено от някои ветрове, но при влошаване на времето лодката се изтегля на брега, така че с прилежна упоритост и твърдоглавие човек би могъл да живее тук, стига да е нащрек. Капитана не признава друг живот освен този, така е навикнал. Той е някогашният господар на Индийския океан, така го знаят хората от пристанищата, макар че всъщност е бил господар на всички океани, защото къде не е пътувал и водил корабите си, но сега е пенсионер, от десетина години се е примирил само с туй черно заливче от Черно море. А искат да му отнемат и него. Тук често се отбива техникът на съвета в съседното градче, известният пияница и рушветчия Мишо Чолаков. Мишо Чолаков настоява да се махне къщичката на Капитана, тя грози, така смята законът, по крайбрежието трябва да се метлосат всички подобни постройки. Капитана мълчи, досега не е промълвил дума с него, предоставя туй на жена си. Тя предава точно мислите му: няма да получиш нито лев, нито грам ракия, не се надявай на рушвет и стой далеч. На шейсет, с десет години по-млада от Капитана, у нея още се утаяват токовете на някогашната красавица, дори сега задържа погледа, предизвиква преценка, размисъл, събужда предположения, макар че е потънала в безпорядъка на вечното движение между огнището и мивката, лодката, мрежите, метлата, чиниите и селските магазини. Цялата дневна умора привечер се награждава, идва един час, малко след като е приготвила салатата. Тогава капитаншата поставя голямо блюдо на масата, покривката блести от белота, изправя бутилката, до нея двете чинийки и двете чашки, всичко за двама души, капитаншата сяда на стола и първото, което вижда, са двете вилици, вечните вилици от трийсет години насам, купени в арабско пристанище. Тя не може да не ги погледне, те я връщат за момент в миналото, това сякаш е необходимо. После капитаншата запалва цигара, запущва. Това е най-сладката цигара през денонощието. Почива си и пуши, кротко гледа към устата на заливчето. Първо ще чуе мотора, а после ще се появи лодката, сякаш я изстрелват скалите. Какво похубаво, кое може да се сравнява с това, какво повече могат да искат двама стари приятели от този час на очакване и завръщане. Преди да влезе в заливчето и види жена си, Капитана неминуемо си представя оня септемврийски следобед в Калкута, когато кметът на града бе поканил всички налични капитани от пристанището на прием в някаква резиденция с много зали и градини.. Хиляда ли се събраха? Май че хиляда капитани и всички накуп; и колко езици се вплетоха тогава в празненството, колко нещо се изпи, само мъже, единствена жена – съпругата на кмета, останалото мъже, мъже, мъже, докдето ти види окото, касапница от съдби и преживелици, милиони бруто-регистър тонове, ветрове, плитчини, бурени, но всичко туй избледня пред единственото, най-великото: когато съпругата на кмета нарече българина “Господаря на Индийския океан”. Защо? По какви причини? Не е важно, никой не може да разгадае съображенията, поради които една дама може да каже нещо, важното е, че му лепнаха това прозвище и той не се обиди по лесно обясними причини. Първата му брачна нощ и този прием в Индия – няма по-големи

събития в живота му, а битието на Капитана гъмжи от преживелици... Той се вслушва в двигателя, така разбира, че всичко е наред, сърцето на машината работи спокойно, в него има поне още пет години живот, чак тогава ще може да мисли за ремонт. Така си е, откакто се е поселил тук, не е ставало нужда да сменя нито лодката, нито мотора, нито мрежите, нито жената, всичко му служи прилично, а и той самият е прилежен, два пъти дневно излиза за риба и два пъти се прибира редовно, как не му хрумна поне веднъж да се отбие в казиното или в къмпинга. Нещо остаряваме, признава си Капитана, май че нещо ни тегли все към дома, към еднообразието – всеки ден едно и също, питието и то едно и също, а всъщност не е безинтересно, хубаво е; ставаш от леглото и изведнъж виждаш, че е добре: слънцето го няма, наоколо е хармонично меко, тихо, заковано за вечността, но дълбоко в същността си е раздвижено, зад морето клокочат лъчите, много скоро ще се разпукат като цвят и ще те обсипят с перли, както си сам сред водата, ама съвсем сам. Западният ветрец духа нежно, повърхността на морето тръпне – кожа на жребче, това е от вечната му младост, от вечността. След малко всичко порозовява, тук-там се показва топъл гръб на делфин. И делфинът е вечен, и розовият цвят на изгрева, и гларусът, който, ако го питаш, едва ли ще съумее да каже защо седи във водата и мълчи, какво му е необходимо, като го гледаш – нищо не му е нужно и разбираш – стои за украшение, забодено върху гърдите на морето, като брошка. И това си има значението, заключава Капитана, и то е важно. Както е много важно да види отдалеч ръцете ѝ. Когато се прибира, той най-напред вижда ръцете ѝ, понякога те още работят с ножа, режат, но повечето пъти са полегнали върху масата и чакат, а между пръстите на едната ръка дими цигарата. Няма по-хубава жена, няма по-кокетна къщичка, не съществува по-уютна верандичка и туй май че бие по сила всичките му плавания накуп и всичките му приключения. Ако сега ми кажат – какво искаш: отново в Калкута, или да останеш в залива, веднага ще предпочете залива, но върни ме, боже, поне пет години назад, само пет ти прося с най-голямата искреност, каквато може да си представи човек. Как не съм се сетил по-рано да се вкопча на младини в залива, че да не мръдна до края на живота си. Така мисли Капитана сега, на седемдесет, когато се прибира от мизерното си плаване, понесъл няколко килограма попчета към тигана. На брега, върху продънената прогнила лодка, е седнал Мишо Чолаков, лицето му се чернее отдалеч, до Мишо Чолаков е седнал друг човек, сигурно придружител, пратеникът на общината никога не идва сам. Моторът пърха равномерно и сладко. Капитана и Мишо Чолаков се наблюдават, шумът на двигателя не им пречи да си проведат разговора.

– Отново ли си дошъл – намръщва се Капитана.

– Тоя път ти нося голяма новина – казва техникът, – предупреждавам те, че утре пристигам с булдозера. Казах го и на жена ти, но тя държи точно туй нещо да го заявя и на тебе. С мен е булдозеристът, да види ще може ли да събори бараката. Оказа се, че може.

– Ти си мръсник и рушветчия.

– Изпълнявам заповед. По крайбрежието не бива да има незаконни постройки, ти нямаш разрешение, сто пъти сме ти го казвали, а ти сто пъти си заявявал на кмета, че бараката ти не грози, а краси. Трябва да събориш и кея. Идват курортисти, идват чужденци, крайбрежието трябва да бъде красиво.

- Понеже не ти дадох сто лева, мръсничко.
- Това е, капитане, утре пристигаме.
- Добре, но почакай да изляза.
- Не, бързам.
- Почакай, моля те.
- Стар си и не можеш да ме биеш.
- Няма да те бия, ще те убия.
- Е, това не искам да става и си отивам, защото си луд петел. Жена ти ме помоли да си тръгна, преди да слезеш на брега.
- Почакай, моля те, искам само да те убия, нищо повече, сега ще те стисна за гърлото, моля те, направи ми това удоволствие.

Мишо Чолаков се изправя, изправя се и придружителят. Той е нисък силен мъжага, погледът му е объркан, а когато тръгва след техника, леко се извърща, едва забележимо махва с ръце, извинява се за нещо. Лодката целува кейчето. Капитана се хваща за него, скача, привързва се. Преди да прекрачи във верандичката, застава до колата си, гледа я, мисли, дори отваря вратата ѝ, дори сяда, но преди да запали, се отказва – струва му се безсмислено, унизително му е да отива сега до общината, все едно че тръгва против разбиранията си, да моли за отсрочка, макар че понякога е мислил и за това, да се яви най-после пред тези тайнствени хора и да им каже, че това мизерно кътче от морето не струва нищо пред стоте милиона лева, които са били в ръцете му и които са оцелявали само поради него, освен това може да им подметне, че си имат работа не с друго, а с Господаря на Индийския океан. Капитана слиза от колата, вече му предстои най-тежкото – да застане пред жена си. Бутилката стърчи самотна върху масата, няма ги двете бели ръце. Той не влиза вътре, сяда на стола, напълва чашите и поглежда към хоризонта. Морето е гладко, морето е глухо, то тежи страшно, просто тегне с хубавата си ясно очертана линия, с черните назъбени скали в заливчето, с кейчето и привързаната към него като кученце лодка. Майчицата му мръсна, от всичко ми остана само туй и пак ми го вземат, сякаш не могат да почакаят още някоя година, докато хвърля топа. Ти няма да хвърлиш скоро топа, появява се жена му, ти си здрав и ще живееш още и моля те, да не правим трагедия, знаехме си, че ще ни бутнат, какво искаме, поживяхме си добре, ще се приберем в Бургас, там си имаме всичко, ще се радваме на внуците. Така ще стане, съгласява се Капитана, той не иска да тревожи добрата си съпруга, но все пак ме е яд, притежавал съм всички морета, а сега не мога да имам едно петънце от тях. Пият и се вслушват в щурците, свечерява се, от селото долита магнетофонен запис, там на някого му е весело, той няма нищо общо с преживяванията на пенсионерите. Какво да си говорят, могат само да пият, макар че и пиенето не върви, нищо не им се услажда, нито искат да пуснат радио, не палят лампи, могат да седят и да мълчат. Само сто лева, проговаря изведнъж Капитана, само да не бях толкоз твърдоглав, сто лева щяха да оправят работата, но не мога, разбери, разбираш ли ме? Мълчи, моли жена му.

Призори тя чу някакъв шум до себе си, но не обърна внимание, защото Капитана бе плакал цялата нощ. Призори нещо до нея хлъцна и той заспа, но изглежда, че не бе заспал както се полага, изглежда, че бе умрял точно тогава и този е бил последният му звук. Тя лежа дълго в леглото до мъртвия, но не заплака, само обмисляше какво да прави. Не измисли нищо, лежеше безсилна, изпълнена с

нарастващ яд към хората. Когато утрото напредна, тя стана и започна да се бори с мъжа си, трябваше да го облече, а после да го домъкне до колата. Но пък стана добре – Капитана успя да седне, както се полага, само главата му кълумна встрани, сякаш подрямваше. Капитаншата затвори вратата и мина от другата страна, намести се зад волана и малко преди да подкара, чу булдозера.

На мекия път, който свързваше заливчето с магистралата, се разминаха. Виж го, рече Мишо Чолаков на булдозериста, натряскал се е от сутринта. Така си помислиха и другите от селото, като видяха как Капитана спи кротко до вярната си жена, вечната му жертва, която при подобни случаи шофира, която някога го чакаше търпеливо, докато палавникът се перчеше по някои места и минаваше за господар на океаните.

СЪДЪРЖАНИЕ

Докосване.....	5
Двубой в неделя сутрин.....	10
Рибарска чорба.....	24
Лодос.....	29
Нещо си отива.....	39
Топлина от хора.....	45
Синьо.....	53
Господари.....	67
Другият.....	73
Отбраната на Спарта.....	101
Островчето.....	126
Деликатно настроение.....	131
Насаме.....	146
Жестокост.....	153
Господарят на Индийския океан.....	162